

Miljøministeriet
Naturstyrelsen

Natura 2000 basisanalyse 2016-2021

Revideret udgave

**Lovns Bredning, Hjarbæk Fjord, Simested
og Nørre Ådale samt Skrayad Bæk**

Natura 2000-område nr. 30

Habitatområde H30

Fuglebeskyttelsesområder F14 og F24

Kolofon

Titel:

Natura 2000-basisanalyse 2016-2021
Revideret udgave
Lovns Bredning, Hjarbæk Fjord og Skals,
Simested og Nørre Ådale samt Skravad Bæk
Natura 2000-område nr. 30
Habitatområde H30
Fuglebeskyttelsesområde F14 og F24

Emneord:

Habitatdirektivet, fuglebeskyttelsesdirektivet,
Miljømålsloven, basisanalyse.

Udgiver:

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

Ansvarlig institution:

Naturstyrelsen
Haraldsgade 53
2100 København Ø
www.naturstyrelsen.dk

Copyright:

Naturstyrelsen, Miljøministeriet

Sprog:

Dansk

År:

2014

ISBN nr.

978-87-7091-043-9

Dato:

18. december 2014

Forsidefoto:

Simested Å og Borup Hede i baggrunden.
Fotograf: Peter Bundgaard Jensen

Resume:

Natura 2000-basisanalyse for Lovns Bredning, Hjarbæk Fjord og Skals, Simested og Nørre Ådale samt Skravad Bæk. Basisanalysen sammenfatter landsdækkende, kvalitetssikrede data for de arter og naturtyper, som Natura 2000-området er udpeget af hensyn til. Basisanalysen indeholder en kortlægning af naturtyper og levesteder, en vurdering af naturtilstanden og en foreløbig vurdering af negative påvirkninger (trusler) mod en god naturtilstand.

Må citeres med kildeangivelse

Indhold

1. Natura 2000-basisanalyse (planperiode 2016-2021)	4
1.1 Basisanalysens indhold.....	5
1.2 Natura 2000-planprocessen	5
1.3 Udpegningsgrundlag	6
1.4 Datagrundlaget	6
1.4.1 Datagrundlag arter.....	7
1.4.2 Datagrundlag naturtyper på land.....	8
1.4.3 Datagrundlag marine naturtyper	8
2. Lovns Bredning, Hjarbæk Fjord og Skals, Simested og Nørre Ådale samt Skravad Bæk	9
2.1 Områdebeskrivelse	10
2.2 Udpegningsgrundlag i dette Natura 2000 område	12
2.3 Områdets naturtyper	13
2.3.1 Områdets terrestriske naturtyper	14
2.3.2 Områdets sø-natur	15
2.3.3 Områdets hav-natur.....	18
2.4 Områdets arter.....	20
2.4.1 Habitatområdets udpegede arter	20
2.4.2 Fuglearter	28
2.5 Naturtilstand og tilstand af arters levesteder	31
2.5.1 Forekomst og udvikling i naturtypens areal i dette Natura 2000 område.....	33
2.5.2 Naturtypernes tilstand og udvikling.....	35
2.5.3 Sø-natur.....	37
2.5.4 Levestedskortlægning og tilstandsvurdering.....	37
2.6 Foreløbig vurdering af negative påvirkninger (trusler mod naturtilstanden)	40
2.6.1 Trusler, der vurderes konkret i denne basisanalyse	40
2.6.2 Trusler, der ikke er omfattet af denne basisanalyse	53
2.7 Igangværende indsats.....	54
3. Litteratur	57

1. Natura 2000-basisanalyse (planperiode 2016-2021)

EU's Natura 2000-direktiver (fuglebeskyttelsesdirektivet og habitatdirektivet) forpligter Danmark til at gøre den nødvendige indsats for at sikre eller genoprette en række sjældne, truede eller karakteristiske naturtyper og arter af europæisk betydning.

Rådets direktiv 92/43/EØF af 21. maj 1992 om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter (habitatdirektivet) med senere ændringer og Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2009/147/EF af 30. november 2009 om beskyttelse af vilde fugle (fuglebeskyttelsesdirektivet)

Danmark har valgt at gøre dette ved en systematisk og tilbagevendende Natura 2000-planlægning, der på grundlag af direktivforpligtelsen og den nationale naturovervågning for 6-årige planperioder (dog 12-årige for skovbevoksede fredsskovpligtige arealer) prioriterer den krævede indsats. Planperioden 2016-21 dækker derfor som udgangspunkt ikke de fredsskovpligtige arealer.

Natura 2000-planlægningen sker efter reglerne i miljømålsloven og bekendtgørelse om Natura 2000-skovplanlægning, der fastsætter, at en Natura 2000-plan består af:

- Mål for naturtilstanden i Natura 2000-området.
- Indsatsprogram.

Indsatsprogrammet for det enkelte Natura 2000-område udarbejdes på baggrund af en basisanalyse og foreliggende overvågningsdata.

Basisanalysen skal indeholde følgende elementer:

- Kortlægning af habitatnaturtyper og levesteder for arter, som områderne er udpeget for.
- Vurdering af tilstand og foreløbig vurdering af trusler.
- Et resumé, som på kortbilag angiver beliggenheden af de kortlagte arealer og tilstanden.

Basisanalysen indgår efter seneste ændring af miljømålsloven ikke som en del af Natura 2000-planen, men præsenterer datagrundlaget for denne plan.

Basisanalysen for planperiode 2016 -2021 blev offentliggjort 20. december 2013. Basisanalysen er siden blevet revideret og suppleret med tilstandsvurdering af en række kystnaturtyper samt med nye data om levesteder for ynglefugle. Enkelte steder er der foretaget supplerende kortlægning og tilstandsvurdering af mindre naturarealer. Endvidere har bemærkninger fra kommuner og andre interessenter indgået i revisionen af basisanalysen. Oplysninger om igangværende indsats er endvidere blevet opdateret med seneste opgørelser fra NaturErhvervstyrelsen.

1.1 Basisanalysens indhold

Basisanalysen er grundlaget for målfastsættelse og indsatsprogram i Natura 2000-planen for de enkelte, udpegede Natura 2000-områder. Basisanalysen fokuserer på Natura 2000-forpligtelser og dermed på de arter og naturtyper, som området er udpeget for at beskytte.

Basisanalysen er udarbejdet på grundlag af de nationalt indsamlede og/eller kvalitetssikrede data, der indhentes gennem det nationale overvågningsprogram for vand og natur - NOVANA. Data er offentligt tilgængelige på Danmarks Miljøportal. Naturstyrelsen har i årene 2010-12 gennemført en fornyet og udvidet kortlægning af de enkelte habitatnaturtyper og visse arters levesteder, og data herfra udgør sammen med tilstandssystemerne for de enkelte naturtyper og visse arters levesteder omdrejningspunktet for basisanalysen.

Vurderinger af de enkelte naturtypers og arters bevaringsstatus og de negative påvirkninger, som de er udsat for, bygger på NOVANA-rapporter over samme data udarbejdet af Nationalt Center for Miljø og Energi (DCE) ved Århus Universitet. Rapporterne er udarbejdet som led i DCE's funktion som fagdatacenter for det nationale overvågningsprogram. Vurdering af forstyrrelser af fugle og pattedyr bygger på DCE-rapporten - "Vurdering af forstyrrelsestrusler i Natura 2000-områderne", der er udarbejdet for Naturstyrelsen i forbindelse med opfølgningen på den 1. Natura 2000-plan.

Der findes andre data om naturen i Natura 2000-områderne. Disse er dog ikke tilstrækkeligt ensartede og landsdækkende til, at Naturstyrelsen har inddraget dem i de statslige basisanalyser, som blandt andet skal danne grundlag for en national prioritering af indsatsen i 2. planperiode. Mange af disse data vil med fordel kunne indgå i senere faser af planlægningen, ikke mindst i forbindelse med fastsættelse af konkrete forvaltningstiltag.

Natura 2000-planlægningen 2016-21 vedrører som udgangspunkt kun de arealer, der er omfattet af miljømålsloven, da planperioden for arealer omfattet af skovloven er 12 år (2010-21). Naturstyrelsen har alligevel for fuldstændighedens skyld valgt i basisanalysen at medtage alle indsamlede artsdata – uanset visse datasæt vedrører arealer omfattet af skovloven.

Selvom basisanalysen er udarbejdet midt i gennemførelsen af den 1. Natura 2000-plan, vil der for hvert enkelt område indgå en foreløbig status for gennemførelsen af den 1. plan byggende på tilgængelig viden om tilsagn om tilskud efter landdistriktsstøtteordningerne og godkendte EU-projekter (Life+).

1.2 Natura 2000-planprocessen

Planprocessen for de statslige Natura 2000-planer er fastsat i miljømålsloven. Med ændringen af miljømålsloven med virkning fra 1. juni 2013 er processen:

Natura 2000-planen udarbejdes efter forudgående drøftelse med de berørte statslige, kommunale og regionale myndigheder og med inddragelse af nationalparkbestyrelser, foreninger, organisationer og lodsejere, som har en væsentlig interesse i planen.

De tværgående, overordnede drøftelser foregår på nationalt niveau. På regionalt niveau præsenterer Naturstyrelsen basisanalyser, og et muligt planindhold drøftes. Basisanalyserne offentliggøres senest samtidig med, at drøftelser med de berørte interessenter indledes.

Forslag til Natura 2000-planer for 2016-21 offentliggøres senest 1 år efter offentliggørelsen af basisanalyserne. Miljøministeren (Naturstyrelsen) fastsætter en frist på mindst 12 uger for indgivelse af høringssvar vedr. planforslagene. Miljøministeren vedtager efterfølgende planen. Der gælder dog særlige høringsregler, hvis det offentliggjorte planforslag ændres væsentligt.

1.3 Udpegningsgrundlag

For hvert Natura 2000-område findes et udpegningsgrundlag, der ud fra de af EU fastsatte regler rummer de internationalt væsentlige arter og naturtyper for det pågældende område. For disse dyr, fugle, planter og naturtyper er der inden for de udpegede Natura 2000-områder en særlig forpligtelse. Det er alene de arter og naturtyper, der er på områdernes udpegningsgrundlag som behandles i denne basisanalyse.

De danske fuglebeskyttelsesområder blev udpeget i 1983 med en lille justering i 2000, og der er nu udpeget 113 fuglebeskyttelsesområder i Danmark. I 1998 blev habitatområderne tilsvarende udpeget. Disse blev justeret og udvidet, senest i 2011, og der er nu 261 habitatområder i Danmark. Fuglebeskyttelsesområderne og habitatområderne udgør det samlede Natura 2000-netværk. Fuglebeskyttelses- og habitatområder kan være sammenfaldende eller ligge i umiddelbar tilknytning til hinanden, hvorfor der i alt er 252 Natura 2000-områder i Danmark. I Natura 2000-områder, hvor der indgår habitatområder og fuglebeskyttelsesområder med forskellig afgrænsning, er forpligtelsen i forhold til udpegningsgrundlaget udelukkende knyttet til det enkelte delområdes geografiske afgrænsning.

Naturen er dynamisk, og nogle arter og naturtyper indvandrer til nye områder, mens andre af naturlige grunde forsvinder fra områder, hvor de tidligere var kendt. Endvidere forbedres vidensgrundlaget om arternes og naturtypernes forekomst inden for områderne yderligere i forbindelse med systematisk kortlægning, overvågning og andre undersøgelser. Derfor opdateres udpegningsgrundlaget for de enkelte Natura 2000-områder med mellemrum. Dette vil typisk ske hvert 6. år forud for rapportering til EU og udarbejdelse af nye statslige Natura 2000-basisanalyser med efterfølgende Natura 2000-planer. Naturstyrelsen har i 2012 opdateret udpegningsgrundlaget for såvel fuglebeskyttelsesområderne som habitatområderne efter offentlig høring. Kriterier for opdateringen og de udpegningsgrundlag, der gælder fra den 1. januar 2013, kan ses på [Naturstyrelsens hjemmeside](#).

Natura 2000-indsatsen for områdets udpegede naturtyper og arter vil dog i mange tilfælde betyde, at forholdene også forbedres for en lang række både almindelige, sjældne og rødlistede arter, der findes inden for området, men som ikke er grundlag for områdets udpegningsgrundlag som Natura 2000-område.

1.4 Datagrundlaget

Ved udarbejdelse af den enkelte basisanalyse præsenteres kun aktuelle overvågningsdata for naturtyper og arter, der er medtaget på det pågældende Natura 2000-områdes udpegningsgrundlag. Dette afsnit om datagrundlaget er en generel beskrivelse, der er dækkende for alle Natura 2000-basisanalyser.

Data, der anvendes og præsenteres i denne basisanalyse, er kvalitetssikrede og landsdækkende data, der er offentligt tilgængelige. Det vil i helt overvejende grad dreje sig om data indsamlet og kvalitetssikret i forbindelse med gennemførelse af det statslige overvågningsprogram - NOVANA. Den konkrete, praktiske gennemførelse af overvågningen og efterfølgende databehandling for de enkelte arter og naturtyper kan ses i de udarbejdede tekniske anvisninger på [DCE's hjemmeside](#) og de årlige NOVANA-rapporter.

De fleste data stammer fra den terrestriske del af overvågningsprogrammet, men derudover inddrages data indsamlet i de øvrige NOVANA delprogrammer, fx tilstandsvurderinger og levestedskortlægning i søer, kortlægning af marine naturtyper samt artsdata fra de akvatiske overvågningsprogrammer i NOVANA fx data til belysning af forekomst af lampretter andre fisk, insekter og havpattedyr.

Naturtype- og artsdata, der anvendes i basisanalyserne, kan findes på Miljøministeriets [MiljøGis](#) og i [Danmarks Naturdata](#).

1.4.1 Datagrundlag arter

Arternes udbredelse, forekomst og antal gennemgås og beskrives på baggrund af de kvalitetssikrede data, der er indsamlet i NOVANA-programmerne.

I basisanalysen præsenteres udelukkende data om arter, der indgår i udpegningsgrundlaget for området, og som dermed er en del af Natura 2000-forpligtelsen.

Der er ikke med denne basisanalyse forsøgt analyseret og præsenteret viden om forekomst af områdets øvrige, sjældne, rød- eller gullistede arter eller arter optaget på habitatdirektivets bilag IV. Varetagelsen af hensynet til disse arter indgår ikke specifikt i Natura 2000-planlægningen.

For vindelsnegle, mosskorpion, insekter, padder, odder, flagermus, karplanterne: gul stenbræk, mygblomst, fruesko, enkelt månerude og mosarterne grøn buxbaumia og blank seglmos er der i de terrestriske overvågningsprogrammer i perioden 2004-2012 indsamlet data til belysning af de pågældende arters forekomst og udbredelse i og udenfor Natura 2000-områderne.

De tre danske havpattedyr (spættet sæl, gråsæl og marsvin) overvåges ligeledes i forbindelse med det nationale overvågningsprogram. Den nuværende overvågning af sælerne foretages ved flytællinger på yngle- og fæddelokaliteterne. Marsvin er overvåget dels ved flytællinger dels ved passiv akustisk monitoring i de for arten fem vigtigste habitatområder.

For andre artsgrupperes vedkommende inddrages der data fra de akvatiske overvågningsprogrammer. Fra vandløbs- og søovervågningen inddrages bl.a. data til vurdering af forekomsten af de udpegede fiske- og lampretarter, grøn kølleguldsmed, to muslinge-arter samt liden najade og vandranke.

For den overvejende del af arterne på Natura 2000-områdernes udpegningsgrundlag er resultaterne fra NOVANA-programmet beskrevet i den videnskabelige rapport fra DCE- Nationalt Center for Miljø og Energi - [Overvågning af arter 2004-2011](#).

I rapporten gives der et overblik over de enkelte arters forekomst og udbredelse samt en præsentation af de pågældende arters status i Danmark på baggrund af de indsamlede overvågningsdata. Metode til overvågning af arter i NOVANA-programmet er grundigt beskrevet i de tekniske anvisninger, der kan ses via [DCE's hjemmeside](#).

Fuglenes udbredelse, antal og bestandsudvikling beskrives ligeledes på baggrund af data indsamlet og kvalitetssikret i forbindelse med gennemførelse af NOVANA-programmerne i perioden 2004-2012. Princippet for overvågning af både ynglefugle og trækfugle er, at alle arter, som indgår i et eller flere Natura 2000-områders udpegningsgrundlag overvåges med varierende frekvens afhængig af artens bevaringsstatus. Arter med ugunstig bevaringsstatus overvåges oftere og mere grundigt end arter med gunstig bevaringsstatus. Data til vurdering af fuglenes forekomst er for de fleste arters vedkommende indsamlet af Naturstyrelsen og DCE. Disse data bliver for flere arters vedkommende desuden suppleret med data indsamlet af Dansk Ornitologisk Forenings medlemmer via DOF-basen. De anvendte data kvalitetssikres af DCE og/eller af Naturstyrelsen og anvendes efterfølgende i Naturstyrelsens overvågning af de pågældende fuglearter.

For en række ynglefugle, der ikke er specifikt tilknyttet Natura 2000-områderne, foretages der i NOVANA overvågningen en ekstensiv overvågning, hvilket betyder, at DCE Aarhus Universitet ved udgangen af overvågningsperioden i 2015 udarbejder landsdækkende udbredelseskort for disse

arter. Der findes ikke et ensartet, landsdækkende billede af deres forekomst i de Natura 2000 områder, hvor de indgår i de pågældende områders udpegningsgrundlag. Der er derfor ingen antalsangivelser i de basisanalyser, hvor disse ynglefugle indgår i de pågældende områders udpegningsgrundlag.

For den overvejende del af fuglearterne på Natura 2000-områdernes udpegningsgrundlag er resultaterne fra NOVANA-programmet beskrevet i den videnskabelige rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi – Fugle 2004-2011.

For stor vandsalamander, klokkefrø, eremit og 16 ynglefuglearter er der i NOVANA-programmet gennemført en levestedskortlægning til beskrivelse af kvaliteten af de pågældende arters levesteder. Disse data vil også blive præsenteret i basisanalyserne for de områder, hvor en eller flere af disse arter er medtaget på områdernes udpegningsgrundlag.

Overvågningsmetoderne for de enkelte fuglearter er beskrevet i de tekniske anvisninger.

1.4.2 Datagrundlag naturtyper på land

Grundlaget for den første generation af Natura 2000-planer var kortlægning af 23 lysåbne naturtyper og 10 skovnaturtyper. Kortlægningen af de lysåbne naturtyper blev gennemført i 2004-2005 af de daværende amter og suppleret i 2007-2008, mens kortlægningen af skovnaturtyperne blev gennemført i 2005-06 (skovbevoksede, fredskovpligtige arealer). Kortlægningen af skovnatur på ikke-fredskovpligtige arealer er gennemført i perioden 2009 – 2012.

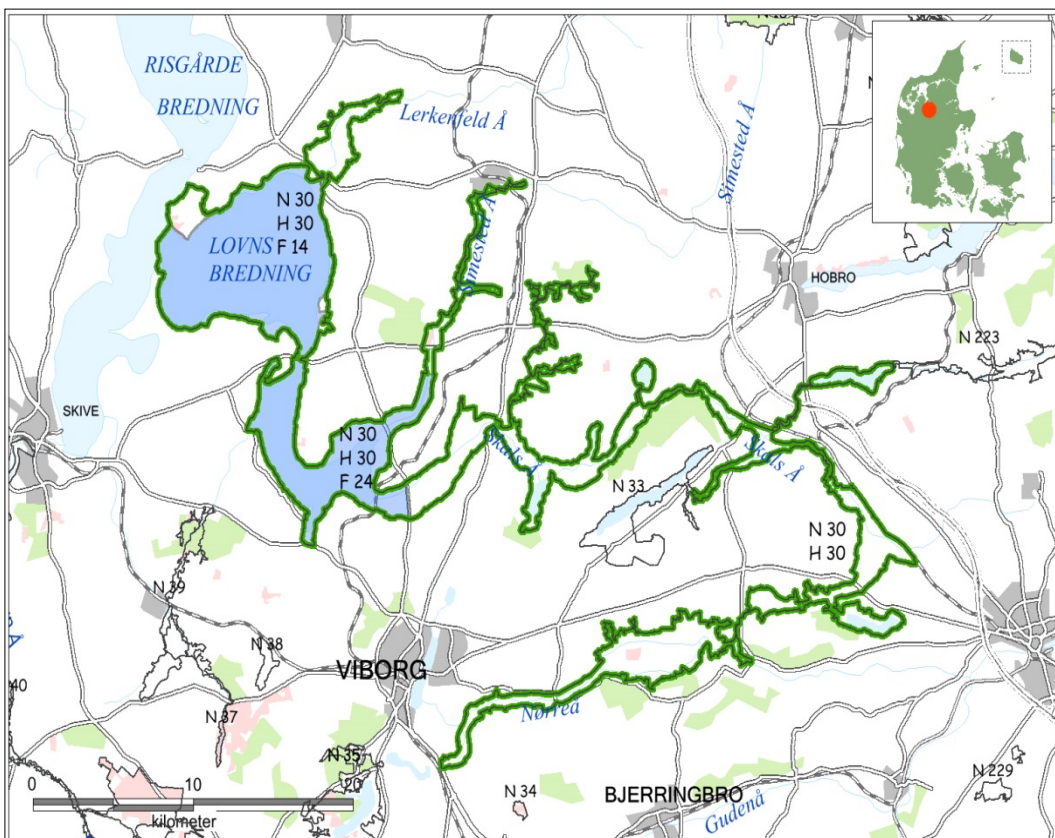
Som grundlag for udarbejdelse af denne generation af basisanalyser er der i 2010-2012 foretaget en ny- eller genkortlægning af 33 lysåbne naturtyper og nykortlægning af fem ferske sønaturtyper i mindre søer. Kortlægningen af skovnaturtyperne er derimod ikke blevet gentaget, da planlægningen for de skovbevoksede fredskovpligtige arealer kun revideres hvert 12. år. Denne basisanalyse viser alene resultaterne for kortlægning af skovnaturtyper på de ikke fredskovpligtige arealer.

1.4.3 Datagrundlag marine naturtyper

Gennem NOVANA overvåger Naturstyrelsen en række af de marine naturtyper. Data anvendes, hvor det er muligt, til en beskrivelse af naturtyperne.

Naturstyrelsen har i 2010-2012 kortlagt 56 af de 97 marine Natura 2000-områder for naturtyperne rev, boblerev og sandbanker. Den marine kortlægning præciserer udelukkende naturtypernes udbredelse og omfang i hvert område, og er baseret på "Habitatbeskrivelser 2010-2012". For rev medtages i kortlægningen arealer med en stentæthed over 25 % samt arealer i forbindelse hermed med en stentæthed over 10 %. Disse områder med en lavere stentæthed bidrager til det samlede stenrevs økologi. Denne mindre afvigelse fra habitatbeskrivelsen begrundes med, at kortlægningen er underlagt tekniske begrænsninger som man her igennem søger at opveje. De øvrige naturtyper er kortlagt i 2004 og tilpasset med ny viden siden hen.

2. Lovns Bredning, Hjarbæk Fjord og Skals, Simested og Nørre Ådale samt Skravad Bæk

Natura 2000-områdets afgrænsning. Natura 2000-området består af habitatområde H30 (grøn afgrænsning) og fuglebeskyttelsesområde F14 og F24 (mørk blå farve). Andre Natura 2000-områder er vist med sort afgrænsning og N-nr.

2.1 Områdebeskrivelse

Natura 2000-området har et areal på 23.520 ha, hvoraf 40 % udgøres af marine naturtyper (Limfjorden) og 551 ha er statsejede. Området afgrænses som vist på figuren ovenfor.

Natura 2000-området består af Habitatområde nr. H30 (Lovns Bredning, Hjarbæk Fjord m.v.) og Fuglebeskyttelsesområde nr. F14 (Lovns Bredning) og F24 (Hjarbæk Fjord). På Naturstyrelsens hjemmeside www.naturstyrelsen.dk samt i den efterfølgende oversigt er der angivet hvilke naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget for dette område.

Området strækker sig fra Hjarbæk Fjord, Lovns Bredning og Lovns halvøen i vest og strækker sig gennem ådalene med de 4 store vandløb Lerkenfeld, Simested, Skals og Nørreå til de store mosearealer ved Øster Bjerregrav og Fussing – og Glenstrup søer mod øst. Lovns Bredning og Hjarbæk Fjord udgør den marine del af området, hvor vand- og vadefladerne fungerer som raste- og fourageringsplads for flere vandfugle, herunder bl.a. hvinand om efteråret og vinteren. Mellem Hjarbæk Fjord og Lovns Bredning er der en dæmning med sluse, der regulerer vandstanden og vandudskiftningen i Hjarbæk Fjord. Især rundt langs Lovns Bredning findes mange arealer med habitatnatur, herunder bl.a. strandeng, surt overdrev og kalkoverdrev.

Rigkær ved Skravad Bæk under tilgroning med bredbladet dunhammer. Foto: Frits Rost

De 4 store ådale er især i de nedre dele præget af drænedede og opdyrkede arealer. I de øvre dele af ådalene findes mange arealer, hvor opdyrkning og afgræsning er ophørt. Langs ådalenes skrænter findes en del steder vældprægede partier med sjældne planter (som f.eks. gul stenbræk) samt artsrige overdrev. Den fysiske tilstand i de fire store vandløb indenfor området er forholdsvis god ligesom miljøtilstanden de fleste steder er tilfredsstillende, og der er i Skals – og Simested Å fundet en række smådyr der er medtaget på den danske rødliste. Skals og Simested Å er desuden også levested for grøn kølleguldsmed. For odderen udgør habitatområdet et af de nationale kerneområder med en fast bestand i områdets mange vandløb og søer. Især Nørreå dalen har en del veludviklede væld og rigkær med sjældne planter, herunder gul stenbræk og blank seglmos. Størstedelen af ådalen består af drænedede enge og moser, eller store sammenhængende arealer med høj sødgræssump, pilesumpe samt en del skovbevoksede tørvemoser. Midt i Nørreå dalen ligger Ø Bakker, der er en stejl og markant morænebakke med hede og enebærkrat. Nørreåen leder vandet

fra et stort søsystem uden for Natura 2000-området bestående af blandt andet Hald Sø og Viborg Søerne, og åen afvander til Gudenåen.

Skalsådalene indeholder mange gamle tørvegravningsarealer, herunder det store og vildtvoksende område Bjerregrav Mose, som bl.a. rummer hængesække og store partier med skovbevokset tørvemose. Området blev tidligere udnyttet til engdrift og græsning, men hovedparten er i dag uden drift og under tilgroning med især pil. I ådalens øvre dele findes endvidere artsrige ekstremrigkær og kildevæld. Øverst i Skalsådalene ligger Læsten Bakker med meget artsrige sure overdrev og kildevæld, samt et moseområde, der inkluderer en tidligere højmose, Tuemose. Denne mose er nedbrudt af tidligere tiders tørvegravning.

Skravad Bæk løber til Skals Å fra nord, dalskrænterne her rummer botanisk vigtige overdrev og heder med forekomst af sjældne arter og dalbunden rummer væsentlige arealer med kildevæld og rigkær. I en række andre sidedale til Skalsådalene ligger de større søer, Rødsø, Hærup Sø, Klejtrup Sø, Glenstrup Sø og Fussing Sø, samt tilløbet fra Tjele Langsø (sidstnævnte ligger i et tilgrænsende Natura 2000 område).

Især Simsted Å er landskabelig værdifuld på en fredet strækning mellem Sdr. Borup og Ålestrup. Borup Hede udgør det største samlede areal med tør hede (51 ha). I de øvre dele af ådalen findes en række værdifulde arealer med rigkær og paludellavæld, som bl.a. er levesteder for kildevældsvindelsnegl og blank seglmos.

Hjarbæk Fjord er beskyttet som vildreservat. Dette har til formål at sikre Hjarbæk Fjord som raste-, fouragerings- og yngleområde for vandfugle. Alt jagt er således forbudt i området og der er restriktioner for motorbådssejls m.v. Der er i området en lang række fredninger, hvoraf de arealmæssigt største er Lovnshalvøen, Lerkenfeld Ådal, Ulbjerg Klint, Simsted Ådal, Tulsbjerger, Borup Hede, Hærup Sø, Ø bakker og Læsten Bakker.

Natura 2000-området ligger i Skive, Viborg, Vesthimmerlands, Mariagerfjord og Randers Kommuner og indenfor vanddistrikt Jylland og Fyn.

2.2 Udpegningsgrundlag i dette Natura 2000 område

Udpegningsgrundlag for Habitatområde nr. 30		
Naturtyper:	Vadeflade (1140)	Lagune* (1150)
	Bugt (1160)	Rev (1170)
	Strandvold med enårige planter (1210)	Strandvold med flerårige planter (1220)
	Kystklint/klippe (1230)	Enårig strandengsvegetation (1310)
	Strandeng (1330)	Klithede* (2140)
	Søbred med småurter (3130)	Kransnålalge-sø (3140)
	Næringsrig sø (3150)	Brunvandet sø (3160)
	Vandløb (3260)	Våd hede (4010)
	Tør hede (4030)	Enekrat (5130)
	Tørt kalksandsoverdrev* (6120)	Kalkoverdrev* (6210)
	Surt overdrev* (6230)	Tidvis våd eng (6410)
	Urtebræmme (6430)	Nedbrudt højmosé (7120)
	Hængesæk (7140)	Tørvelavning (7150)
	Kildevæld* (7220)	Rigkær (7230)
	Bøg på mor (9110)	Bøg på muld (9130)
	Ege-blandskov (9160)	Stilkege-krat (9190)
	Skovbevokset tørvemosé* (91D0)	Elle- og askeskov* (91E0)
Arter:	Kildevældsvindelsnegl (1013)	Grøn kølleguldsmed (1037)
	Stor kærguldsmed (1042)	Bæklampret (1096)
	Flodlampret (1099)	Stavsild (1103)
	Stor vandsalamander (1166)	Damflagermus (1318)
	Odder (1355)	Spættet sæl (1365)
	Blank seglmos (1393)	Gul Stenbræk (1528)

Udpegningsgrundlag for Fuglebeskyttelsesområde nr. 14		
Fugle:	sangsvane (T)	hvinand (T)

Udpegningsgrundlag for Fuglebeskyttelsesområde nr. 24		
Fugle:	rørdrum (Y)	sangsvane (T)
	taffelend (T)	troldand (T)
	hvinand (T)	fiskeørn (T) NY
	pletlet rørvagtel (Y) NY	engsnarre (Y)
	blishøne (T)	

Naturtyper, fugle og arter, der udgør det gældende udpegningsgrundlag for Natura 2000-området. Tal i parentes henviser til de talkoder, som benyttes for naturtyper og arter fra habitatdirektivets bilag 1 og 2. * angiver at der er tale om en prioriteret naturtype. Ved fuglearter: "T" = trækfugl, "Y" = ynglefugl. Udpegningsgrundlag for habitatområder og fuglebeskyttelsesområder er blevet revideret som beskrevet oven for.

Arter og naturtyper, der er tilføjet udpegningsgrundlaget er markeret med "NY".

Der er ingen nye naturtyper på udpegningsgrundlaget, men naturtypen sandbanke er udgået af udpegningsgrundlaget.

For fuglebeskyttelsesområde 14 er toppet skallesluger og stor skallesluger udgået af udpegningsgrundlaget og for fuglebeskyttelsesområde 24 er klyde og hjejle udgået af udpegningsgrundlaget.

Dette Natura 2000-område er specielt udpeget for at beskytte de mange naturtyper i ådalene og arealer med kyst- og havnaturtyper samt de tilknyttede yngle- og trækfugle.

Stor Kærguldsmed og spættet sæl er i forbindelse med det nationale overvågningsprogram i perioden 2004-2012 ikke registreret inden for området. Det er derfor på nuværende tidspunkt ikke

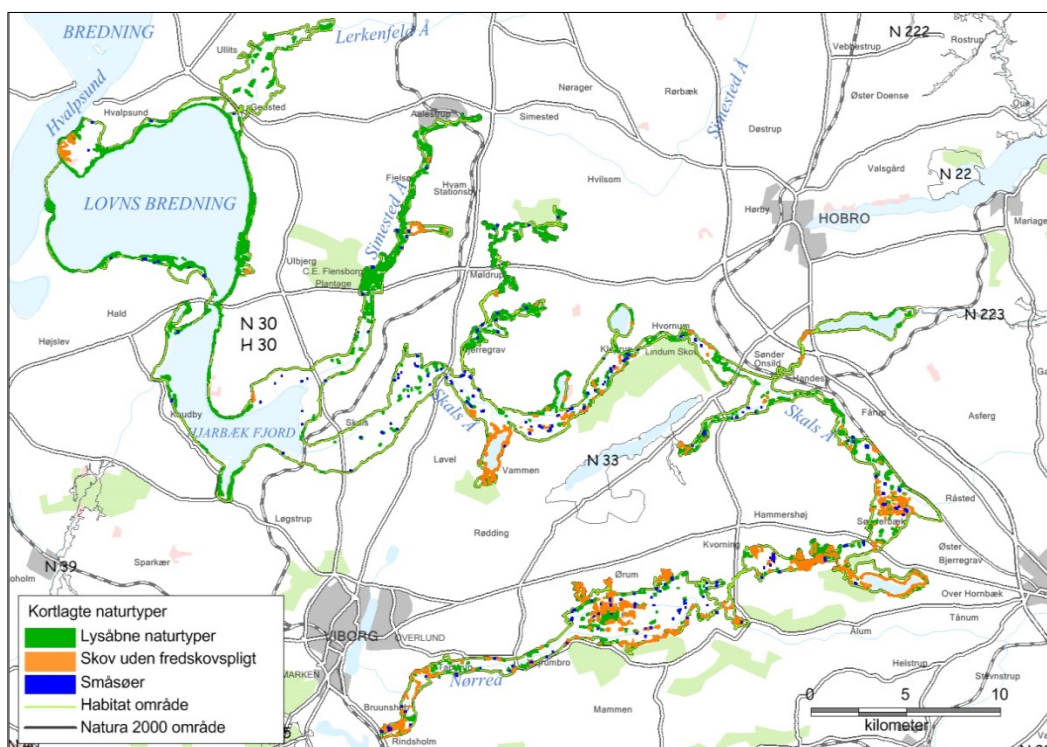
muligt at udtale sig om arternes forekomst og bestandsudvikling. Arterne behandles ikke yderligere i denne basisanalyse.

For arterne flodlampret og stavsild gælder, at arterne overvåges i overvågningsprogrammet – NOVANA 2011-15 for første gang. Ved programmets afslutning vil der være grundlag for, at Naturstyrelsen kan udtale sig om arternes udbredelse og forekomst i Natura 2000-området.

Områdets vandløb og deres miljøtilstand er beskrevet i [vandplanen](#) for området.

2.3 Områdets naturtyper

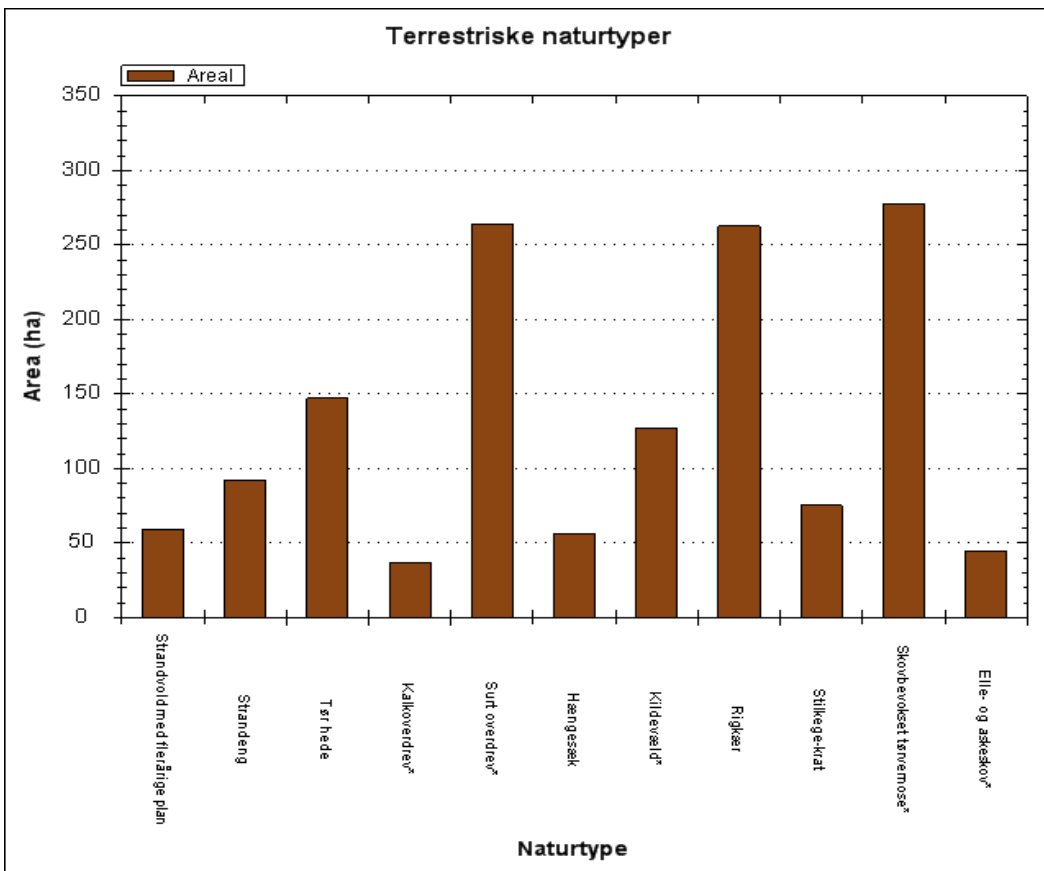
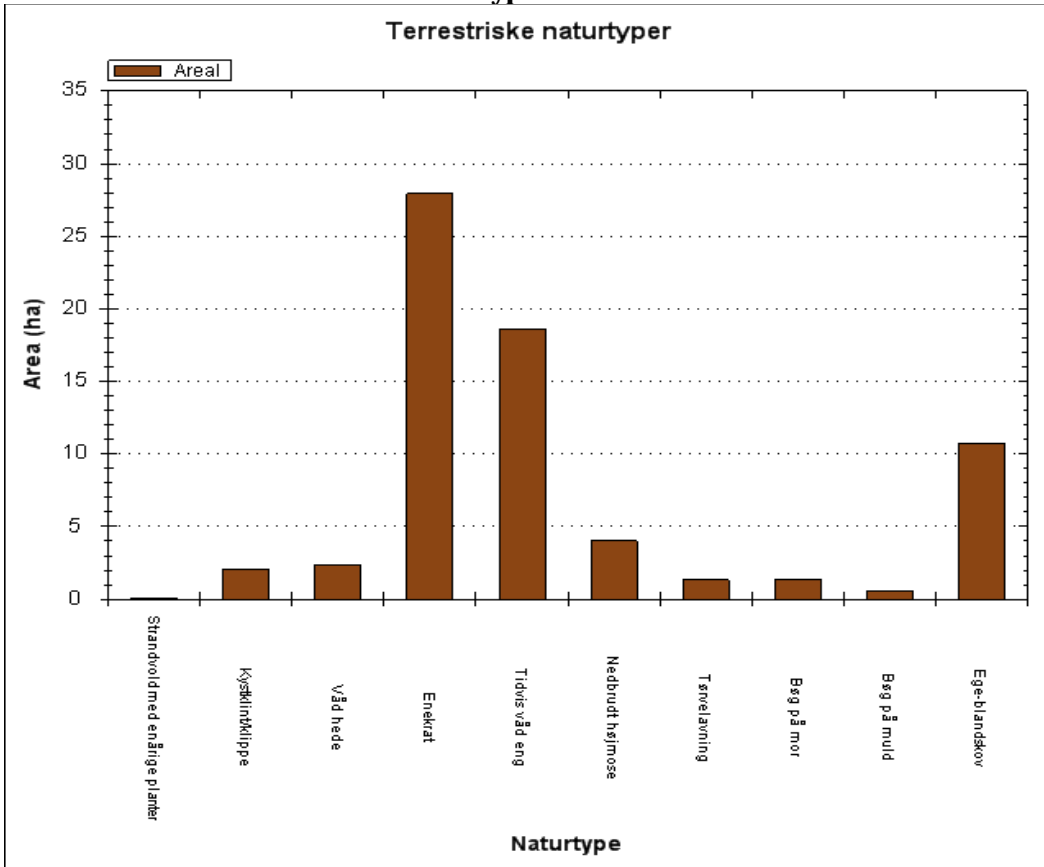
Natura 2000-områdets indhold af habitat-naturtyper, der er omfattet af planlægningen, fremgår af udpegningsgrundlaget. I [Danske Naturtyper i det europæiske Natura 2000 netværk](#) findes en beskrivelse af de enkelte naturtyper og nogle af deres typiske arter.

Oversigtskort - fordelingen af områdets kortlagte naturtyper

I figuren ovenfor er oversigtligt vist udstrækningen af de kortlagte naturtyper, der udgør en del af områdets udpegningsgrundlag. Kortet viser den samlede udbredelse af de lysåbne naturtyper, skovnaturtyper på ikke-fredskovspligtige arealer samt sønaturtyperne. For en mere detaljeret visning af naturtypens udbredelse henvises til [Naturstyrelsens hjemmeside](#).

2.3.1 Områdets terrestriske naturtyper

Arealfordelingen af områdets kortlagte terrestriske naturtyper.

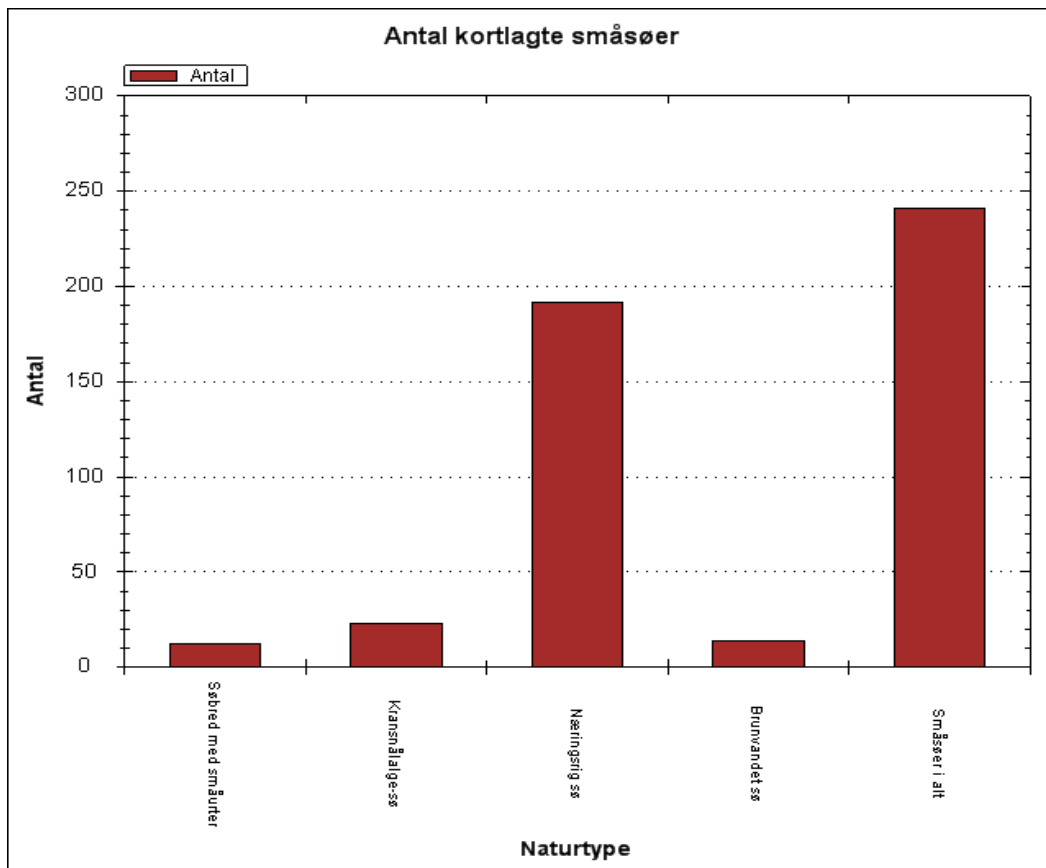
Områdets meget store geografiske udbredelse betyder, at det er karakteriseret ved at indeholde mange forskellige naturtyper og for en dels vedkommende med meget store arealer. Således er der hele tre naturtyper (*surt overdrev*, *rigkær* og *skovbevokset tørvemose*) kortlagt med mere end 250 ha hver især. Herefter kommer *tør hede* med næsten 150 ha og *kildevæld* med ca. 130 ha. I afsnittet "Udvikling i naturtypens areal" findes en nærmere gennemgang af naturtyperne og deres arealudvikling.

2.3.2 Områdets sø-natur

Områdets sønatur er registreret forskelligt afhængig af størrelsen. Søer under 5 ha er kortlagt og naturtype-bestemt på baggrund af søernes naturindhold. Disse søer er typisk meget små, og er derfor neden for angivet som antal. For søer over 5 ha er der i vandplanen for området foretaget en registrering af søens naturtype-indhold. Disse søers naturtype-indhold er angivet som areal i ha.

Søer under 5 ha

Søer under 5 ha kortlægges i forbindelse med NOVANA-programmets småsø overvågning samt i forbindelse med kortlægning af levesteder for vandhulsarter. I kortlægningen indgår en naturtypebestemmelse. Kortlægningen er igangsat, men ikke færdiggjort i alle områder. Antallet af småsøer med indhold af sønaturtyper kan derfor være større end det kortlagte antal.

Kortlagte søer under 5 ha – fordelt på sø-naturtyper

Der er i alt kortlagt 247 småsøer under 5 ha i dette område, hvoraf den langt overvejende del, eller 196 stk, tilhører naturtypen *næringsrig sø*, mens der er 24 *kransalalge-søer*, 13 søer af naturtypen *søbred med småarter* og 14 *brunvandede søer*.

Søer over 5 ha

Større søer er ikke kortlagt og natur-tilstandsvurderet i forbindelse med NOVANA-kortlægningen af habitatområdernes naturtyper. I alle større søer er der dog gennem flere overvågningsperioder i forbindelse med det nationale overvågningsprogram, systematisk indsamlet data om søernes miljøtilstand og naturindhold. Det drejer sig om udvikling over tid i sigtddybde, indhold af klorofyl a, total-fosfor og total-kvælstof. Disse data er præsenteret i Vandplanen for området. På baggrund af data er der foretaget en vurdering af miljøtilstand og målopfyldelse for søerne. På baggrund af den registrerede plantevækst i søerne er der endvidere foretaget en identifikation af søernes naturtypeindhold.

I de to vandplaner for dette område er der 12 søer større end 5 ha, hvoraf 5 af disse er kunstige søer (tørvegrave).

De 7 naturlige store søer beskrives kort nedenfor, for en nærmere beskrivelse af søernes miljøtilstand henvises til de to vandplaners baggrundsnotater:

Ørslevkloster Sø

Søen er en relativ dyb brakvandssø, beliggende umiddelbart vest for Virksund i Limfjorden. Søen har et relativt lille opland, der bl.a. indeholder den tørlagte Torsholm Sø. Ørslevkloster Sø har i den nordlige ende et mindre tilløb, og i den sydlige et ca. 500 m langt afløb, der forbinder Ørslevkloster Sø med Hjarbæk Fjord.

Søen økologiske tilstand var i 2005 og 2008 dårlig. I 2004 skete der en voldsom uddybning af afløbet, der førte til en markant stigning i søens saltholdighed. Dette førte til et kollaps af søens biologiske struktur, hvor plankton, fisk og planter tilpasset lave saltholdigheder forsvandt, og blev erstattet af færre og mere tolerante arter. Skiftet i saltholdighed forårsagede desuden en lagdeling af søen, hvilket medførte iltvind, liglagen og frigivelse af fosfor fra bunden. I 2005 fandtes 6 arter af undervandsplanter og dybdegrænsen var 3,6 m. Fiskebestanden var i 2005 meget lille og var antalmæssigt domineret af trepigget hundestejle og vægtmæssigt af ål. Der blev kun fanget fisk fra 5 forskellige arter. Søen blev undersøgt igen i 2008. Søen belastes af diffus tilførsel fra dyrkede arealer, baggrundsbidrag og spredt bebyggelse. Data indikerer desuden at der findes en betydelig fosforpulje i sedimentet, der hver sommer giver en intern belastning.

Løkkedyb

Søen er en lagune beliggende på sydsiden af Lovns Bredning i Limfjorden. Tilstand og næringsstofbelastningen er på nuværende tidspunkt ukendt.

Glenstrup Sø

Søen tilhører naturtypen *kransnålalge-sø* og er på 349 ha. Søen, der er dyb (middeldybde 10,4 m), er en del af Skals Å vandløbssystem og får tilført vand fra adskillige småbække og kilder. Søen er udpeget som badevandssø efter de gældende regler for danske badevandssøer.

I 2000 og 2007 er søen grundig undersøgt i forbindelse med det nationale overvågningsprogram. Miljøtilstanden karakteriseres i vandplanen som ringe, primært pga. et forhøjet fosforindhold. Belastningen var dog faldende i undersøgelsesperioden, hvilket har givet bedre sigtddybde de seneste år og dermed bedre vækstbetingelser for undervandsvegetationen.

Undervandsvegetationens dybdegrænse afspejler vandets generelle klarhed. I 1986 og 1991 var vegetationens dybdegrænse ud til 2 meter. I 2000 og 2007 var den kraftig forøget til 5 meters dybde, og bunden var næsten helt dækket ud til 3 meter. Der kan være mange årsager til den bedre

miljøtilstand i søen, men en af de væsentligste er indsats overfor udledningen af spildevand i oplandet specielt tilbage i 80'erne. En anden ændring der har gavnet søen, var lodsejernes frivillige aftale om at trække de dyrkede arealer tilbage fra søen. Der er i dag en bred udyrket bræmme næsten hele vejen rundt, hvilket reducerer risikoen for at fosforholdig landbrugsjord tilføres søen ved overflade erosion. Et naturgenopretningsprojekt gennemført af Nordjyllands Amt i samarbejde med lodsejere vest for Glenstrup By, har også bidraget til en forbedring af vandkvaliteten.

Fussing Sø

Søen tilhører naturtypen *næringsrig sø* og er på 216 ha. Søen ligger smukt placeret med stejle skråninger i det kuperede landskab ned mod søen. Langs syd og vestsiden er der skov, men hovedparten af oplandet er opdyrket. Hovedtilløbet er Søgård Bæk. På sydsiden findes en række små bække, hvoraf Elkær Bæk er den største. Der er en stor diffus vandtilførsel til søen. Afløbet fra Fussing Sø (Møllebækken) i søens vestlige ende er starten på Skals Å. Søen er efter danske forhold meget dyb (29,2 m), og med den vindbeskyttede beliggenhed opstår der en temperaturlagdeling af vandmasserne om sommeren. Lagdelingen medfører en naturlig betinget iltfri periode i bundvandet om sommeren.

I 2005 registreredes 15 arter/grupper af undervandsplanter. Der var fortrinsvis tale om almindelige danske arter med tilknytning til alkaliske søer. Søens i særklasse mest interessante art er kortskaftet skeblad, der i dag kun kendes fra Fussing Sø i Danmark, hvor den blev genfundet i år 2000. Fiskebestanden domineredes i 2009 både antals- og vægtmæssigt af aborre.

Klejtrup Sø

Søen tilhører naturtypen *kransålalge-sø* og er på 134 ha. Søen er lavvandet og får tilført vand fra de små vandløb Klejtrup Bæk og Dremstrup Bæk og har afløb til Klejtrup Møllebæk. Søen ligger i umiddelbar tilknytning til Klejtrup By med et opland af intensivt dyrkede landbrugsarealer. Den resterende del af oplandet består af græsmarker, blandet skov og mindre bysamfund. Arealerne ned til søen er primært udlagt som græsningsarealer. Søen er desuden udpeget som badevandssø efter de gældende regler for danske badevandssøer.

Søens tilstand karakteriseres i vandplanen som dårlig. Søen formodes at lide af intern belastning efter mange års udledninger af store mængder næringsstoffer. Undervandsvegetationen har i de fleste år været dårlig udviklet og domineret af robuste arter med ustabil forekomst, primært vandpest og krybende vandkrans. Det vurderes, at variationen af lysforholdene er for stor til at tillade flerårige arter at få rodfæste og udvikle stabile bevoksninger.

I 1994 indledte man et biomanipulationsprojekt i søen, for at forbedre miljøtilstanden gennem fjernelse af fredfisk og udsætning af geddeyngel. Projektet foresatte i en lang årrække med både opfiskning og udsætninger af geddeyngel, og ved udgangen af 2001 var der opfisket i alt ca. 46 tons fredfisk og udsat i alt 225.000 stk. geddeyngel. De seneste fiskeundersøgelser viste med stor tydelighed, at det ikke var lykkedes at reducere fredfiskebiomassen i søen til det ønskede niveau, hvor de ikke har afgørende indflydelse på søens miljøtilstand. Fiskebestanden var således stadig domineret af forskellige arter fredfisk.

Rødsø

Søen tilhører naturtypen *næringsrig sø* og er på 117 ha. Søen ligger naturskønt i Skals ådalen i mellem Viborg og Hobro. Der er en del tilløb i form af smågrøfter i søens sydlige ende. Afløbet fra søens nordlige ende løber ud i Skals Å. I 2007 blev søens økologiske tilstand karakteriseret som ringe. Undervandsplanterne var fraværende, hvilket skyldes et blødt mudderlag over det meste af søen. Ved vindpåvirkning sker der stor ophvirvling af bundmateriale i søen og undervandsplanter kan derfor ikke få fæste. Søens fosforbelastning stammer fra diffus afstrømning fra dyrkede arealer

og spredt bebyggelse. Desuden ligger der en stor pulje næringsstoffer i sedimentet, som frigives til søen.

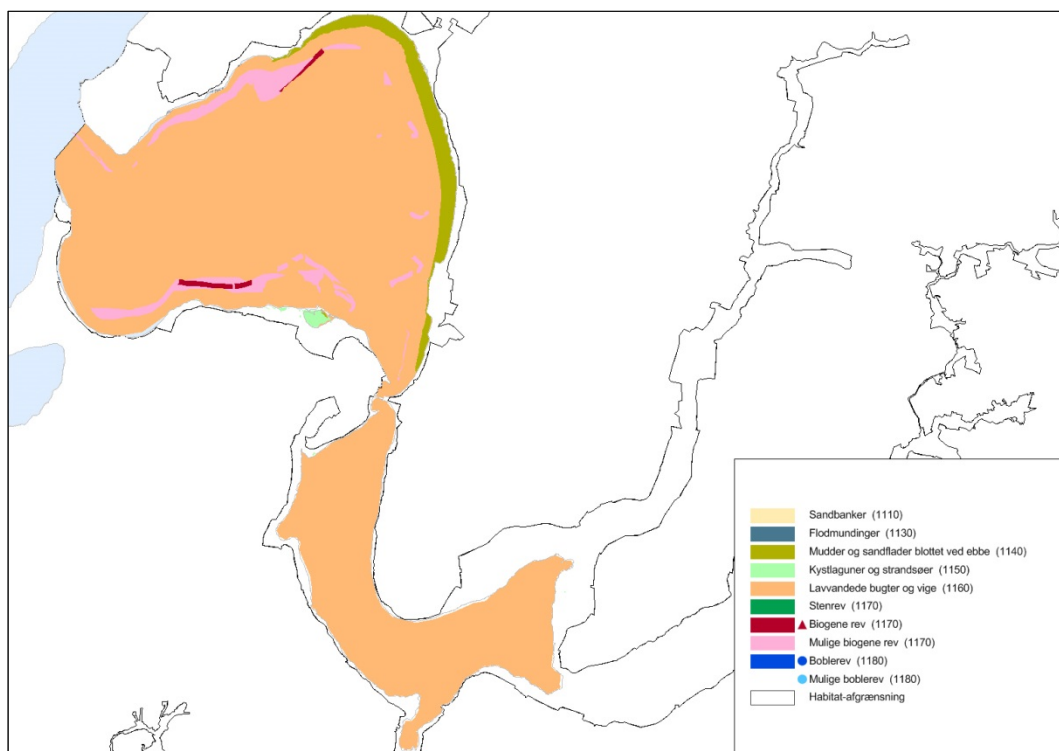
Hærup Sø

Søen tilhører naturtypen *næringsrig sø* og er på 59 ha. Søen er og meget lavvandet (middeldybde 0,6 m). Den er omgivet af afgræssede og botanisk værdifulde overdrev, væld og rigkær. Søen har ingen tilløb, men afløb til Skals Å. Hærup Sø med omgivelser er fredet pga. dens store landskabelige og rekreative værdi og pga. de naturvidenskabelige interesser. Både i 2006 og i 2009 var søens økologiske tilstand god. Ved seneste vegetationsundersøgelse fra 2009 registreredes 9 arter af undervandsplanter, dækningsgraden var ca. 10 % og dybdegrænsen var omkring 1 meter. Da søens maxdybde er lige over 1 meter, er der et stort potentiale for øget udbredelse af undervandsplanter. Sidste fiskeundersøgelse var i 2009, og her var fiskebestanden domineret af brasen og skalle, med tilstedeværelsen af 9 andre arter.

De 5 kunstige søer er alle tørvegrave i Bjerregrav mose. Søernes tilstand er ukendt pga. manglende tilsyn.

2.3.3 Områdets hav-natur

Der er i Danmark otte marine habitatnaturtyper. De omfatter forskellige typer lige fra kystnære flodmundinger, kystlaguner og strandsøer, lavvandede bugter og vige og mudder- og sandflader blottet ved ebbe til naturtyper som stenrev, sandbanker og boblerev, som kan findes både kystnært og på dybere vand. Naturtyperne har en række forskellige karakteristiske arter delvist bestemt af bundforholdene. For naturtyper som rev afhænger områdets biodiversitets endvidere af dybde, salinitet og strømforhold.

Kortlægning af områdets marine naturtyper

I dette Natura 2000 område er kortlægningen af havnaturen foregået på følgende måde: Områdets rev, boblerev og sandbanker er screenet i 2012. Orbicon/GEUS har for Naturstyrelsen indsamlet sejldata i området med såkaldt sidescan sonar, som giver et billede af havbundens ruhed,

dette er sammenholdt med ortofoto, satellitfotos samt tidligere data fra NOVANA og anden sejldata. Efterfølgende er denne kortlægning verificeret med videoundersøgelser. Arealet af de marine naturtyper lavvandede bugter og vige samt kystlaguner og strandsøer kendes gennem kortaflysning. For øvrige naturtyper er afgrænsningen baseret på teoretisk kortlægning fra 2004 opdateret på baggrund af projekter. Kortlægningen medtager i visse områder mulige boblerev og mulige biogene rev. Disse er strukturer som er fundet i den akustiske kortlægning, men ikke verificeret med video. Naturstyrelsen arbejder løbende på at verificerer disse.

Arealet af de kortlagte havnaturtyper er vist her under:

- *Vadeflade* 358 ha
- *Lagune* 24 ha
- *Bugt* 8461 ha
- *Rev* 38 ha
- Mulige *biogene rev* 389 ha

Naturstyrelsen har justeret i arealet af de marine naturtyper.

De kortlagte arealers naturindhold er beskrevet i afsnittet, Forekomst og udvikling af naturtypernes areal i dette Natura 2000-område.

2.4 Områdets arter

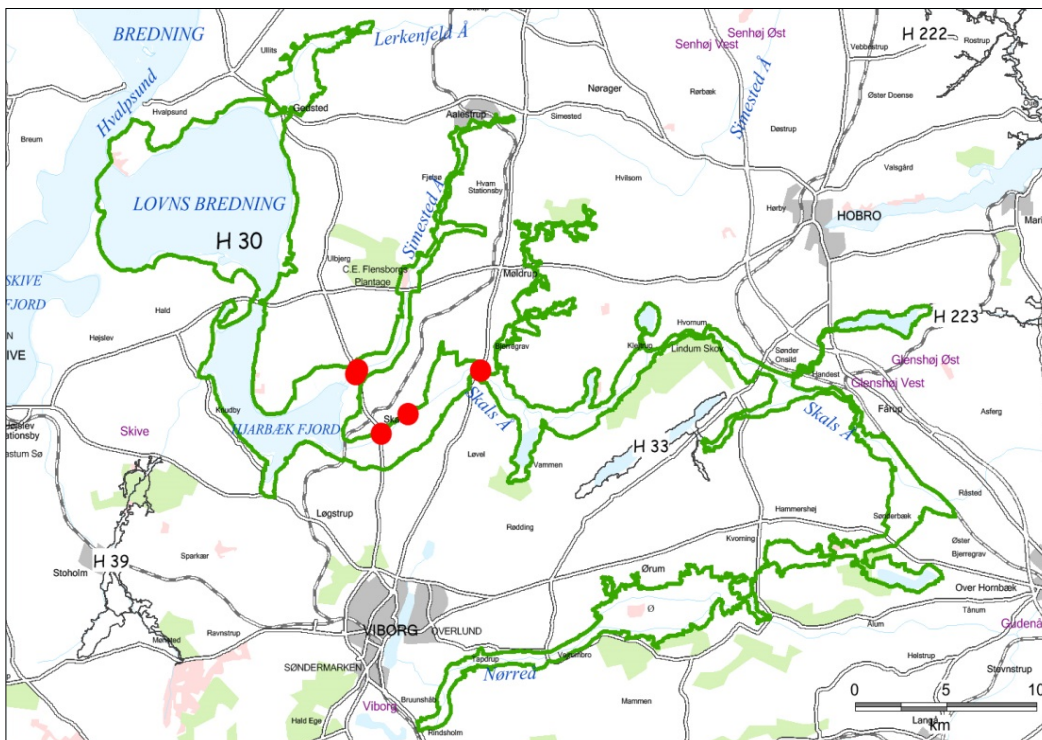
2.4.1 Habitatområdets udpegede arter

De arter, der indgår i habitatområdets udpegningsgrundlag, og hvor Naturstyrelsen og samarbejdspartnere på nuværende tidspunkt har overvåget arternes forekomst inden for området, er kort beskrevet nedenfor. Overvågningsmetoderne er tidligere beskrevet i basisanalysens afsnit om datagrundlag.

Grøn kølleguldsmed

Grøn kølleguldsmed findes kun i Jylland, hvor den tidligere blev betragtet som sjælden og hovedsageligt begrænset til fire store vandløbssystemer (Skjern Å, Storå, Karup Å og Gudenåen), mens den sidst blev registreret i 1943 i Varde Å-systemet. Arten er i det nationale overvågningsprogram 2004-2011 overvåget tre gange, senest i 2011. Den er ved overvågningen blevet registreret i de traditionelle vandløb, hvor den har været kendt fra igennem en lang årrække, men er desuden konstateret som genindvandret til Varde Å. Endelig har den i overvågningsperioden bredt sig til flere nye vandløbssystemer, bl.a. Simested Å- og Skals Å-systemet. Arten registreres også i forbindelse med prøvetagningen i den nationale vandløbsovervågning. Fremgangen vurderes at skyldes en forbedring af vand- og vandløbskvalitet i de pågældende vandløb.

Arten er eftersøgt og fundet 4 steder i de nedre dele af Skals - og Simested åer og det vurderes, at der findes en stabil bestand i de to vandløb.

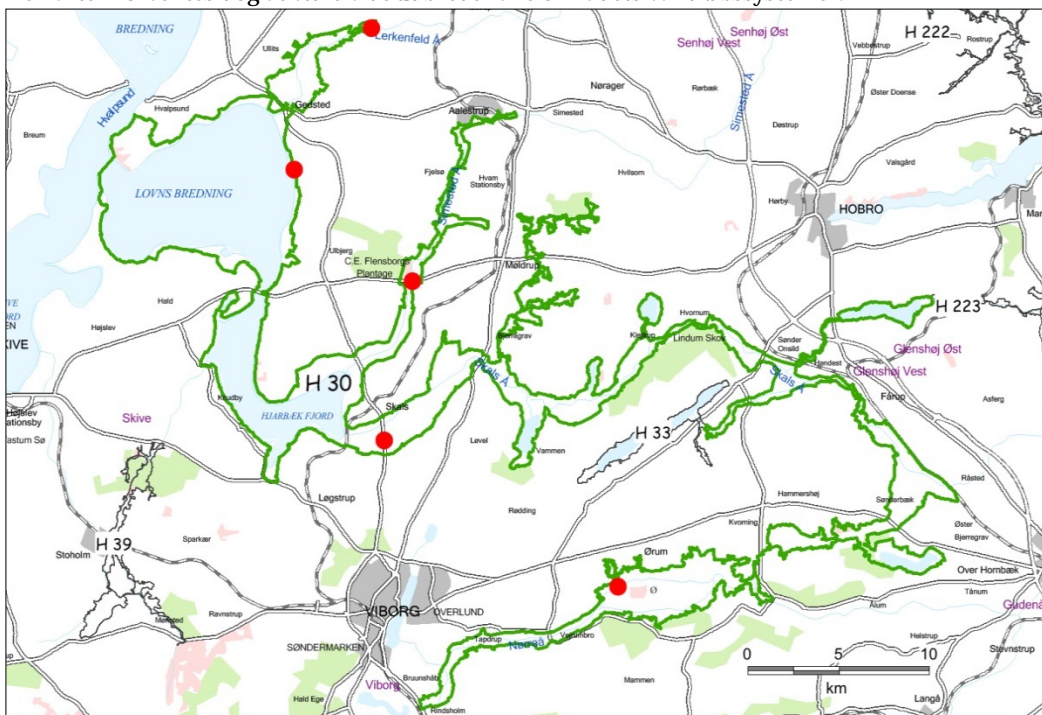

Fund af grøn kølleguldsmed i området.

Bæklampret

Bæklampret lever nedgravet i de dele af vandløbene, hvor strømmen er langsom og som er rig på fint organisk materiale. Gydnings sker på stryg med stenet og gruset bund. På grund af artens valg af levested i roligt vand oftest mudret materiale langs vandløbsbredden kan arten være svær at registrere ved elektrofiskeri. Bæklampret er i det nationale overvågningsprogram 2004-2011 eftersøgt ved elfiskeri på ca. 850 vandløbsstationer over hele Danmark. Arten er især udbredt i Jylland, mens udbredelsen på Bornholm, Fyn og Sjælland er mere spredt, og på en række øer (Langeland, Lolland, Falster, Møn) er den helt fraværende. Overordnet set vurderes arten, dens udbredelse og areal af levesteder ikke at være i tilbagegang. Der vurderes desuden at være stabile og levedygtige bestande i mange danske vandløb.

Arten er fundet 5 steder i området ifm. vandløbsovervågning i det nationale overvågningsprogram, men arten forventes dog at være vidt udbredt i alle områdets vandløbssystemer.

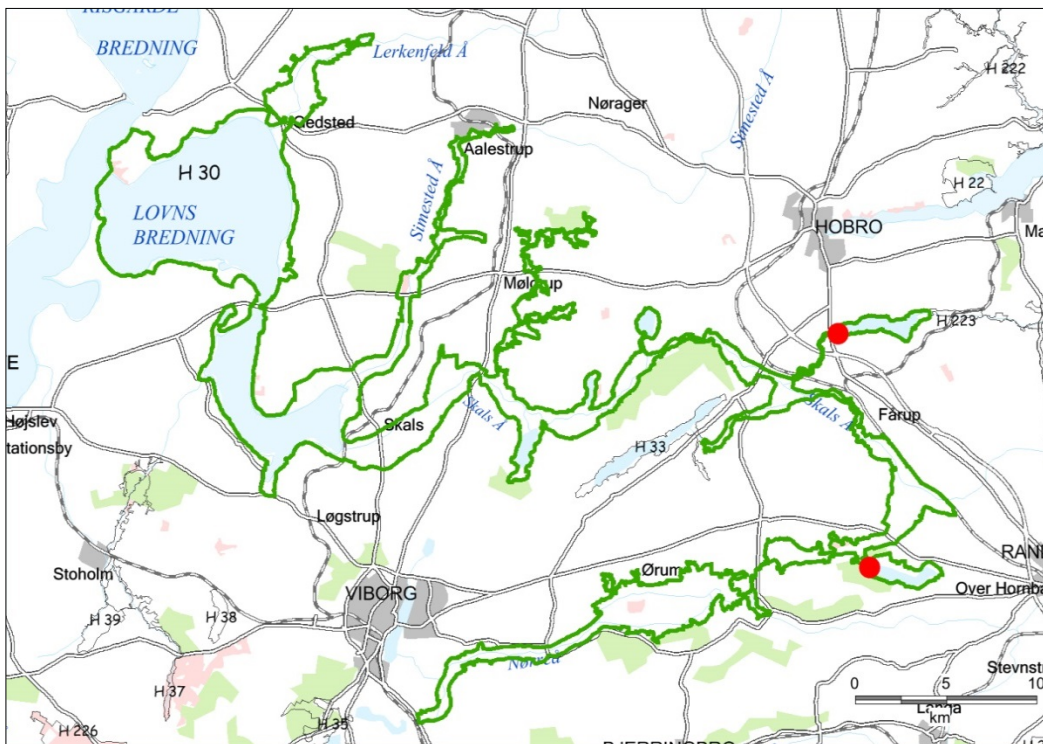

Fund af bæklampret i området

Damflagermus

Damflagermus er en sjælden art med en begrænset udbredelse i Danmark, med hovedudbredelsesområde i Midt- og Østjylland. I det nationale overvågningsprogram er den blevet overvåget i perioden 2005-2010. Helt overordnet er samtlige danske arter af flagermus blevet overvåget på de samme 192 lokaliteter. Damflagermus er fundet på 42 af disse lokaliteter primært inden for artens hovedudbredelsesområde men også på Fyn, Lolland-Falster og i Nord- og Sydjylland. Vinterforekomsterne i to af de vigtigste vinterrastesteder i kalkgruberne i Midtjylland har udviklet sig positivt inden for den sidste årrække, med en overvintrende bestand på ca. 8500 individer.

Arten er indtil nu registreret på to lokaliteter inden for området, men det vurderes, at den benytter området i forbindelse med fouragering og yngel i større grad end illustreret af disse to fund.

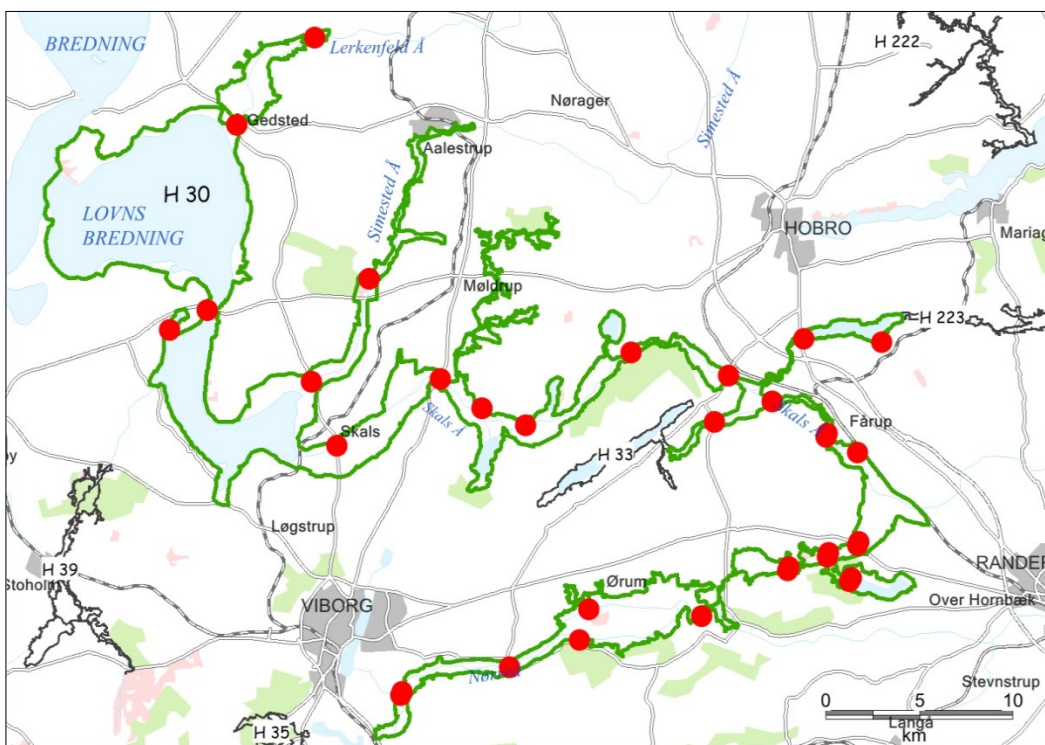

Fund af damflagermus inden for området

Odder

Odderens udbredelse i Danmark er blevet undersøgt i det nationale overvågningsprogram i 2004 og seneste igen i 2011-2012. Artens samlede bestandsstørrelse i Danmark er ukendt, men det vurderes at den nationale bestand er i fremgang både hvad angår udbredelse og bestandsstørrelse. I Jylland har odderen siden midten af 1980'erne øget sin udbredelse til nu at være vidt udbredt med en god levedygtig bestand. Det vurderes, at den er under indvandring til Fyn, men det er endnu uvist, om der er etableret en egentlig ynglebestand her, eller om det drejer sig om strejfende individer fra den jyske population. På Sjælland blev odderen registreret i 2006, men ikke ved overvågningen i 2011-12, dette vurderes dog ikke at betyde at arten er forsvundet, men nærmere at overvågning af arter med lave bestandstætheder er vanskelig.

Odderen har uden tvivl en stor og tæt bestand i dette område og den er konstateret ved ekskrementer og/eller spor på 27 stationer inden for områdeafgrænsningen. Som det fremgår af kortet nedenfor, har arten en forekomst i alle de store vandløb inden for området.

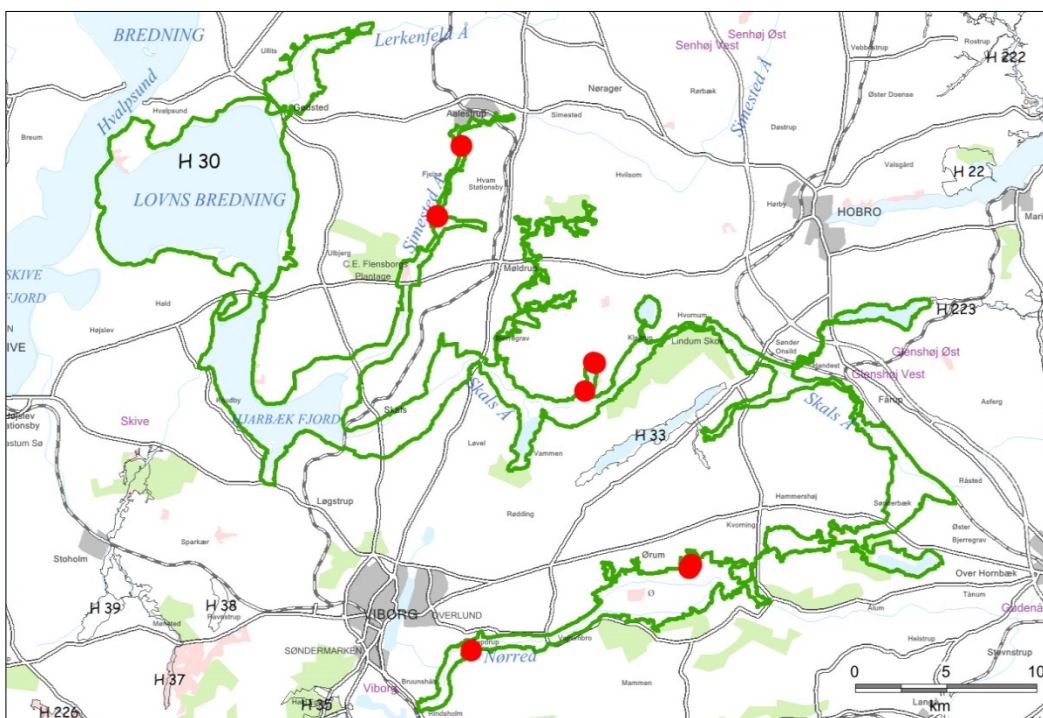

Fund af odder i området

Blank seglmos

Blank seglmos er tilknyttet kildevæld med mineralrigt, middelhårdt til relativt kalkholdigt vand. Arten findes i både den atlantiske og kontinentale region. I løbet af overvågningsperioden er arten fundet i 35 bestande, som udelukkende ligger i Jylland. I det nationale overvågningsprogram 2004-2011 er udbredelsesområdet for blank seglmos beregnet ud fra de felter på 10x10 km, hvor arten er registreret. Da blank seglmos har en vækstform, hvor de enkelte skud grener sig i moslaget og kan danne sammenhængende tæpper, er det ikke muligt at opgøre en direkte bestandsstørrelse i de enkelte bestande. I stedet er der foretaget en vurdering af artens forekomst på et fast defineret areal. Resultaterne viser, at der i løbet af overvågningsperioden er fundet en del nye lokaliteter med blank seglmos. Denne fremgang vurderes i første række at skyldes den øgede fokus og kendskab til arten og er næppe udtryk for en øget udbredelse eller øget bestandsudvikling.

Arten er fundet på 6 lokaliteter i nogle af områdets bedste rigkær og kildevæld og flere steder med store bestande.

Fund af blank seglmos inden for området

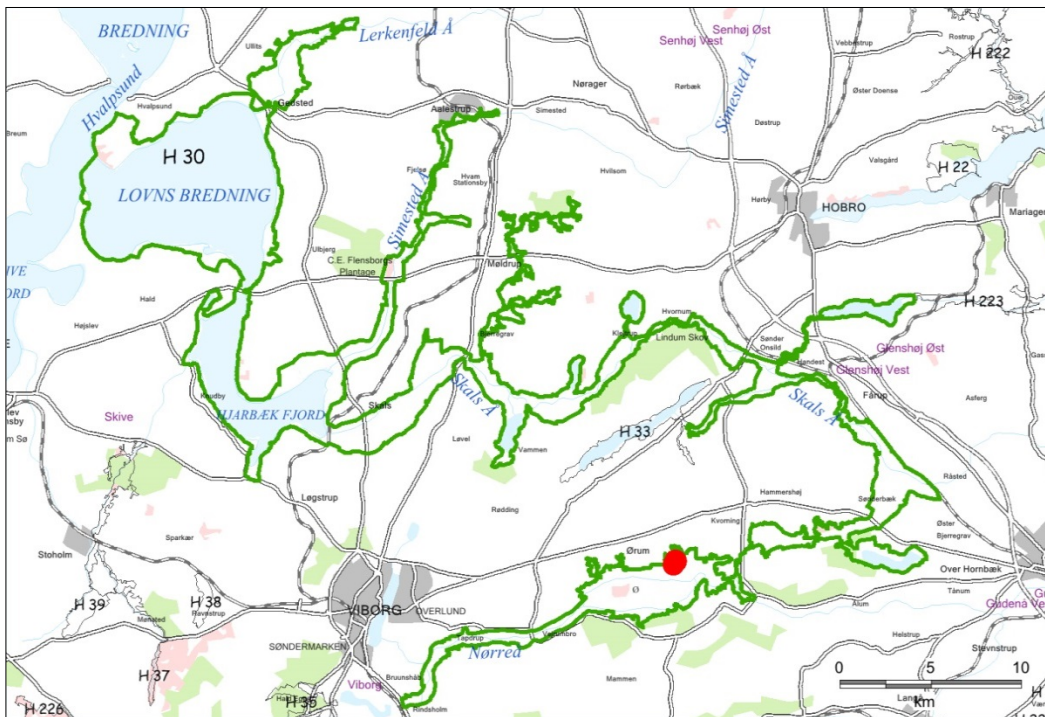
Gul stenbræk

Gul stenbræk er knyttet til lysåbne kildevæld. Arten har tidligere været fundet på ca. 90 lokaliteter i Danmark primært i den kontinentale region, men også med flere fund i den atlantiske. I slutningen af 1980'erne blev arten registreret på 13 lokaliteter, og i dag kendes gul stenbræk fra 7 lokaliteter, som alle ligger i den kontinentale region. I det nationale overvågningsprogram 2004-2011 er alle 7 lokaliteter med gul stenbræk blevet overvåget årligt. Overvågningen foretages bl.a. ved at optælle blomstrende skud i hver bestand. Antallet af blomstrende skud af gul stenbræk har svinget fra år til år og er meget forskellig fra lokalitet til lokalitet.

Arten er i forbindelse med det nationale overvågningsprogram fundet i to tætliggende kildevæld i Nørreådalen. De to bestande er forholdsvis små. I de seneste 6 år har bestandene varieret mellem 66 og 154 blomsterstande i det vestligste væld og 9 og 262 blomsterstande i det østlige væld.

Begge de tilbageværende bestande er stærkt truet af tilgroning af især sideskærm, åben abeblomst og tagrør pga. manglende pleje.

Arten var tidligere også kendt fra yderligere to lokaliteter i Nørreådalen, men på trods af eftersøgning har det gennem en længere årrække ikke været muligt at genfinde den her.

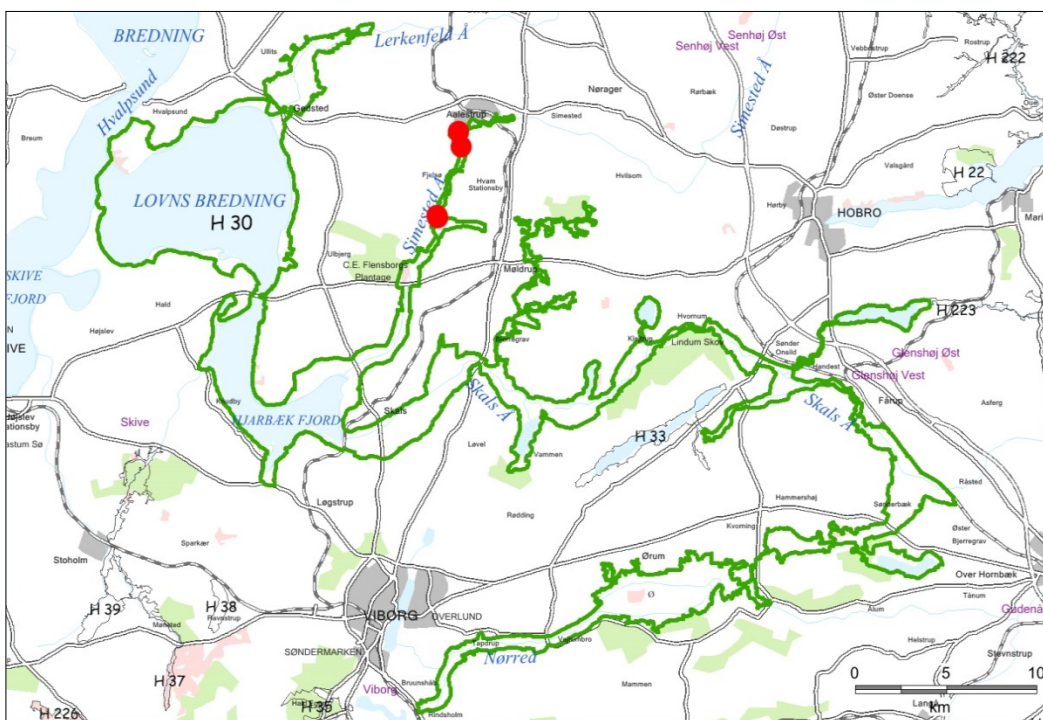

Fund af gul stenbræk i området

Kildevældsvindelsnegl

Kildevældsvindelsnegl lever i kalkrige rigkær og kildevæld. Den ca. 2 mm lange snegl findes på visne blade nær jordoverfladen inde i tuer af græsser og storer samt i de små eller større lag af fugtige, visne blade, der fra tuerne strækker sig hen over terrænoverfladen. Kildevældsvindelsnegl havde indtil 2004 været fundet på i alt ca. 15 danske lokaliteter. I overvågningsperioden 2005-2007 blev arten fundet på 40 lokaliteter fordelt på de nordlige dele af Jylland og Sjælland. Derimod blev den ikke genfundet på Sydsjælland og Bornholm. Kildevældsvindelsnegl har tilsyneladende et større sammenhængende udbredelsesområde i Himmerland, hvor der skønnes at forekomme flere levedygtige bestande. Desuden findes spredte fåtallige forekomster i Nord- og Sydjylland samt i Nordvestsjælland, hvor indtrykket af bestandenes levedygtighed er usikker. Levestederne er gennemgående karakteriseret ved moderate bestandstætheder.

Arten er hidtil kun fundet tre steder i området trods intens eftersøgning i forbindelse med det nationale overvågningsprogram. Alle tre fund er gjort i rigkær i de øvre dele af Simested Ådal.

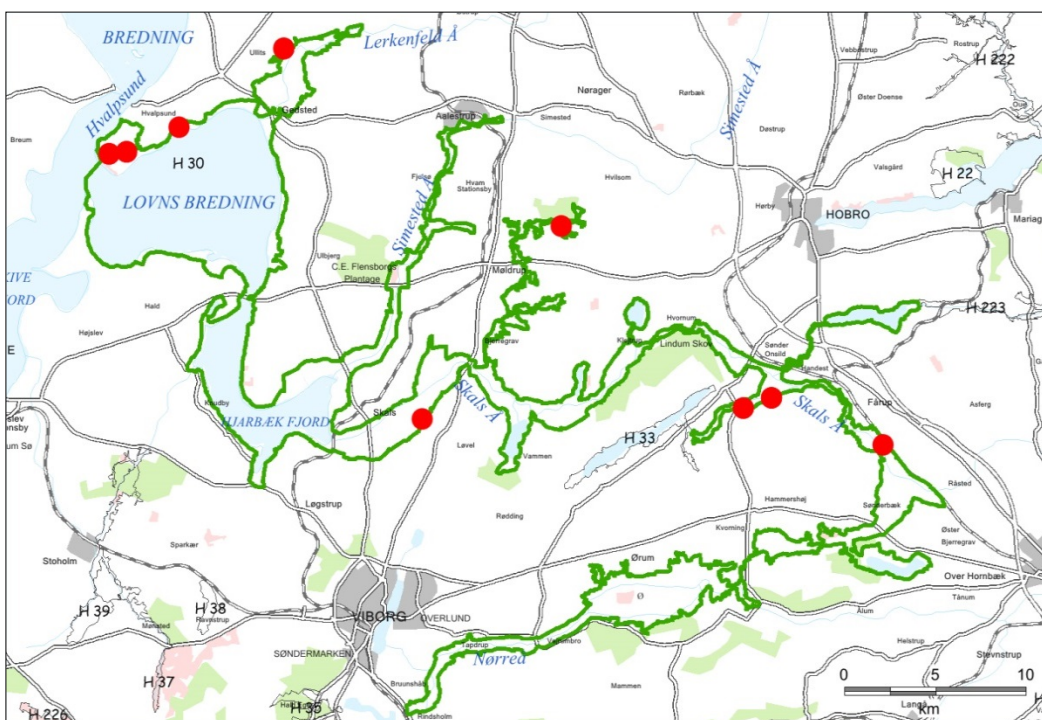

Fund af kildevældsvindelsnegl i området

Stor vandsalamander

Stor vandsalamander yngler i vandhuller af varierende størrelse og det er ikke ualmindeligt at finde den i vandhuller der er mindre end 100 m². Arten er følsom overfor forurening og overskygning af vandhullerne, ligesom tilstedeværelse af fisk kan have negative konsekvenser for arten. Arten er også afhængig af raste- og overvintringslokaliteter i umiddelbar nærhed af vandhullerne, hvor der er gode skjulesteder. Rastestederne er oftest knyttet til skov og menneskeboliger. Arten er i det nationale overvågningsprogram overvåget på ca. 1800 lokaliteter i perioden 2005-2010. Stor vandsalamander er vidt udbredt fra Østjylland og videre østpå. Mod vest i Jylland har arten kun en sporadisk eller helt manglende forekomst. Det er ikke på nuværende tidspunkt muligt at estimere den samlede danske bestand af stor vandsalamander, men der er ikke tegn på at den har været i tilbagegang i perioden 2004-2010.

Arten er fundet i 9 vandhuller inden for områdeafgrænsningen næsten alle i den østlige og nordlige del. Der forventes at være en mindre, men nogenlunde stabil forekomst inden for området. Bestanden hænger sammen med større bestande umiddelbart uden for området.

Fund af stor vandsalamander i området

2.4.2 Fuglearter

Fuglebeskyttelsesområde 24 - Hjarbæk Fjord og Simested Ådal

Ynglefugle 2004-2012

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Engsnarre		1			0				
Plettet rørvagtel					0	1		1	
Rørdrum	2	1	1	1	1	1			

Ynglefugle på udpegningsgrundlaget. Antal ynglepar optalt ved NOVANA-overvågningen 2004–2012. Årene 2010-12 indgår i det igangværende overvågningsprogram, og der er for denne periode alene medtaget data for de år, hvor den pågældende art er en del af programmet.

De fuglearter, der indgår i fuglebeskyttelsesområdet udpegningsgrundlag, er kort beskrevet nedenfor. Metode er beskrevet tidligere og data fra overvågningen af fuglearterne ses neden for. For mere detaljeret beskrivelse af overvågningsmetode og resultater for de enkelte arter henvises til de [tekniske anvisninger](#) på DCE's hjemmeside.

Fuglebeskyttelsesområde F24 - Hjarbæk Fjord har arterne rørdrum, plettet rørvagtel og engsnarre på udpegningsgrundlaget som ynglefugle.

Rørdrum

Rørdrum er tæt knyttet til lokaliteter med store vanddækkede rørskovs ved søer, fjorde og brede vandløb. Arten er overvejende standfugl, som kan trække mod sydvest i forbindelse med strenge vintre. Forekomsten af rørdrum overvåges i det nationale overvågningsprogram senest i 2008, hvor bestanden blev opgjort til ca. 300 ynglepar. I begyndelsen af 1970'erne yngede der 10-20 par i Danmark, bestanden har siden da været inde i en meget positiv udvikling, og ynglebestanden er frem til i dag mangedoblet, ligesom artens udbredelse er øget, og rørdrum findes nu ynglende over hele Danmark, med Vejlerne i Nordjylland som kernelokalitet for arten.

Som det eneste sted inden for fuglebeskyttelsesområde F24 - Hjarbæk Fjord høres rørdrum næsten årligt fra en lille rørskov ved udløbet af Skals Å og arten yngler på stedet.

Plettet rørvagtel

Plettet rørvagtel yngler i ferske sumpområder, hvor vanddybden ikke overstiger 30 cm. Arten synes at foretrække vandområdernes starzone, men er også registreret i ukultiverede engområder i ådale med tidvise oversvømmelser. Arten er trækfugl, der overvintrer i Afrika og til dels i Indien. I forbindelse med det nationale overvågningsprogram overvåges arten nu på baggrund af kvalitetssikrede data fra DOFbasen. Arten er seneste overvåget i 2011. Antallet af ynglepar af plettet rørvagtel har i overvågningsperioden haft en fluktuerende ynglebestand. Samme fluktuerende tendens gør sig også gældende i et længere perspektiv i perioden 1980-2011.

Plettet rørvagtel er i yngletiden hørt enkelte gange i engene langs Skals Å, nær udløbet i Hjarbæk Fjord samt i Simested Ådal. Forekomsten har en ret tilfældig karakter og der er ikke tale om en stabil ynglefremkomst.

Engsnarre

Engsnarre yngler i Danmark på fugtige enge med relativ høj græsvegetation uden træer og buske og stedvis i kornmarker. Arten er vidt udbredt i Europa og bestanden overvintrer i Afrika. I forbindelse med det nationale overvågningsprogram overvåges arten nu på baggrund af kvalitetssikrede data fra DOFbasen. Arten er seneste overvåget i 2011. Engsnarre var tidligere en ret almindelig dansk ynglefugl og udbredt over hele landet, men i løbet af 1900-tallet gik arten gradvist tilbage og var formentlig helt forsvundet i en kort periode i slutningen af århundredet. Arten er siden vendt tilbage til en række områder, specielt i den sydlige del af landet samt i Nordjylland. Bestanden blev i 2011 estimeret til ca. 100-200 ynglepar. Ynglebestanden af engsnarre har på kort sigt i perioden 2004-2010 fluktueret, men arten har på lidt længere sigt i perioden 1980-2011 været i fremgang.

Engsnarre er i yngletiden hørt enkelte gange i engene langs Skals Å, nær udløbet i Hjarbæk Fjord. Forekomsten har en ret tilfældig karakter og der er ikke tale om en stabil yngleforekomst.

Fuglebeskyttelsesområde 14 - Lovns Bredning

Trækfugle 1992-2009

	1992 - 1997	1998 - 2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Sangsvane			526	231	685	460	357	86
Hvinand	3371	1543	813	1946	1552	244	975	1355

Fuglebeskyttelsesområde 24 - Hjarbæk Fjord og Simested Ådal

Trækfugle 1992-2009

	1992 - 1997	1998 - 2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Sangsvane	1252	2104	628	143	454	645	286	444
Taffeland	1965	460	28	98	69	103	9	42
Troldand	1401	1355	914	900	1900	2400	1075	2500
Hvinand	5267	7102	9000	4000	10000	8680	20000	12000
Fiskeørn			3	4	6	4	9	5
Blishøne	1596	3586	250	40	2100	7400	9400	4800

Trækfugle på udpegningsgrundlaget. Trækfuglearterne er optalt ved NOVANA overvågningen og medtager årlige data i perioden 2004- 2009.

Sangsvane

Sangsvane yngler i det nordlige Europa og videre i det nordlige Rusland. Fuglene overvintrer i Nordvesteuropa med tyngdepunkt i Danmark. I det nationale overvågningsprogram foretages overvågningen af DCE gennem årlige landsdækkende optællinger i midten af januar. Sangsvanen optræder som træk- og vintergæst i områder med gode fødemuligheder, men arten ses efterhånden i større grad på marker. Bestanden har været stigende i antal i perioden 1992 til 2004 og har derefter varieret med faldende tendens. Specielt i 2011, som var den anden hårde vinter i træk var antallet af overvintrende sangsvaner lavt med ca. 23.000 individer mod ca. 36.000 i gennemsnit for perioden 2004-2010. Arten har været i fremgang i Nordvesteuropa.

Sangsvane er på udpegningsgrundlaget som trækfugl i både F 14 og F24. Arten ses i størst antal, når den i vinterhalvåret ses fouragere på bundvegetation inderst i Hjarbæk Fjord, på marker rundt i området eller når den ifm. isdække samles i større antal i våger ved udløbet af ærne og ved slusen i Virksund. Forekomsten i området vurderes på trods af variationer mellem de enkelte år at have været nogenlunde stabil de seneste 10 år. Der vurderes ikke umiddelbart at være trusler for arten i området.

Taffeland

Taffeland yngler i Central- og Nordeuropa med de største bestande i de østlige dele. Som trækfugl træffes arten i Danmark som træk- og vintergæst i hele landet. Arten er desuden en almindelig ynglefugl med 400-600 ynglepar. Arten overvåges ved midvintertællinger i det nationale overvågningsprogram af DCE. I det nationale overvågningsprogram overvåges arten af DCE – senest i 2008. Som trækfugl ses taffeland dog kun i internationalt betydende antal på enkelte lokaliteter, primært i den sydøstlige del af landet. Antallet af overvintrende taffelænder afhænger af vinterens længde og hårdhed. I overvågningsperioden steg bestanden tilsyneladende bedømt ud fra midvintertællingerne, og i 2008 blev der optalt mere end 17.000 taffelænder, hvilket er det højeste antal optalt ved midvintertælling i Danmark.

Taffeland har tidligere været en hyppigt, rastende trækfugl i F24 - Hjarbæk Fjord i vinterhalvåret, men i den seneste årrække med et vigende antal og forekomsten anses nu som værende meget fåtallig og ustabil. Nedgangen i antallet af rastende taffelænder i området vurderes at skyldes, at arten har skiftet rastelokalitet. Der vurderes ikke at være trusler for arten i området.

Troldand

Troldand yngler vidt udbredt i Nordeuropa mod syd til Alperne. Arten træffes som træk- og vintergæst ofte i meget store flokke i søer og fjorde. Arten er desuden en almindelig ynglefugl med 800-1000 ynglepar i landet. I det nationale overvågningsprogram overvåges arten af DCE ved midvintertællinger – seneste i 2008. Troldand ses som trækfugl i internationalt betydende antal primært i ferskvand på et mindre antal lokaliteter især øst for Storebælt. Især Maribosøerne og Roskilde Fjord er de områder, som i milde vintre normalt huser flest troldænder. Arten overvåges ved midvintertællinger i det nationale overvågningsprogram af DCE. Antallet af overvintrende troldænder i danske farvande vurderes at være relativt stabile, dog med udsving afhængig af vinterens længde og hårdhed. I Østersøområdet som helhed ser det ud til at bestanden er stigende. Bestanden i Danmark blev i midvinter 2008 opgjort til ca. 162.000 individer.

Troldand ses jævnlige i vinterhalvåret i F24 - Hjarbæk Fjord, men i varierende antal. Talrigest ses den ifm. isvintre, hvor fugle samles i våger især ved Virksund. Forekomsten vurderes at være nogenlunde stabil - dog med enkelte år med lidt større forekomster og der ses ikke umiddelbart at være trusler for arten i området.

Hvinand

Hvinand yngler i større og mindre søer i Skandinavien og Østeuropa østover. I Danmark yngler arten fåtalligt, mens arten overvintrer almindeligt i de fleste danske farvande. I det nationale overvågningsprogram overvåges arten af DCE – senest i 2008 suppleret med optælling af fældende fugle i 2006. Hvinand var ved overvågningen vidt udbredt i fjorde, vige og andre beskyttede vandområder. Specielt i Limfjorden, Roskilde Fjord og det Sydfynske Øhav blev der registreret mange overvintrende hvinænder. Bestanden af overvintrende hvinænder gik frem til begyndelsen af 1990'erne. Herefter har bestanden holdt sig stabil med ca. 65.000 individer i 2008. Bestanden af fældende hvinænder er på lang sigt siden slutningen af 1980'erne også gået noget frem.

Hvinand er på udpegningsgrundlaget som trækfugl i både F14 og F24. Arten ses dog primært i Hjarbæk Fjord og allerede i sensommeren, hvor trækfugle nordfra kommer til området ifm. fældning. Fuglene kan ses i fjorden og i Lovns Bredning hele efteråret og vinteren med mindre isdække tvinger fuglene væk. Arten har en forholdsvis stabil forekomst og der vurderes ikke umiddelbart at være trusler for arten i området.

Fiskeørn

Fiskeørn er i Danmark en regelmæssig trækfugl for- og efterår på vej til og fra ynglepladserne og vinterkvarteret i Afrika. I det nationale overvågningsprogram foretages overvågningen af fiskeørn som trækfugl af DCE – senest i 2009. Flest trækkende fiskeørne ses fra midten af april til starten af maj og igen på vej retur til Afrika fra midten af august til starten af september, men arten kan træffes i mindre antal i store dele af året med undtagelse af vintermånederne. Arten er medtaget på 8 fuglebeskyttelsesområders udpegningsgrundlag. Fiskeørne lever udelukkende af fisk, og områderne er alle karakteriseret ved at store vandforekomster især søer og mere eller mindre brakvandede fjordområder.

Fiskeørn er på udpegningsgrundlaget som trækfugl i F24 og ses hyppigst rastende eller fouragerende i Hjarbæk Fjord i sensommeren og det tidlige efterår. Fuglene ses som oftest siddende på rusepæle inderst i Hjarbæk Fjord. Arten vurderes at være stabilt forekommende i området.

Blishøne

Blishøne er en almindelig dansk og europæisk ynglefugl. Arten er desuden en talrig vintergæst fra Østersøområdet. Arten overvåges i det nationale overvågningsprogram ved midvintertællinger af DCE – senest i 2008, suppleret med optælling af fældende fugle i 2006. Ved midvintertællingen i 2004 blev der registreret ca. 211.000 blishøns, hvilket er det højeste antal, der endnu er registreret ved en midvintertælling i Danmark. Den største koncentration registreres øst for Storebælt i de sydsjællandske fjorde. Artens forekomst i landet er stærkt påvirket af vinterens hårdhed, da blishøns i mindre grad end andre vandfugle trækker sydpå, hvis vandområderne dækkes af is. I sådanne år dør mange blishøns, men bestanden er sædvanligvis efter få år igen på et tilsvarende niveau. På kort sigt i overvågningsperioden 2004-2011 har bestanden været stabil. På længere sigt siden 1980'erne har bestanden fluktueret meget, men overordnet set har den også i denne periode været stabil.

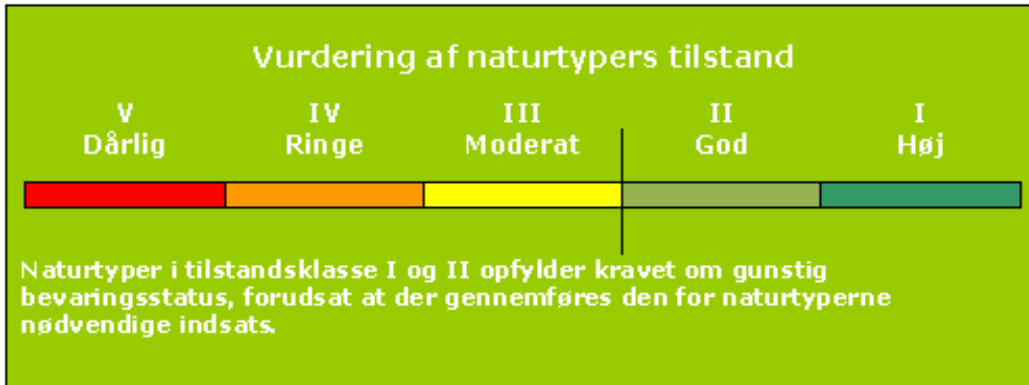
Blishøne er på udpegningsgrundlaget som trækfugl i F24 og ses hyppigst fouragere på vandplanter i Hjarbæk Fjord. De største forekomster bemærkes dog ifm. isdække, hvor fuglene samles i tættere flokke på åbne vandområder ved udløbet af æerne og ved slusen i Virksund. Arten vurderes at være stabilt forekommende og der vurderes umiddelbart ikke at være trusler for arten i området.

2.5 Naturtilstand og tilstand af arters levesteder

Overvågningen og kortlægningen af naturtyperne og levesteder for arter viser, at mange af disse i forskelligt omfang bliver påvirket af en række faktorer, som kan have betydning for naturtypernes og levestedernes tilstand og indhold af dyre- og plantearter.

Vurdering af naturtypernes naturtilstand bygger på et system, der inddeler forekomster af Habitatdirektivets naturtyper i 5 tilstandsklasser, hvor I (høj) er bedst og V (dårlig) er værst. Tilstandssystemet er nærmere beskrevet i DCE's rapport "Vurdering af naturtilstand", som er indarbejdet som en del af: [Bekendtgørelse om klassificering og fastsættelse af mål for naturtilstanden i internationale naturbeskyttelsesområder](#). Som led i beregningen af tilstanden beregnes både et artsindeks, baseret på indholdet af plantearter i en cirkel med radius på 5 m og et strukturindeks, der i de lysåbne naturtyper er baseret på vegetationshøjden, opvækst af vedplanter, forekomst af drænggrøfter m.m. For skovnaturtyperne baseres strukturindeks bl.a. på omfang af jordbearbejdning, afvandingsforhold, forekomst af invasive arter og trækronernes lagdeling i forskellige etager. Artsindeks for søer er beregnet ud fra alle fundne arter i både rørsump og sø.

Struktur- og artsindeks for den enkelte naturtype vægtes sammen til naturtypens tilstandsklasse på arealet. Et højt strukturindeks kombineret med et lavt artsindeks viser, at naturarealet har forudsætninger for et højt naturindhold, men at de karakteristiske arter ikke er til stede. Et højt artsindeks kombineret med et lavt strukturindeks kan anvendes som et redskab til at lokalisere artsrige forekomster med et stort behov for pleje eller anden indsats.

Tilstandsklasser for naturtyper.

Natura 2000-områdernes lysåbne, terrestriske naturtyper blev første gang systematisk kortlagt i 2004-06. Her blev 23 naturtyper kortlagt. I 2010-12 er de 23 lysåbne naturtyper blevet genkortlagt, og de resterende 10 terrestriske naturtyper er blevet inddraget i kortlægningen. For at sikre sammenligneligheden er det tilstræbt at indsamle data fra nøjagtig samme steder som i den første kortlægning. Det har imidlertid ikke været muligt i alle tilfælde, da den nye kortlægning er gennemført efter en lidt mere detaljeret metode samtidig med, at metoden bygger på en mere detaljeret definition af de enkelte naturtyper. En grundig beskrivelse af metoden til kortlægning af de terrestriske naturtyper i det nationale overvågningsprogram kan ses i den [tekniske anvisning](#).

Den nye kortlægning er således mere detaljeret og giver dermed et forbedret billede af udstrækningen og tilstanden af områdets habitatnatur.

En sammenligning af resultaterne fra kortlægningerne i 2004-06 og 2010-12 kan i flere habitatområder vise, at der tilsyneladende er sket markante udsving både i antallet af naturtyper, deres arealer og deres tilstand. Disse udsving repræsenterer kun i få tilfælde reelle, naturmæssige ændringer. I mange tilfælde er udsvingene et resultat af større detaljeringsgrad og metodemæssige ændringer i kortlægningen. For dette Natura 2000-område er udsving i kortlagt naturareal og vurderet naturtilstand vist og kommenteret neden for.

Der er ikke udviklet et tilstandsvurderingssystem for de marine naturtyper. Mange af især de kystnære marine naturtyper påvirkes som de terrestriske af næringsstofbelastningen. Ligeledes er der påvirkninger fra menneskelige forstyrrelser i form af fiskeri og sejllads.

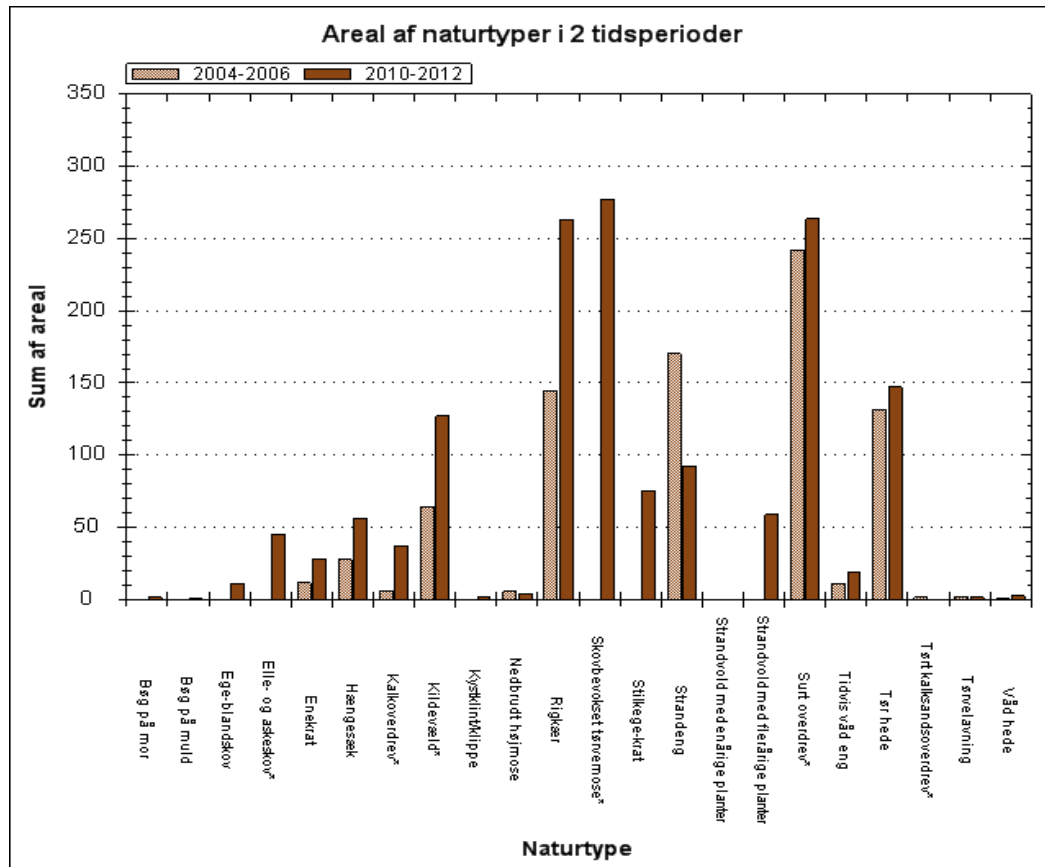
I forbindelse med kortlægningen er der foretaget dyk og video, som kan give en indikation af et områdes rev-type. Derudover er der gennem NOVANA overvåget en række makroalger, og blødbundsfauna. Disse parametre kan over tid give en indikation af tilstanden for rev og den bløde bund. Blødbundsovervågningen er først indledt i 2012.

Til denne basisanalyse er der udviklet et system, der vurderer tilstanden af levestedet for en række arter. Det drejer sig om arterne klokkefrø, stor vandsalamander og eremit samt 16 arter af ynglefugle. Systemet inddeler arternes levested i 5 tilstandsklasser, som beskrevet under

naturtypernes tilstandssystem. Beregningen af tilstanden er baseret på en række nøgelfaktorer, der er specielt vigtige for at levestederne kan fungere optimalt for de pågældende arter. Se de tekniske anvisninger til kortlægning af levesteder for klokkefrø, stor vandsalamander, eremit og yngefugle.

2.5.1 Forekomst og udvikling i naturtypens areal i dette Natura 2000 område

Arealfordelingen og udviklingen af de terrestriske naturtypers arealer fremgår af figuren neden for.

Fordeling og udvikling af naturtypernes areal. I figuren er der foretaget en sammenstilling af de kortlagte, terrestriske naturtypers areal for 1. og 2. kortlægningsperiode. Flere naturtyper var ikke omfattet af kortlægningen 2004-06.

Inden for området er der i alt i den seneste naturtype-kortlægning 2010-12 kortlagt 1104 ha lysåbne naturtyper. I den første kortlægning af naturtyper blev der i alt kortlagt 818 ha lysåbne naturtyper. Forskellen i det kortlagte naturareal er forklaret neden for.

Strandvolde og kystklinter. Naturtyperne indgik ikke i 2004-06-kortlægningen. Udviklingen i arealet fremgår derfor ikke af figuren. *Strandvold med enårige planter* findes enkelte steder spredt langs Lovns Bredning. Naturtypen er stærkt afhængig af fjordens dynamik, og udbredelsen vil derfor variere fra år til år. Naturtypen forekommer ofte i mosaik med *strandvold med flerårige planter* findes mere eller mindre sammenhængende i smalle bånd langs områdets eksponerede kyster. *Kystklinterne* er selve Ulbjerg Klint og spidsen af Lovns-halvøen.

Strandeng. Naturtypen er udbredt langs kysterne af Lovns Bredning og spredt i Hjarbæk Fjord fra dæmningen og ned til udløbet af Ørslevkloster Sø. Den arealmæssige forskel mellem 1. og 2. kortlægning dækker alene over, at 2. kortlægning er foretaget mere detaljeret. Forskellene i areal afspejler derfor formentlig ikke en naturmæssig ændring af naturtypens reelle udbredelse.

Naturtypen *tørt kalksandsoverdrev* er ikke genfundet under 2. kortlægning.

Arealet med *kalkoverdrev* er øget markant fra 6 ha i 1. runde til 37 ha i 2. runde. Forklaringen på dette er primært, at en del arealer ved Ulbjerg Klint under den grundigere kortlægning er blevet omklassificeret fra surt overdrev til kalkoverdrev. Dette har dog ikke betydet, at arealet med surt overdrev samlet set er gået tilbage idet der i forbindelse med 2. kortlægningsrunde er blevet registreret flere områder med nye overdrev af denne type. Ved den seneste kortlægning er der anvendt en noget bredere naturmæssig tolkning af naturtyperne end ved første kortlægning. Den arealmæssige vækst i de kortlagte overdrevsarealer afspejler derfor formentlig ikke en naturmæssig ændring, men udelukkende, at også de mere artsfattige andele af græslandsnaturen nu henføres til overdrevsnaturtyperne.

Arealet med *hængesæk* er øget fra 27 til 56 ha i 2. runde og det må primært tillægges, at den næringsrige type af hængesæk (primært tidligere tørvegrave, der nu er tilgroet med tagrør og dunhammer) i større omfang er taget med under naturtypen her i 2. kortlægningsrunde.

De største ændringer ses ved *kildevæld* og *rigkær*, der begge er arealmæssigt næsten fordoblede mellem de to kortlægninger. Som for flere andre naturtyper kan dette også tillægges en grundigere kortlægning, der især har afsløret mange mindre arealer med disse naturtyper i ådalene.

Områdets marine naturtyper er for stenrev og sandbankers vedkommende kortlagt i 2012. Det har betydet en ændring i arealfordelingen af de marine naturtyper i forhold til første planperiode. Ændringen skyldes ikke en faktisk ændring i naturtypens omfang, men derimod et bedre kendskab til naturtypernes udbredelse i området. De øvrige naturtyper er kortlagt i 2004 og løbende justeret siden hen.

Vadeflade. Områdets arealer med vadeflade er alle fundet langs østkysten af Lovns Bredning fra lidt nord for Sundstrup til området ud for Alstrup på Lovns-halvøen.

Lagune. Løkkedyb nordvest for Virksund og Ørslevkloster Sø er kortlagt som lagune.

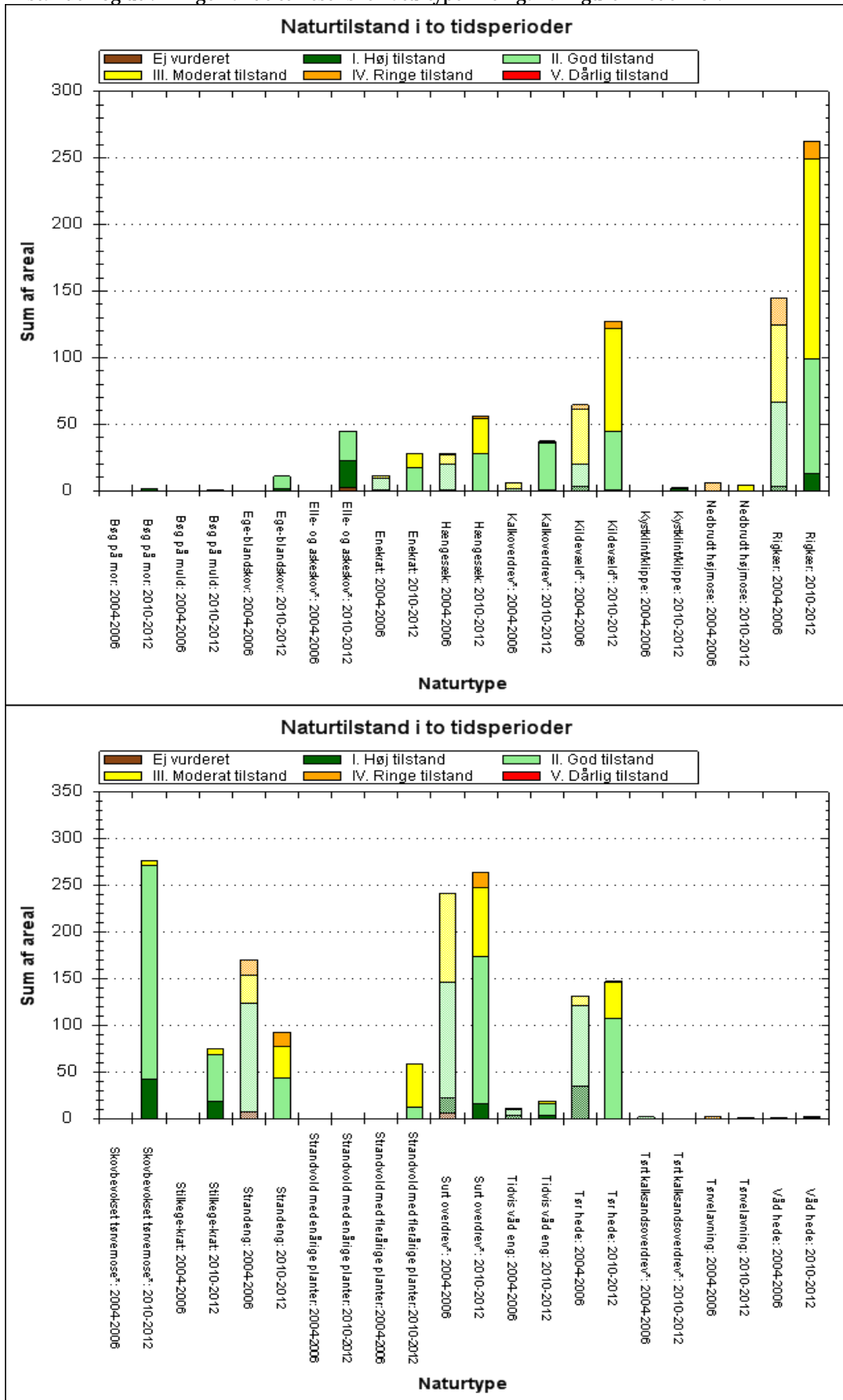
Bugt. Hovedparten af Lovns Bredning og hele Hjarbæk Fjord er kortlagt som naturtypen bugt. Ålegræs findes udbredt i området. Faunasamfundet knyttet hertil består af søpunge, dværgkonk, hesterejer og dyndsnegle.

Rev. Er fundet i to områder i den sydlige del af Lovns Bredning kaldet Trangmanden, hvor de lavvandede kystnære dele består af en blanding af smeltevandsler, stenet morænebund og kystnære sandbanker. I disse områder er der en del blåmuslingebanker, men også søpunge, søstjerner, dværgkonk, dyndsnegle, hesterejer og strandkrabber.

I Natura 2000-område nr. 30 er der kortlagt ca. 410 ha skovnaturtyper på ikke-fredskovspligtige arealer. Arealerne består af ca. 1,4 ha *bøg på mor*, ca. 0,6 ha *bøg på muld*, ca. 11 ha *ege-blandskov*, ca. 75 ha *stilkege-krat*, ca. 177 ha *skovbevokset tørvemose* og endelig ca. 45 ha *elle- og askeskov*.

2.5.2 Naturtypernes tilstand og udvikling

Tilstanden og udviklingen af de terrestriske naturtyper fremgår af figuren neden for.

De kortlagte naturtyperes areal og udvikling fordelt på tilstandsklasser ved kortlægningen i 2004-06 og i 2010-12.

Naturtypen *strandvold med flerårig planter* er langt overvejende i moderat eller ringe tilstand. Tilstanden skyldes primært et ringe artsindhold og tilgroning med høje urter.

Ca. halvdelen af arealet med *strandeng* er i god tilstand, mens den resterende del er i moderat eller ringe tilstand. Fordelingen er stort set den samme som i 1. kortlægningsrunde. Problemerne skyldes især tilgroning i høje urter og begyndende tilgroning med vedplanter pga. manglende afgræsning samt dårlig hydrologi på en del arealer.

Hovedparten af arealet med *tør hede* er i god tilstand, mens ca 1/4 er i moderat tilstand, hvilket primært skyldes tilgroning med høje urter, vedplanter og forekomst af invasive arter.

Den overvejende del af arealet med overdrev (både *kalk-* og *surt-*) er plejet med slåning eller afgræsning og er formentlig derfor også overvejende i god tilstand og ikke truet af hverken tilgroning eller invasive arter i betydende omfang. Især de *kalkoverdrev*, der først er fundet og kortlagt her i seneste runde ser ud til at have det godt.

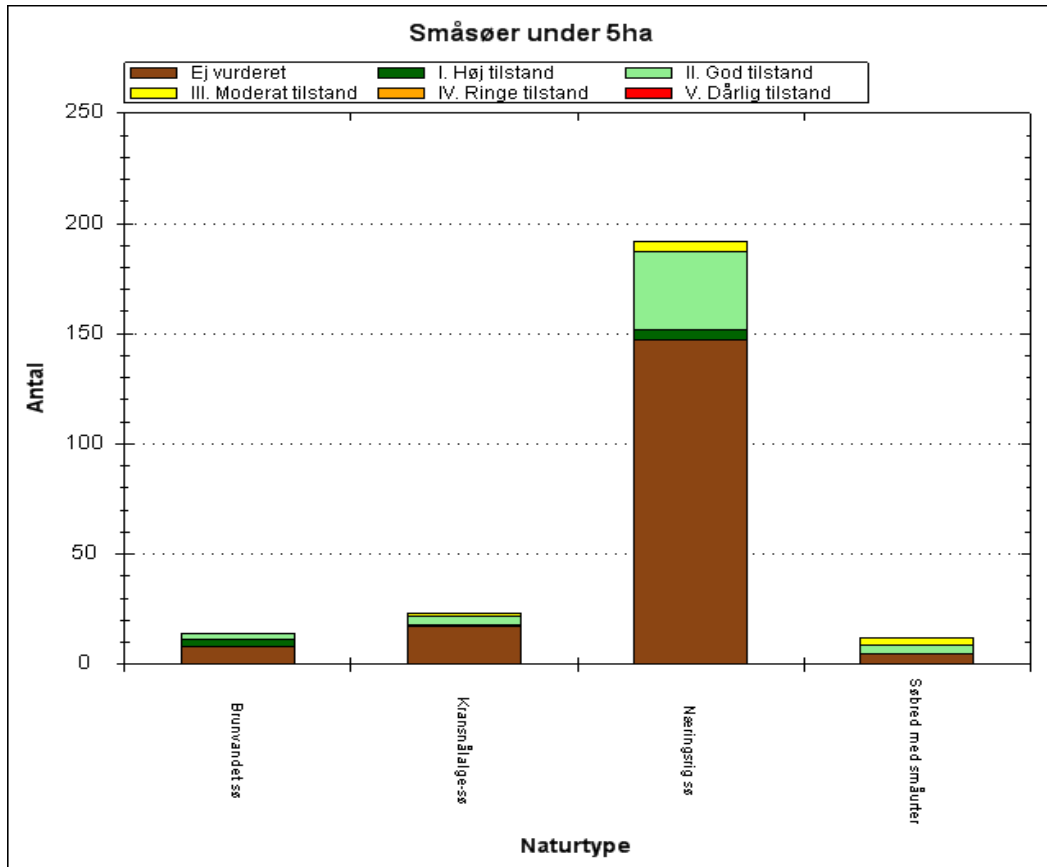
Ca. halvdelen af arealet med *hængesæk* er her i seneste runde i god tilstand. Mange af de nye arealer kortlagt i seneste runde var en mere næringsrig *hængesæk*, hvilket trækker den gennemsnitlige tilstand ned, da disse er truet af tilgroning.

Mere end halvdelen af arealet med *kildevæld* og *rigkær* er i moderat eller ringe tilstand, hvilket både kan tillægges tilgroning, manglende afgræsning og i mindre omfang afvanding. Andelen af arealer i moderat-ringet tilstand er ca. den samme i de to kortlægningsrunder.

For alle de kortlagte skovnaturtyper gælder, at næsten alle arealer er i god eller høj tilstand, og kun meget beskedne arealer er i moderat tilstand.

2.5.3 Sø-natur

Søer under 5 ha er naturtype-kortlagt på baggrund af vegetation og en række strukturparametre, metoden er grundigt beskrevet i den [tekniske anvisning](#) via DCE's hjemmeside. I områder, hvor der er foretaget kortlægning af levesteder for vandhulsarter, indgår disse vandhuller i kortlægningen. Der er ikke udviklet et tilsvarende system til habitat-naturtype-kortlægning og tilstandsvurdering af søer over 5 ha. Større søers miljø- og naturtilstand er beskrevet i vandplanen for området.

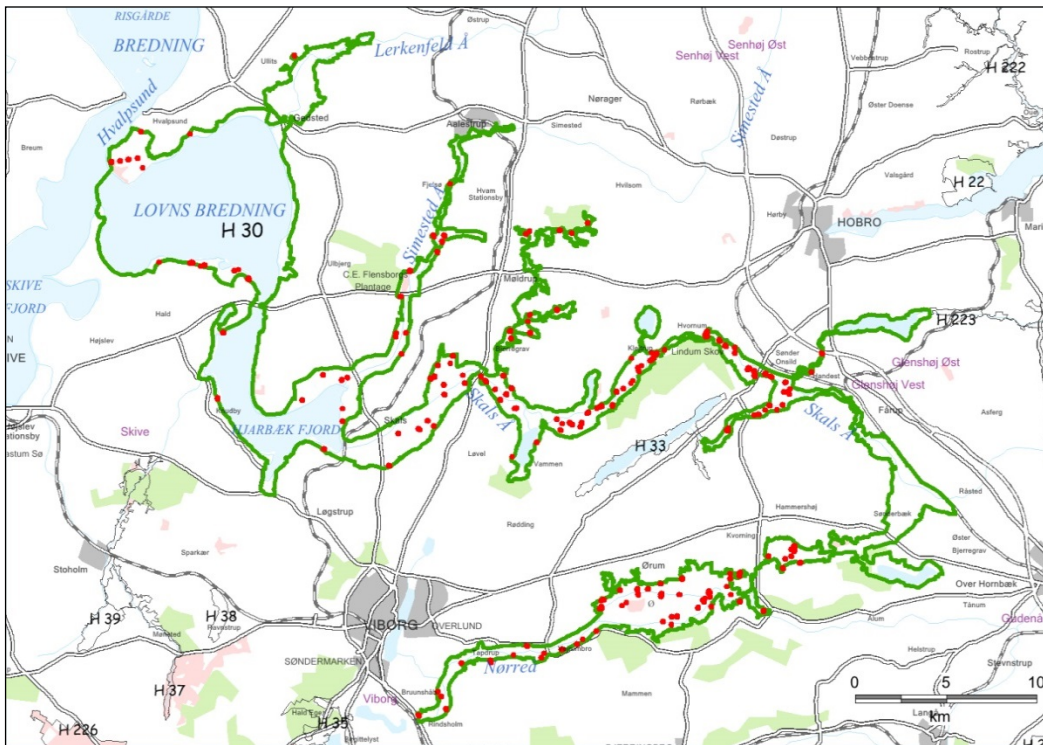
Antal og tilstand af de kortlagte småsøer i området.

Hovedparten af de kortlagte søer er ikke tilstandsvurderede, men blandt dem der er vurderet, er næsten alle i god-høj tilstand. Dette gælder f.eks. alle de tilstandsvurderede *brunvandede søer*, mens en mindre del af de tilstandsvurderede *næringsrige søer* og *kransalalge-søer* og ca. halvdelen af de tilstandsvurderede søer med naturtypen *søbred med småurter* er i moderat tilstand.

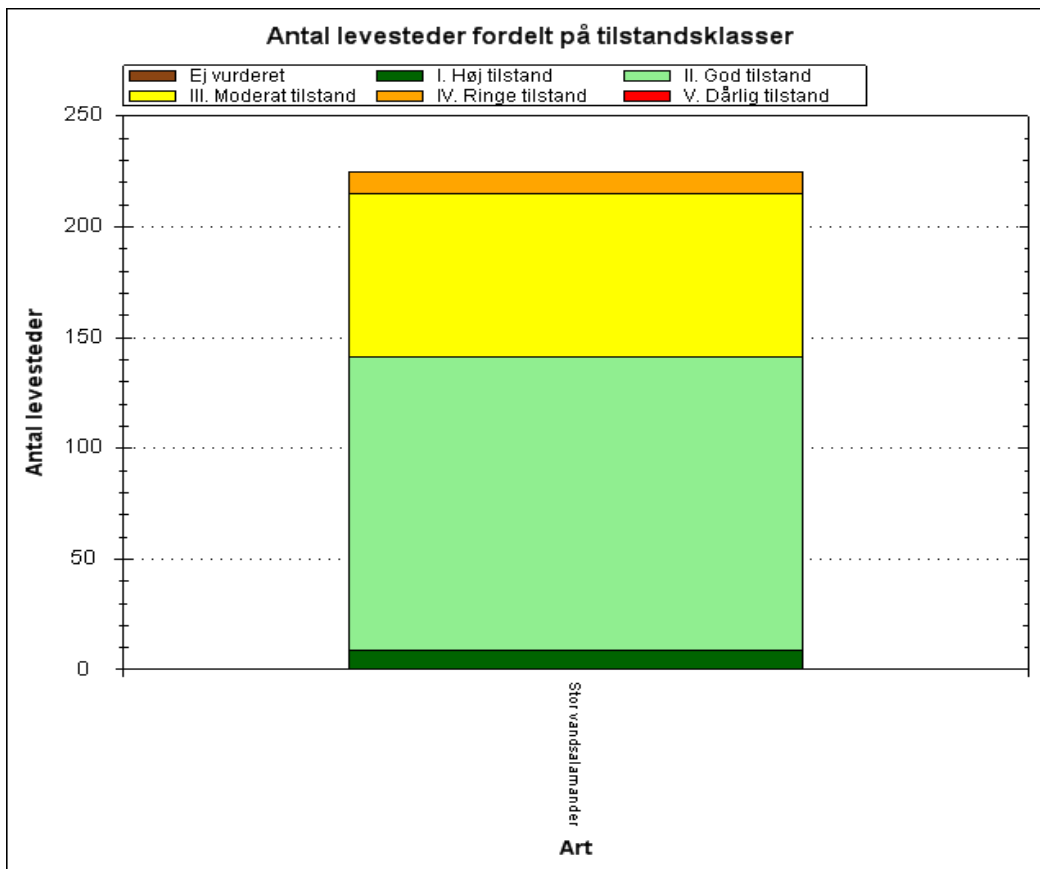
2.5.4 Levestedskortlægning og tilstandsvurdering

Inden for området er der foretaget kortlægning af levesteder for enkelte arter. Kortlægningen er foretaget ved registrering af relevante biologiske og strukturelle forhold i områdets småsøer - og for eremits vedkommende, strukturparametre knyttet til gamle træer. Der er tilsvarende kortlagt og tilstandsvurderet levesteder for nogle af områdets udpegede ynglefugle.

Arter

Kortlagte, mulige levesteder for stor vandsalamander i området

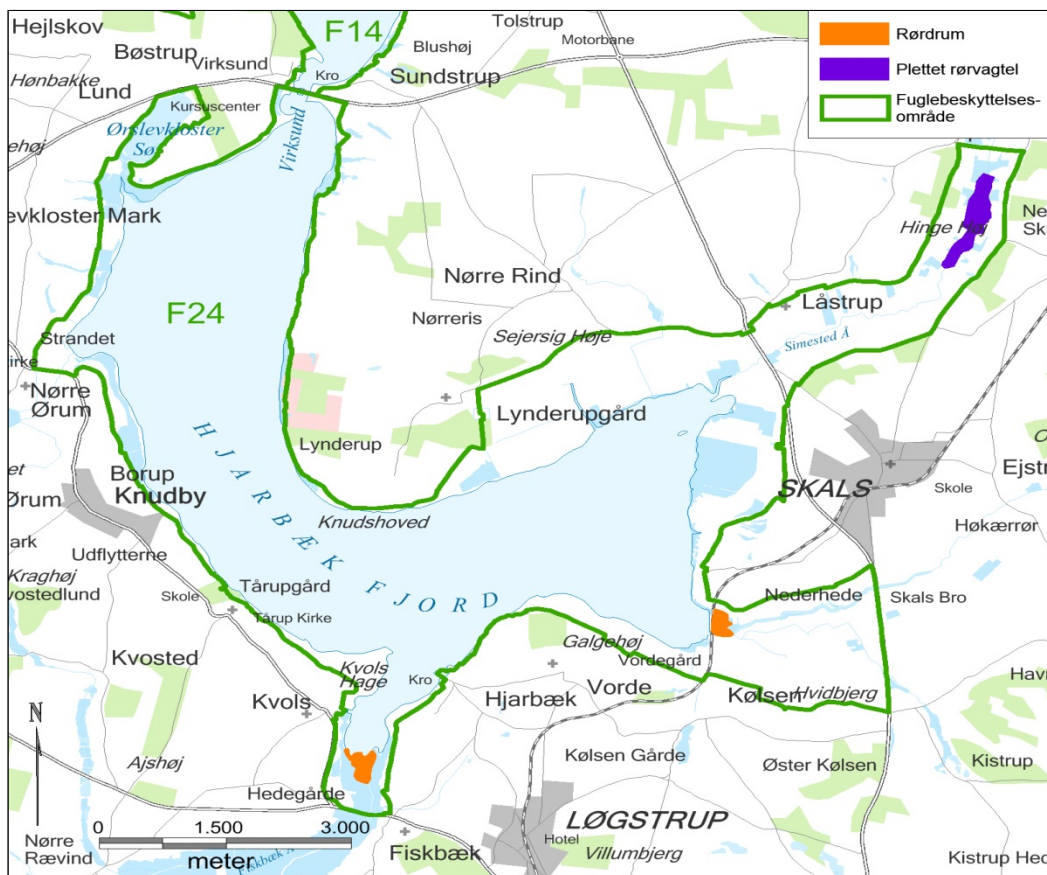
Tilstandsvurdering af områdets kortlagte levesteder.

Der er i alt lavet levestedskortlægning for *stor vandsalamander* i 225 søer i området. 141 af disse søer er vurderet til at være i god-høj tilstand og må forventes at være et tilstrækkeligt godt levested for arten mens ca. 84 søer er i moderat eller ringe tilstand og må forventes at være et uegnet levested for stor vandsalamander.

De enkelte levesteders tilstand kan ses præsenteret på kort via Naturstyrelsens [MiljøGis](#).

Ynglefugle

Inden for fuglebeskyttelsesområdet er der kortlagt ét muligt levested for plettet rørvagtel samt to for rørdrum. Arternes forekomst i området er nærmere beskrevet i afsnittet "Områdets arter".

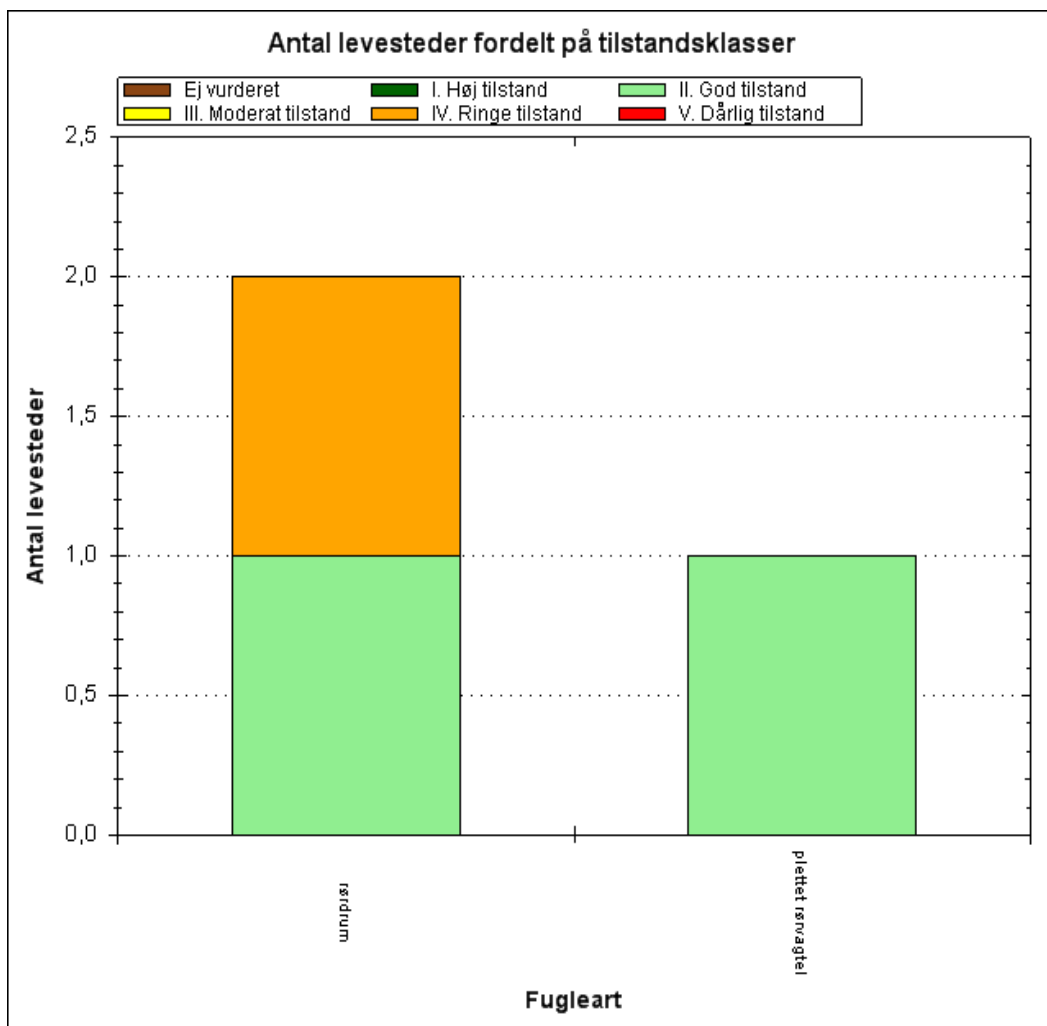

Kortlagte, mulige levesteder for rørdrum og plettet rørvagtel

Levestedet for plettet rørvagtel er udpeget i en megen våd og sumpet del af Simested Ådal, hvor arten for år tilbage er registreret.

De to kortlagte levesteder for rørdrum er de to største rørskovsområder i den ferske del af Hjarbæk Fjord. I rørskovene ved udløbet af Skals å høres arten næsten årligt.

Kortlægningen af disse ynglefugles levesteder er foretaget i 2013-14, og den beregnede tilstand af disse fremgår af nedenstående diagram. De enkelte levesteders tilstand kan ses præsenteret på kort via Naturstyrelsens [MiljøGis](#).

Antal og tilstand af de kortlagte levesteder for ynglefugle.

Levestedet for plettet rørvagtel er kortlagt til at være i god tilstand. Tilsvarende er det ene levested for rørdrum, mens det andet levested for rørhøg er kortlagt til at være i ringe tilstand. Dette skyldes at området er for tørt til at være et optimalt levested for arten.

2.6 Foreløbig vurdering af negative påvirkninger (trusler mod naturtilstanden)

Negative påvirkninger/trusler defineres i denne sammenhæng som påvirkninger, der - hver for sig eller i kombination indebærer en forhindring eller væsentlig forsinkelse af muligheden for, at naturtypen eller levestedet kan opnå gunstig bevaringsstatus. Det er således nødvendigt – på kort eller langt sigt - at imødegå truslen, hvis naturtypen eller levestedet skal sikres gunstig bevaringsstatus.

2.6.1 Trusler, der vurderes konkret i denne basisanalyse

Vurdering af en række væsentlige trusler har indgået konkret i kortlægning og tilstandsvurdering af naturtyper og levesteder inden for det gennemførte NOVANA-program. Der er desuden foretaget vurdering af registrerbare trusler for arter. Der er tale om kendte og aktuelle trusler med fokus på de forhold, som det er muligt at håndtere forvaltningsmæssigt.

Omfanget af disse trusler for dette områdes lysåbne naturtyper og levesteder er vist neden for og betydningen er konkret beskrevet og vurderet. I den konkrete tekst under hver trussel medtages omtale af arter, hvor truslen også har betydning for en eller flere arter på udpegningsgrundlaget. Dokumenterede trusler for arter er desuden vurderet selvstændigt.

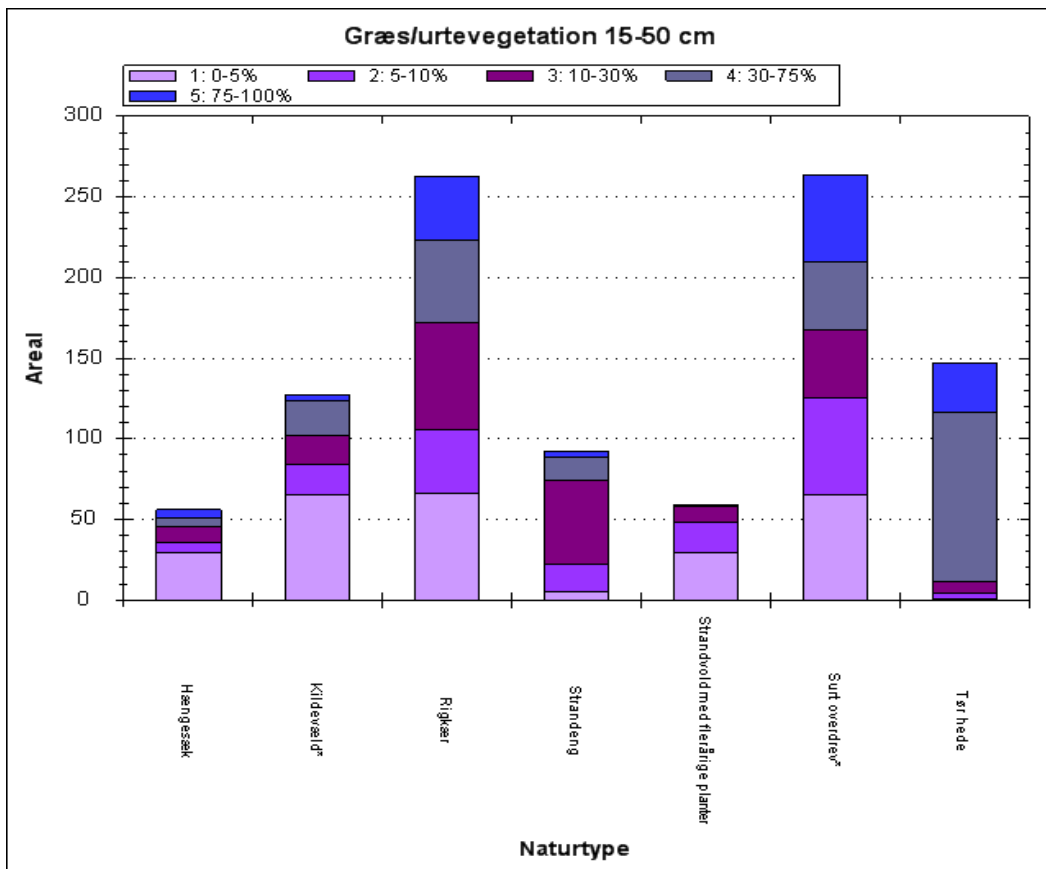
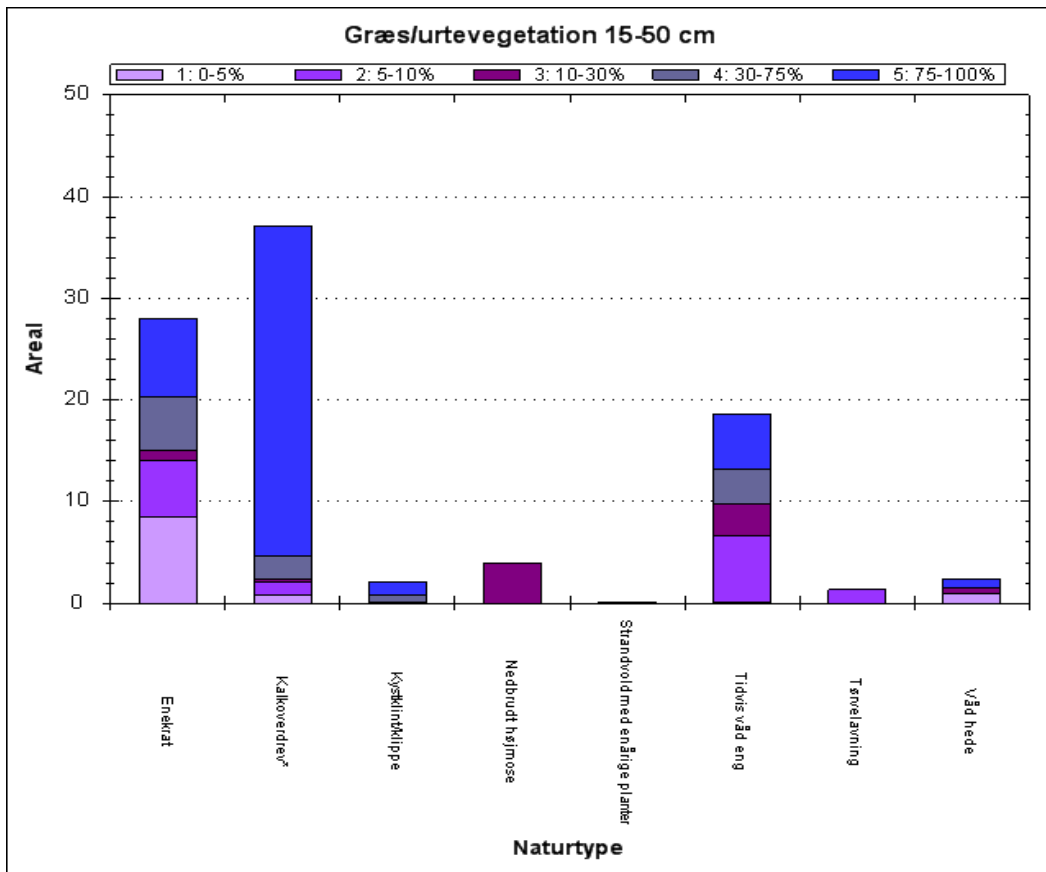
Det drejer sig om truslerne tilgroning, uhensigtsmæssig hydrologi, direkte påvirkning fra landbrugsdrift, forekomst af invasive arter, erhvervsmæssigt fiskeri i marine naturtyper og forstyrrelse af fugle og havpattedyr samt prædation.

Tilgroning af lyskrævende naturtyper med høje urter eller vedplanter

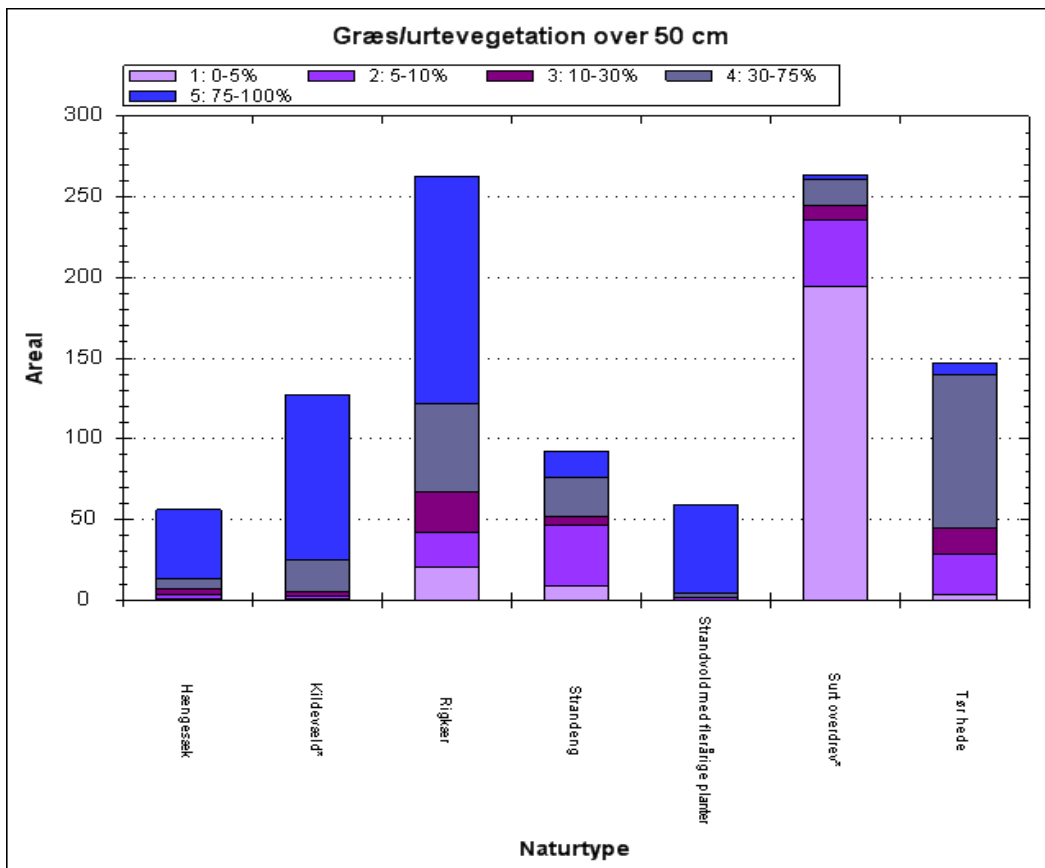
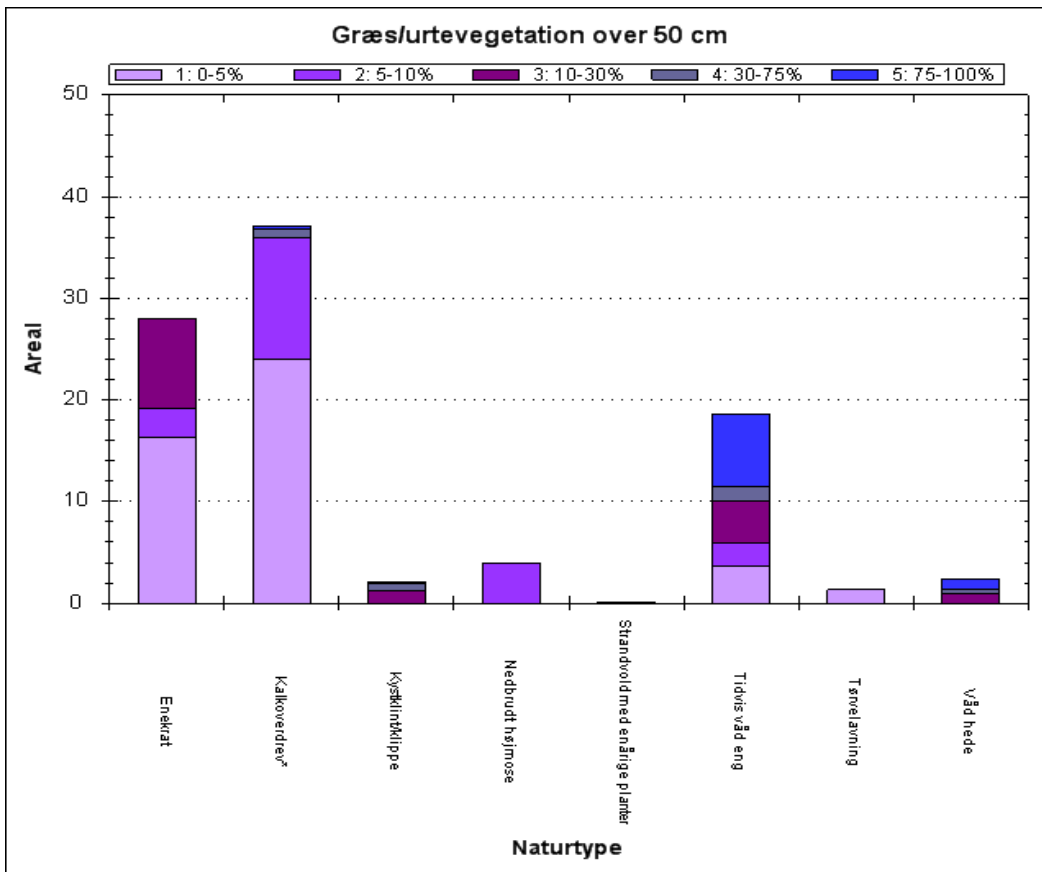
De fleste lysåbne naturtyper er afhængige af græsning eller høslæt – oftest som et led i ekstensiv landbrugsdrift. Ved ophør af græsning eller høslæt vil naturarealet gro til i høje urter og vedplanter, og de lyskrævende, lavtvoksende arter, der er karakteristiske for naturtyperne bliver udkonkurreret.

Ved naturtypekortlægningen er dækningsgraden af forskellige struktur-elementer vurderet, bl.a. dækningsgraden af middelhøje græs-/urtevegetation (15 – 50 cm), dækningsgraden af høj græs-/urtevegetation (over 50 cm) og kronedækket af træer og buske. Dækningsgraden er vurderet på en skala fra 1-5. Resultaterne er vist – fordelt på naturtyper – i de efterfølgende figurer.

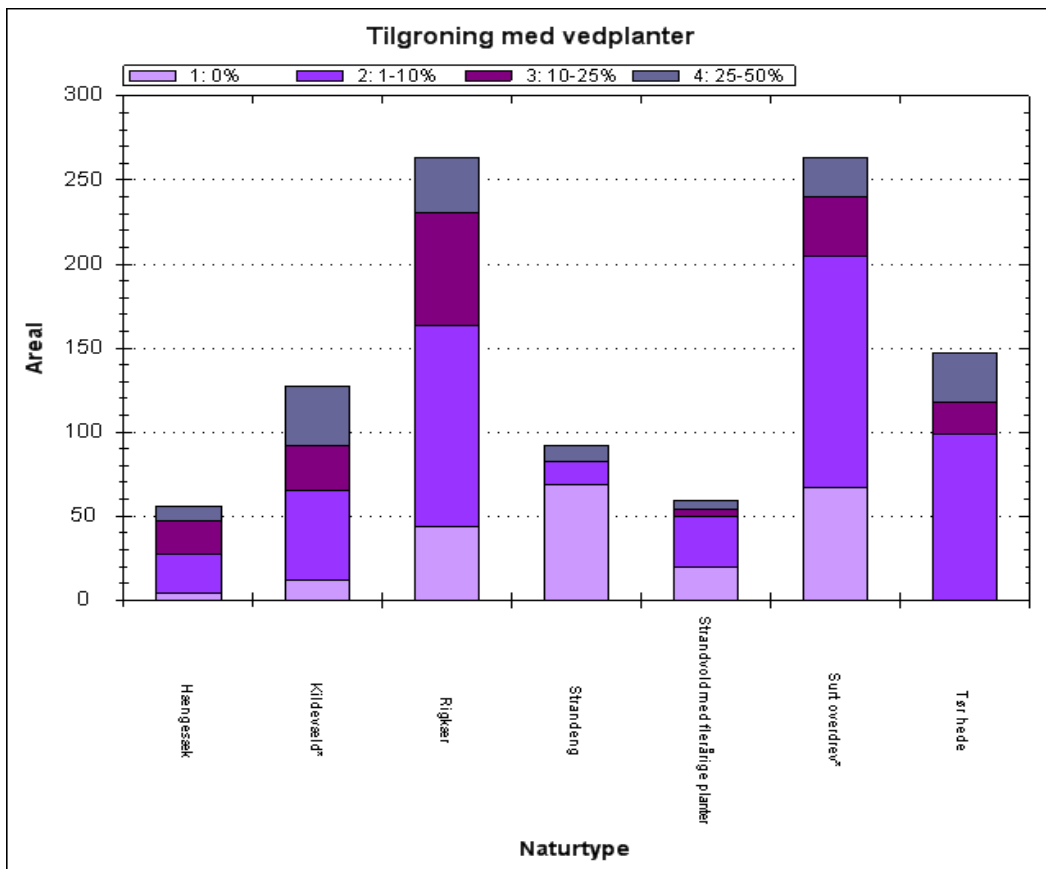
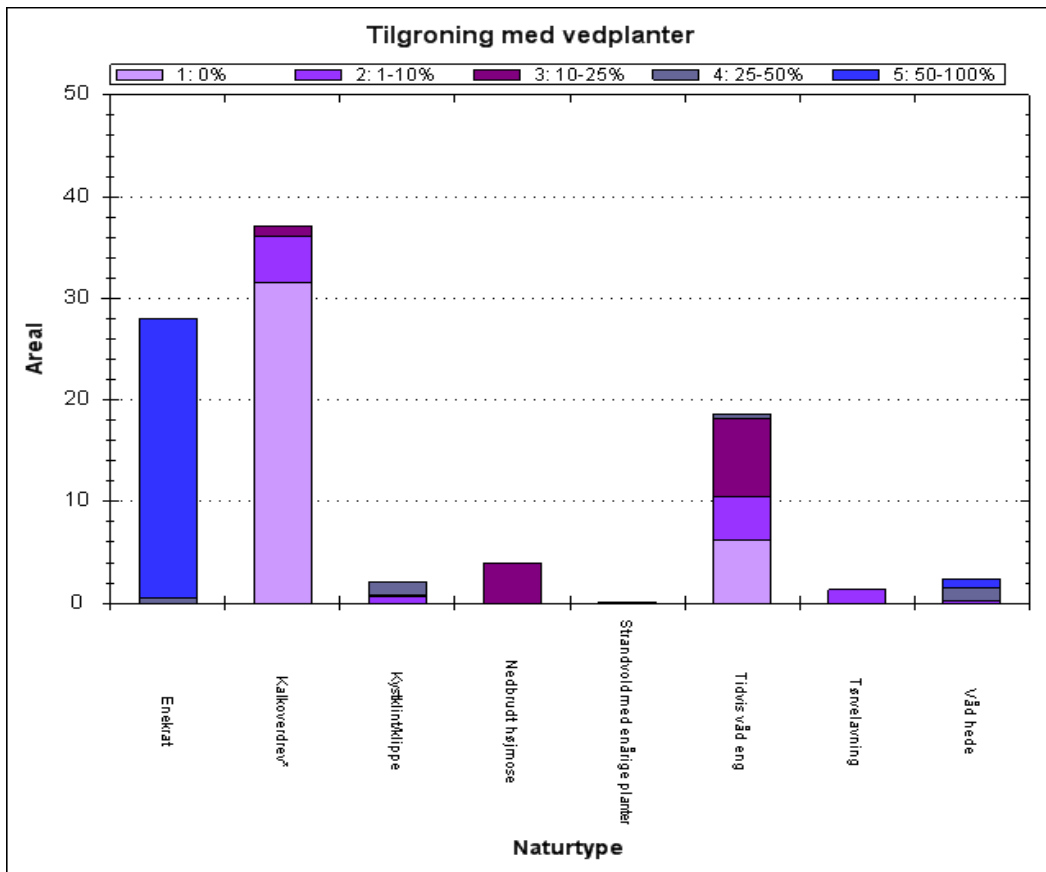
Omfanget og betydningen af tilgroningstruslen er vurderet ved at sammenholde de indsamlede oplysninger om tilgroning med middelhøje urter, høje urter samt med træer og buske.

Andel af de kortlagte, lyskrævende naturtyper med tilgroning af 15-50 cm høje urter.

Andel af de kortlagte, lyskrævende naturtyper med tilgroning af urter over 50 cm.

Andel af de kortlagte, lyskrævende naturtyper med tilgroning af buske og træer.

Som det ses på figuren er alle naturtyperne stedvis truet af tilgroning med middelhøje urter, mens især naturtyperne strandvolde med flerårige planter, strandeng, våd hede, tør hede, tidvis våd eng, hængesæk, kildevæld og rigkær stedvis truet af tilgroning med høje urter. Tilgroning med vedplanter er et problem på dele af arealet med våd hede, tør hede, surt overdrev, tidvis våd eng, hængesæk, kildevæld og rigkær.

Alle arealer med enekrat er under tilgroning med vedplanter, men det er oftest med ene, som er en integreret del af naturtypen og derfor ikke en trussel for naturtypen.

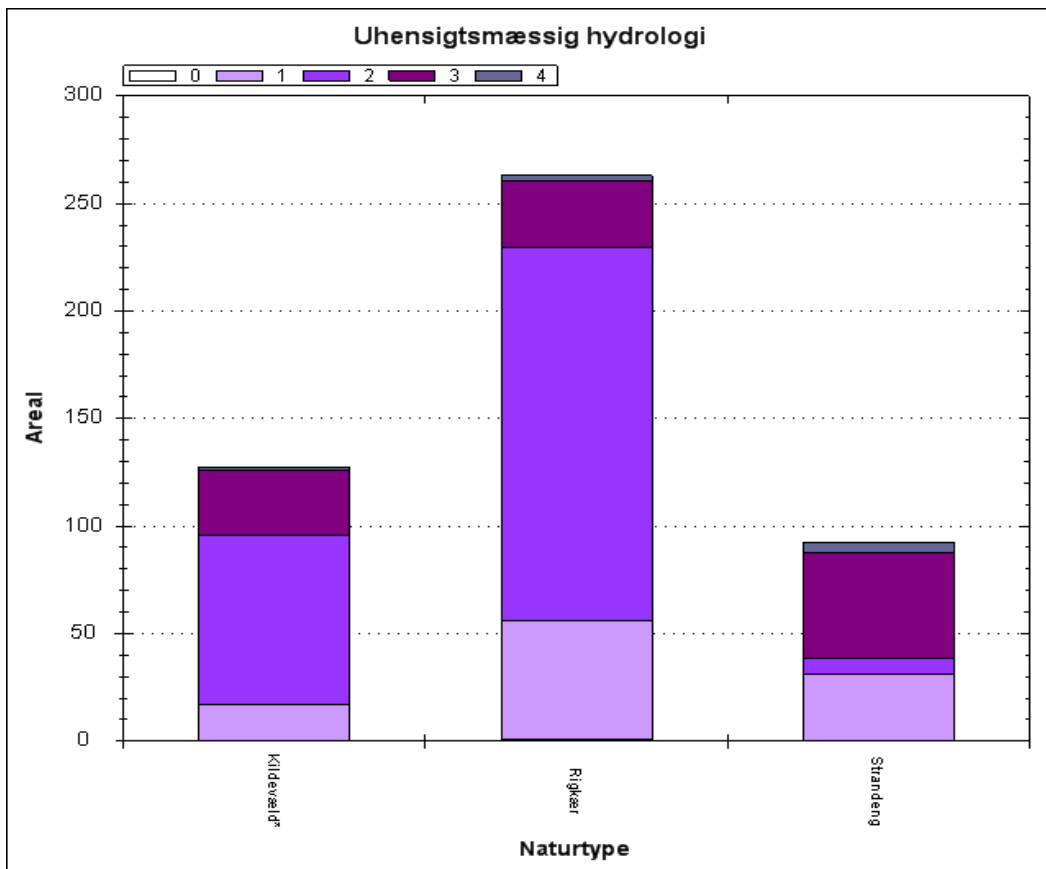
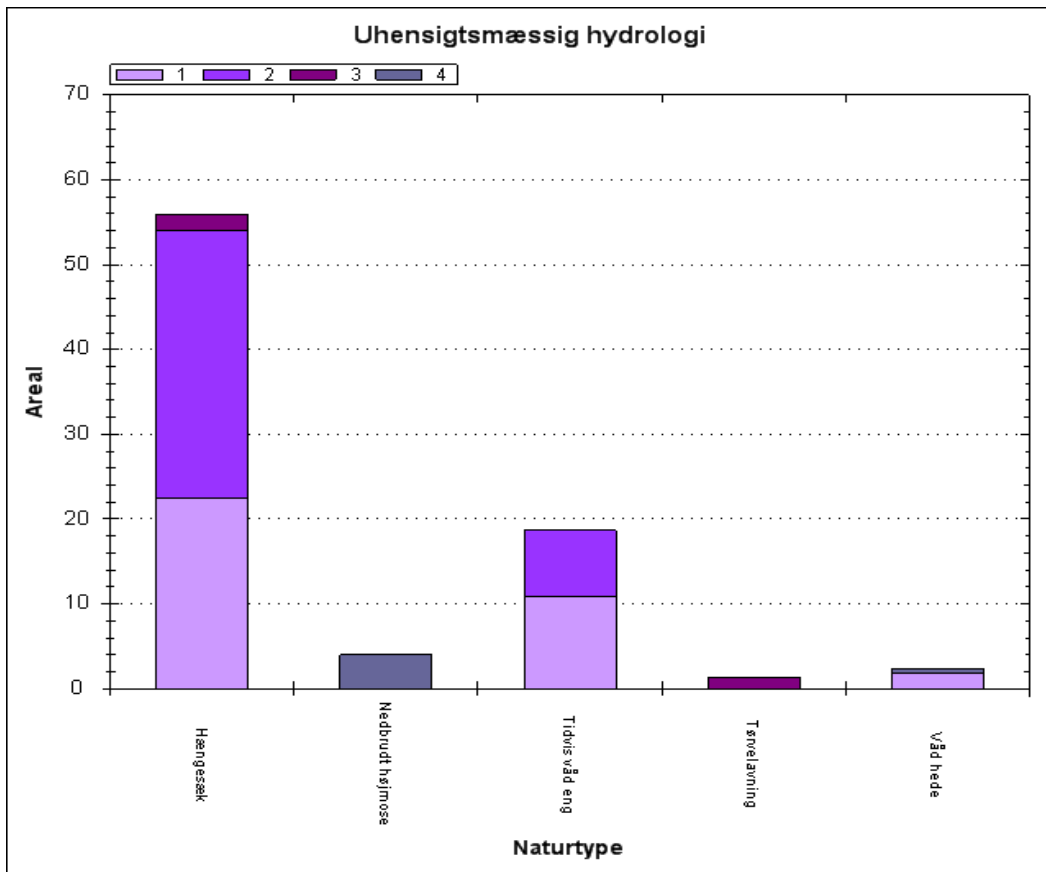
På mange naturtyper vil tilgroningsproblemerne kunne afhjælpes ved øget afgræsning, men på tør hede er det ofte gamle, døende lyngplanter, der skaber tilgroningen og her skal ofte mere hårdhændede metoder til. Problemer med vedplanter og dermed bortskygning er ofte også et problem på arealer med manglende pleje i form af slåning eller afgræsning.

Hængesæk og mange kildevæld er så fugtige, bløde og utilgængelige, at græssende husdyr ikke kan/vil færdes i dem og således er pleje ved afgræsning ofte ikke mulig.

Uhensigtsmæssig hydrologi i vådbunds naturtyper

Inddigning og kunstig afvanding med grøfter, dræn eller pumper forandrer naturen og kan føre til ændring i vegetationen, således at den naturlige, naturtype-karakteristiske vådbundsvegetation erstattes af en vegetation, der i højere grad præges af mere almindelige, konkurrence-stærke tørbundsarter.

Ved naturtypekortlægningen er det på lavbundsarealer vurderet, hvor stor effekt afvanding har på vegetationens sammensætning af arter. Effekten er angivet på en skala fra 1-5. Resultaterne er vist i figuren nedenfor – fordelt på naturtyper.

Andel af de kortlagte naturtyper med udtørring/grøftning eller anden afvanding 1. Ingen afvanding 2. Nogen afvanding 3. Tydelige tegn på afvanding 4. Afvanding udbredt 5. Fuldstændig afvandet.

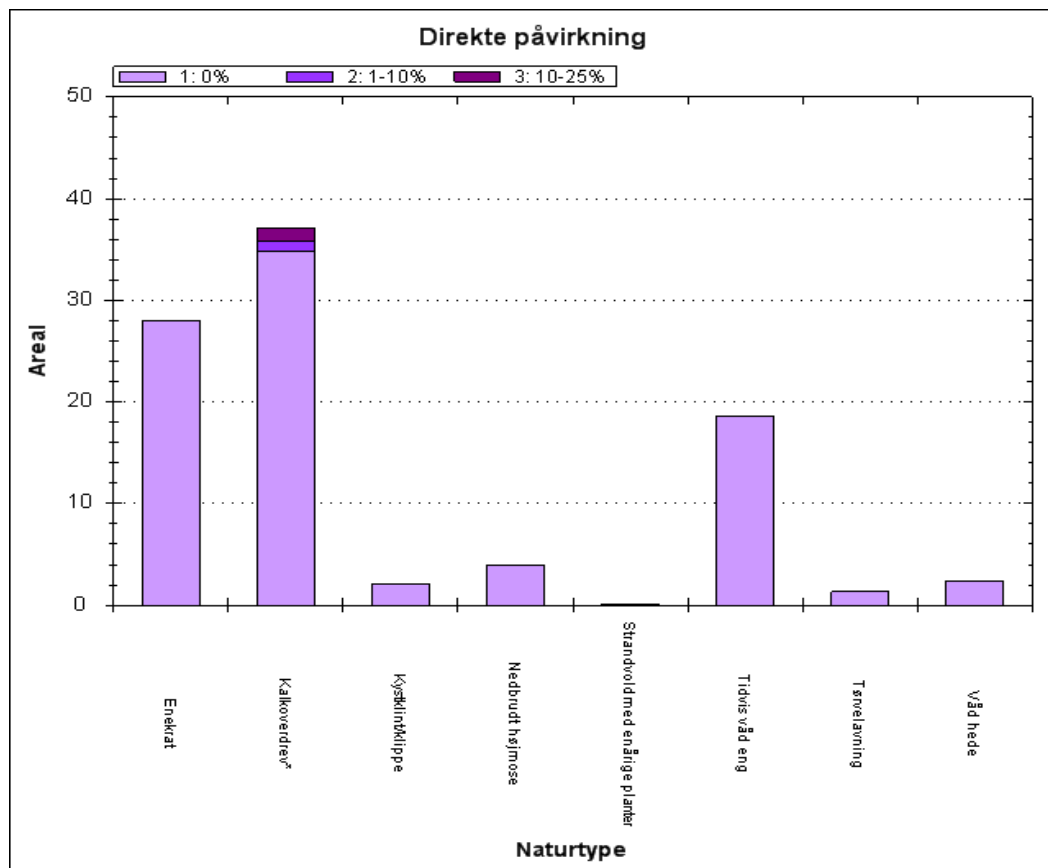
Som det ses på figuren, er afvanding vurderet til at være et alvorligt problem for en stor andel af arealerne med *strandeng*, hvor der på mere end halvdelen af arealerne vurderes at være tydelige tegn på udtørring. U hensigtsmæssig hydrologi vurderes i langt mindre grad at være problematisk for en mindre andel af arealerne *kildevæld* og *rigkær*. De meget beskedne arealer med *nedbrudt højmosse* og *tørvelavning* har tilsvarende problemer med afvanding. *Nedbrudt højmosse* er en naturtype skabt ved afvanding af en tidligere *højmosse* og er derfor egentlig ikke truet af afvanding isoleret set. Det er tidligere afvanding, der forhindrer at den igen kan udviklet sig til det den var engang - *højmosse*.

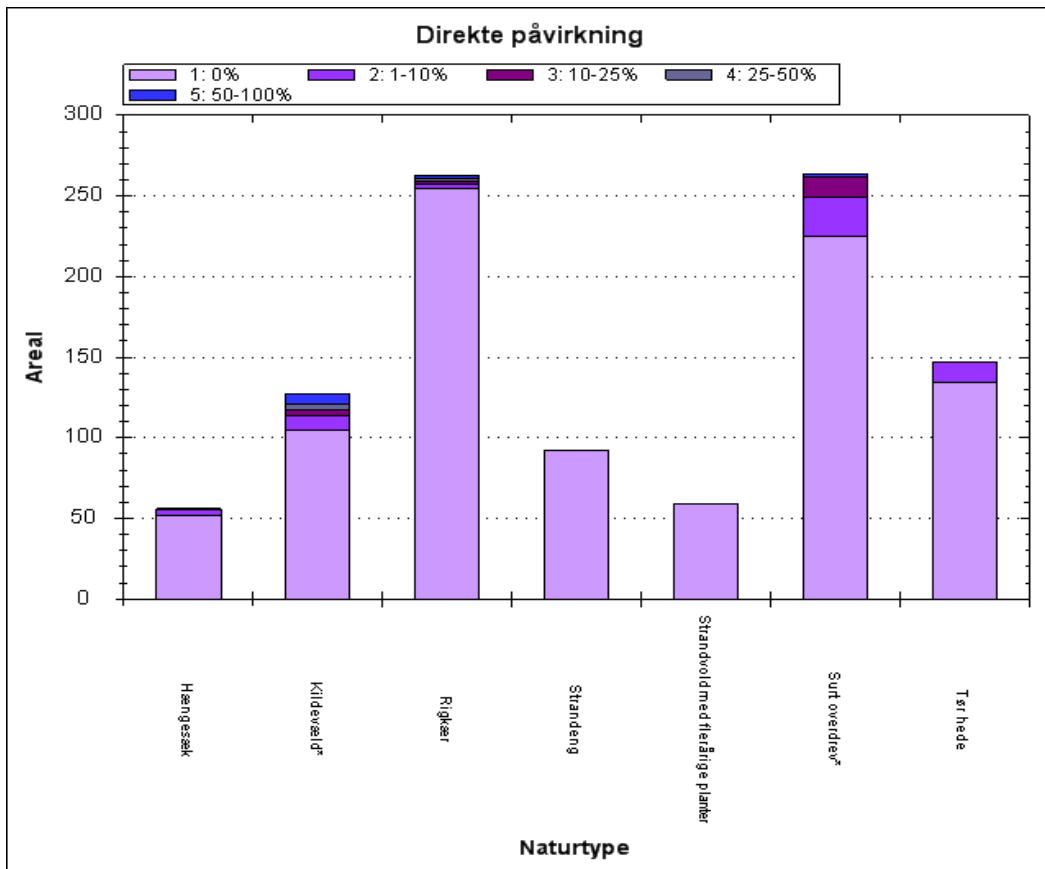
Strandeng, *kildevæld* og *rigkær* er typisk afvandet med grøfter for at arealerne kan slås eller afgræsses, men en del steder er afvandingen for kraftig ud går over naturtypernes tilstand og de udtørres og ødelægges.

Direkte påvirkning fra landbrugsdrift på tilstødende arealer

Intensiv landbrugsdrift på arealer, der grænser lige op til naturarealer, kan indebære en negativ påvirkning af naturindholdet i randområdet som følge af afdrift/udskylning af overskud af gødning eller sprøjtemidler. Forøget næringsindhold kan medføre, at naturtypens karakteristiske arter udkonkurreres af højt voksende arter, der favoriseres af det forøgede næringsindhold. Direkte tilførsel på naturarealet har samme effekt.

Ved naturtypekortlægningen er det samlede omfang af gødskning, tilskuds fodring og afdrift fra sprøjtning på arealet vurderet. Arealandelen er angivet på en skala fra 1-5. Resultaterne er vist i figuren – fordelt på naturtyper.

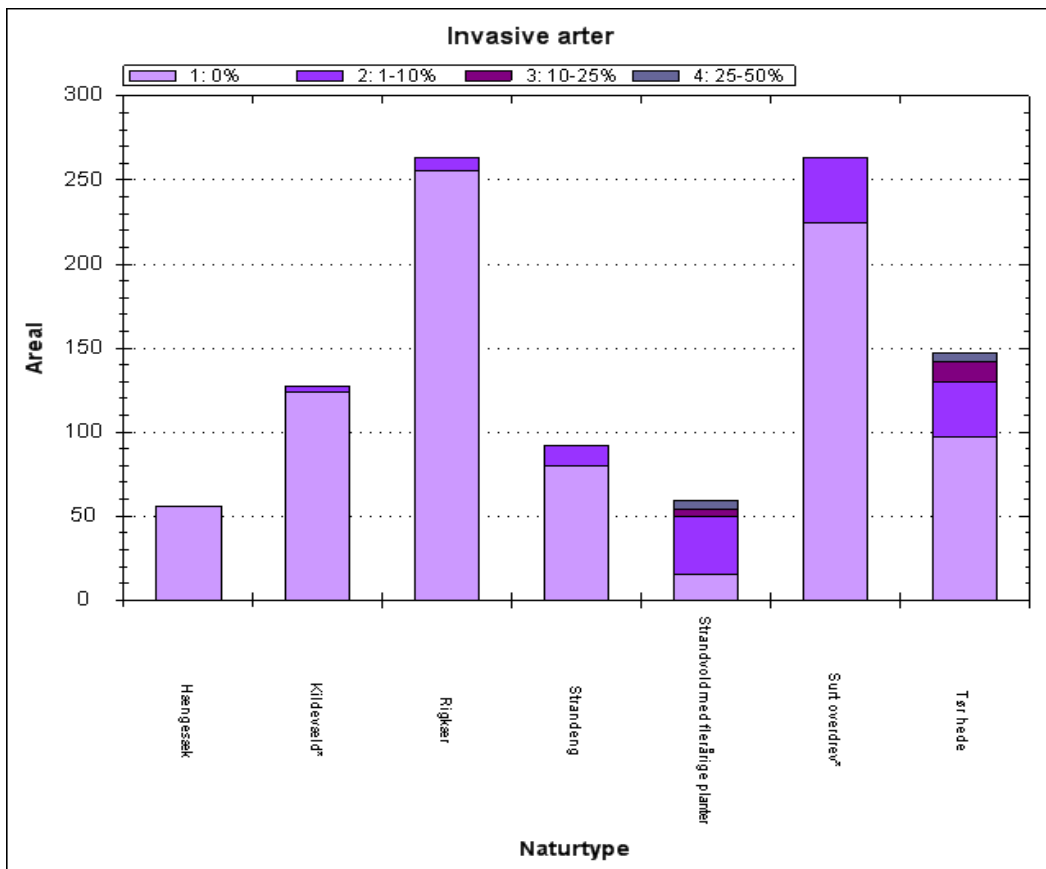
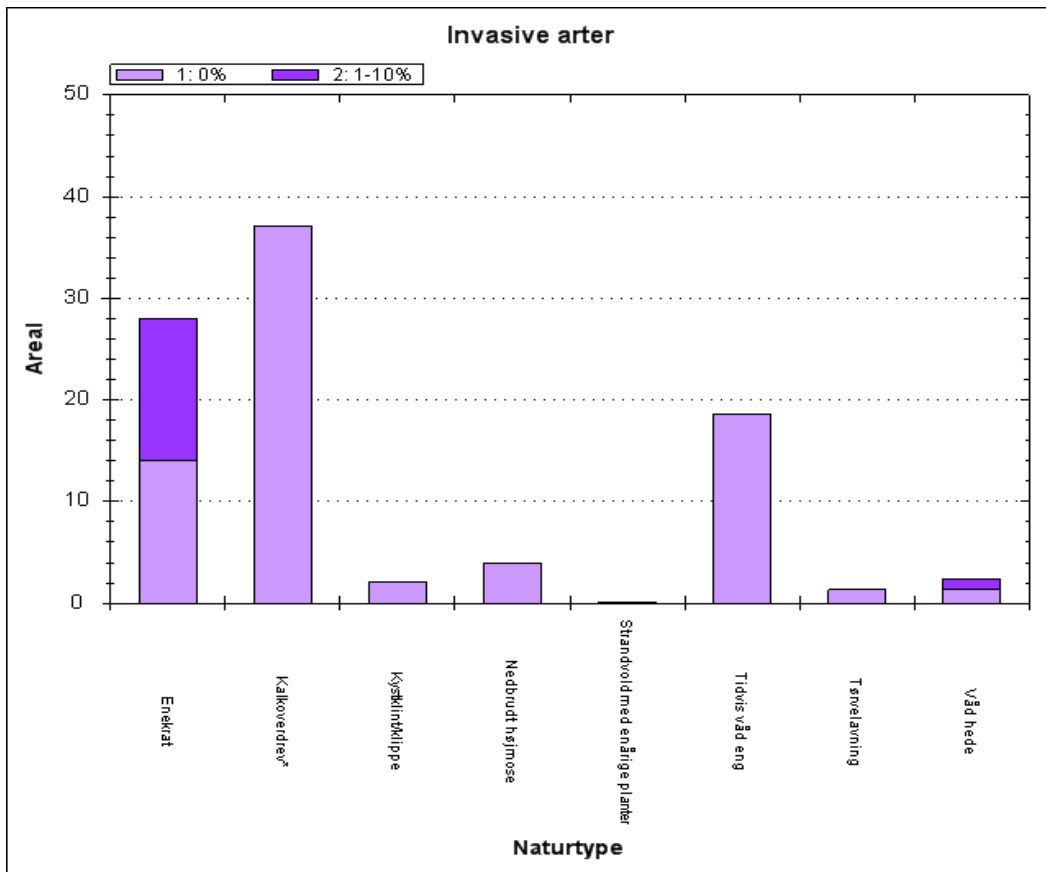
Andel af de kortlagte naturtyper med direkte påvirkning fra landbrugsdrift på tilstødende arealer.

Påvirkning fra dyrkede naboarealer har vist sig kun at været et begrænset problem i dette område. På meget små randarealer af nogle af de kortlagte arealer med *tør hede*, *kalkoverdrev*, *surt overdrev*, *hængesæk*, *kildevæld* og *rigkær* er der således konstateret næringsrig vegetation som f.eks. stor nælde eller gederams.

Forekomst af invasive arter

Invasive plantearter er ikke-hjemmehørende arter, der fortrænger naturlig vegetation. Forekomst af invasive arter er en trussel, fordi arterne breder sig ekspansivt og udkonkurrerer de arter, der er karakteristiske for naturtyperne. Invasive arter er særlig et problem i kyst- og klitnaturtyperne samt på hederne.

Ved naturtypekortlægningen er det vurderet, på hvor stor en andel af det samlede areal, der forekommer en eller flere af de invasive arter, der er opført i Appendiks 2 til den tekniske anvisning for kortlægningen. Resultaterne er vist - fordelt på naturtyper – i figuren nedenfor.

Andel af de kortlagte naturtyper med forekomst af invasive arter.

I dette område er der kun registreret begrænsede problemer med invasive arter, her i form af opvækst af bjerg-fyr og glansbladet hæg på mindre arealer med *tør hede*.

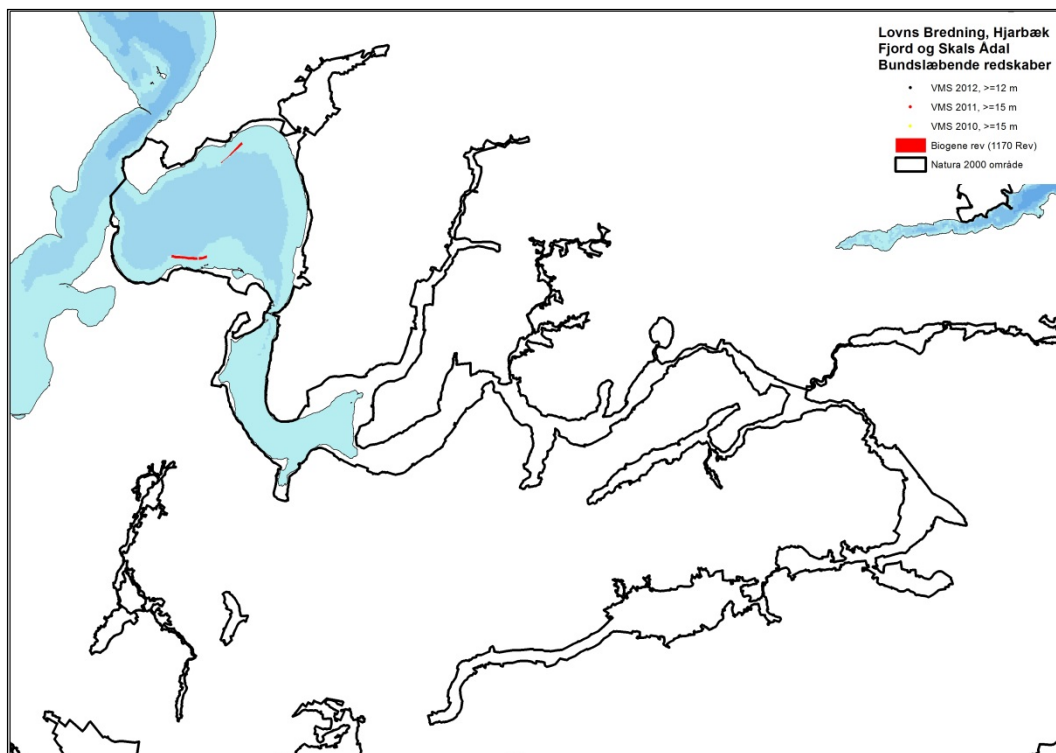
Fiskeri i marine områder. Erhvervsmæssigt fiskeri med større fartøjer

Fiskeri med bundslæbende redskaber kan påvirke undervandsvegetation og dyreliv negativt - især på hårde substrater som stenrev og boblerev. Ligeledes kan garnfiskeri udgøre en trussel mod fugle og havpattedyr grundet bifangst. På baggrund af indsatsplanen fra Natura 2000-planen forbereder Fødevarerministeriet nødvendig regulering af fiskeriet i habitatområder med stenrev og boblerev på udpegningsgrundlaget.

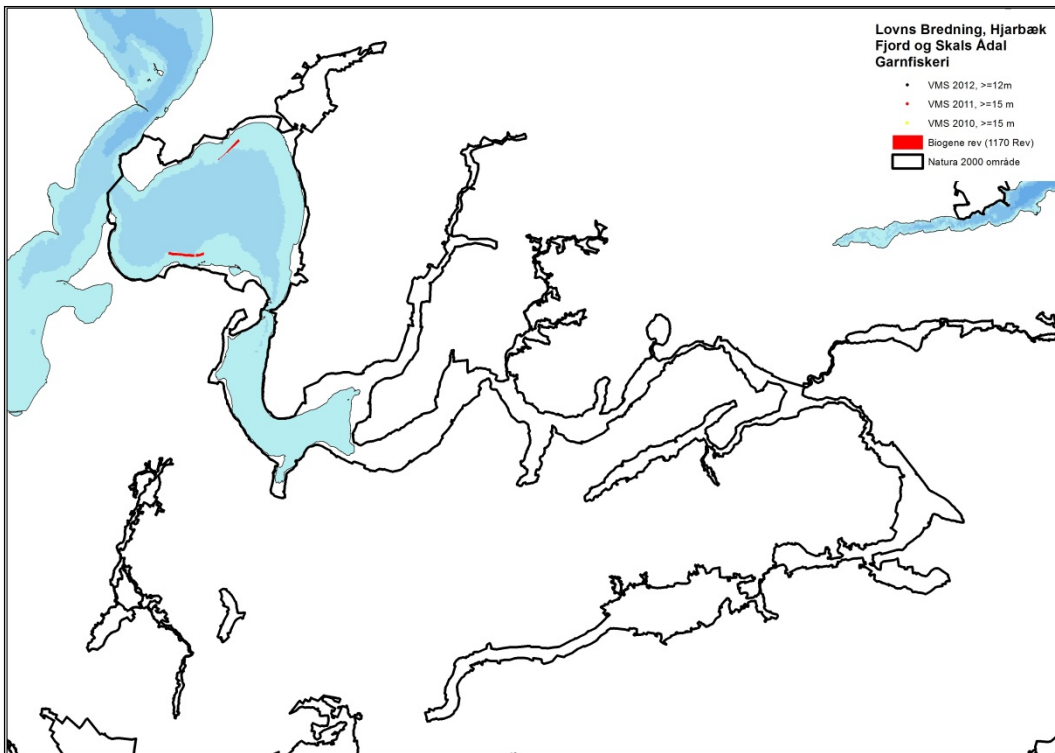
Danske fiskerifartøjer over 12 meter monitoreres via det såkaldte Vessel monitoring system (VMS), som er et satellitbaseret overvågningssystem, hvor skibenes placering, sejlretning og sejlhastighed registreres en gang i timen.

Frem til 2012 var krav om VMS kun gældende for både over 15 m. Nedenstående kort illustrerer registrerede VMS-positioner for fartøjer, som fisker med henholdsvis bundslæbende redskaber og garnredskaber fra 2010 til 2012 i området. Hver prik på kortene angiver tilstedeværelsen af et VMS udstyret fiskerifartøj, som sejler med en hastighed mellem 2 og 4 knob.

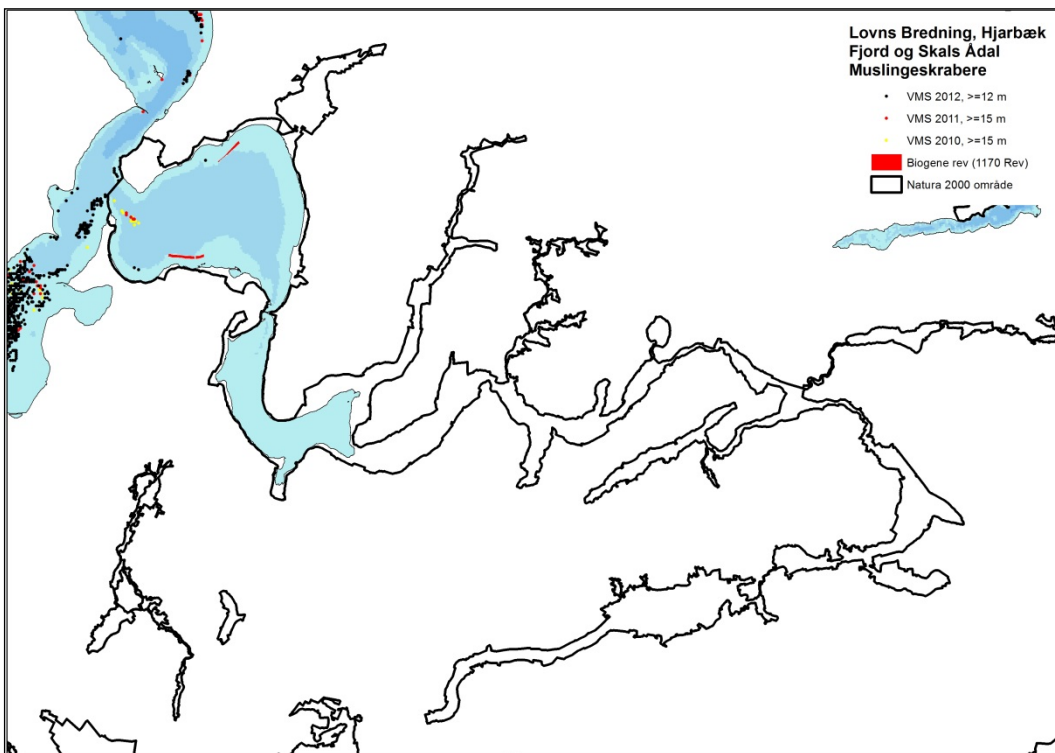
Udover de fiskerier, der angives af kortene, lander danske fiskere en stor andel af deres fangster med pelagisk trawl og not. Disse typer fiskerier vurderes dog ikke at have samme påvirkning af naturtypen og arterne. Ved en opgørelse i 2010 estimerede DTU Aqua, at omkring 87 % af fiskerifartøjer, der fisker med bundslæbende redskaber, har VMS ombord, mens kun omkring 33 % af både med garnfiskeri er VMS overvågede. Denne sammensætning vil være lidt anderledes i dag, hvor både ned til 12m også overvåges. VMS data viser ikke områdets fiskeritryk fra udenlandske fiskere.

VMS positioner fra fartøjer over 12 meter, som udøver fiskeri med garnredskaber. Hver prik angiver tilstedeværelsen af et VMS udstyret fiskerifartøj, som sejler med en hastighed mellem 2 og 4 knob. Kortet er udarbejdet af DTU-Aqua.

VMS positioner fra fartøjer over 12 meter, som udøver fiskeri med garnredskaber. Hver prik angiver tilstedeværelsen af et VMS udstyret fiskefartøj, som sejler med en hastighed mellem 2 og 4 knob. Kortet er udarbejdet af DTU-Aqua.

VMS positioner fra fartøjer over 12 meter, som udøver muslingefiskeri. Hver prik angiver tilstedeværelsen af et VMS udstyret fiskefartøj. Kortet er udarbejdet af DTU-Aqua

Området er beliggende kystnært, i Limfjorden. Det er kun tilladt for danske fiskefartøjer at udøve fiskeriaktiviteter i området. Fødevareministeriet har således national kompetence til at indføre fiskeriregulering, hvis der er behov herfor i forhold til tilstrækkelig beskyttelse af områdets udpegningsgrundlag.

Området er blevet screenet i 2012 og der foreligger dermed ikke en egentlig kortlægning af områdets naturtyper. Når der foreligger en kortlægning og naturtypernes præcise placering og udbredelse er kendt, vil Fødevareministeriet vurdere om gældende lovgivning er tilstrækkelig i forhold til beskyttelse af revene i området.

Muslingefiskeriet i området forvaltes i henhold til Muslingepolitikken, som blev politisk vedtaget i juni 2013. Der stilles en række krav til muslingefiskeriet bl.a. med det formål at sikre at fiskeriet ikke påvirker områdets udpegningsgrundlag negativt. Muslingepolitikken opstiller en række vilkår som skal sikre, at muslingefiskeriet påvirker miljøet mindre, samtidig med at der er sat en grænse for, hvor stor en arealpåvirkning muslingefiskeriet må medføre. Centrale elementer i politikken er, at der ikke må være en direkte påvirkning af ålegræs og rev, som følge af muslingefiskeriet. Den tilladte kvote og vilkår til fiskeriet fastsættes årligt af Fødevareministeriet, på baggrund af videnskabelig rådgivning og drøftelse i Udvalget for Muslingeproduktion.

Fiskeri efter blåmuslinger udøves kun i Lovns Bredning i dette Natura 2000 område. I de seneste tre år er der i gennemsnit landet 243 tons pr. år.

Der udøves alene muslingefiskeri i tre udvalgte områder.

NaturErhvervstyrelsen oplyser i øvrigt om fiskeri i området:

I området udøves et begrænset erhvervs-mæssigt fiskeri af fartøjer under 12 meter, som udøver fiskeri efter sild og brisling med flydetrawl (på vanddybder over 6 meter) samt rusefiskeri efter hummer.

Bundgående fiskeri er forbudt i området, jf. bekendtgørelse nr. 18 af 14/01/1993 om trawl- og andet vdfiskeri.

Forstyrrelser af fugle og havpattedyr

DCE har vurderet betydningen af forstyrrelse for Natura 2000-områdernes udpegede arter, samt vurderet om eksisterende beskyttelsesbestemmelser er tilstrækkelige - Vurdering af forstyrrelsestrusler i Natura 2000-områderne.

DCE har vurderet, at der kan være påvirkning af fældebestandene af dykænder (hvinand) pga. øgede kystnære rekreative aktiviteter i området, men en nedgang i bestanden kan også skyldes eutrofierings- og iltsvindseffekter på fiske- og bunddyrfaunaen i fjorden. DCE har dog ikke kendskab til konkrete forstyrrelser i området.

DCE noterer yderligere, at forstyrrelser fra rekreative aktiviteter (jagt, vandski m.v.) på Lovns Bredning kan udgøre forstyrrelser af spættet sæl og der er ingen sælreservater i Lovns Bredning. Da området formodes kun at have lille betydning for spættet sæl er der ikke behov for yderligere beskyttelse af spættet sæl i området vurderer DCE.

2.6.2 Trusler, der ikke er omfattet af denne basisanalyse

Næringsberigelse (eutrofiering)

Et forøget plantenæringsindhold af primært kvælstofforbindelser i naturtyperne medfører generelt, at der sker ændringer i konkurrenceforholdene mod mere kvælstofelskende arter. Effekter på en række artsgrupper er nogenlunde ens på tværs af økosystemer med en generel nedgang i de kvælstoffølsomme arter, som oftest er karakteristiske for naturtyper i god naturtilstand. Problemstillingen er nærmere beskrevet i kap. 25.11 i Natur og Landbruskommissionens statusrapport fra 2012.

Den uhensigtsmæssige næringsberigelse kan stamme fra flere kilder:

- *Deposition af luftbårne kvælstofforbindelser* herunder ammoniak er ofte den væsentligste påvirkning af mange naturligt næringsfattige naturtyper. Naturtyperne har forskellig sårbarhed over for kvælstofdepositionen. Der er generelt sket et fald i den luftbårne kvælstofbelastning af naturarealerne inden for de seneste år. Faldet skyldes en nedgang i udledningen fra både danske kilder og udenlandske kilder. Denne reduktion forventes at fortsætte som følge af national og udenlandsk regulering. På trods af reduktionen er tålegrænserne fortsat overskredet på en væsentlig andel af naturarealerne, og det giver forringede muligheder for på sigt at opnå eller fastholde en gunstig naturtilstand. Emissionen fra landbrug reguleres gennem husdyrgodkendelsesloven. Med den seneste regulering af loven i 2010 indførtes skærpede krav til godkendelse af husdyrbrug, så der reguleres på den maksimalt tilladte ammoniakdeposition fra lokale husdyrbrug til sårbare naturområder. Denne regulering bidrager til at mindske væsentlige miljøpåvirkninger med ammoniak som følge af lokale påvirkninger af naturområder fra husdyrbrug.
- *Overfladisk tilførsel eller tilførsel med drænvand fra tilgrænsende, gødskede dyrkningsarealer.* Påvirkningen afhænger af topografien og dyrkningspraksis på naboarealer. Randzonenlovens indførelse af 10 m randzoner langs visse vandløb vil begrænse den negative effekt for søer, vandhuller og vandløb
- *Fastholdt pulje af næring fra tidligere gødskning.* Denne pulje kan gradvis nedsættes ved i en årrække at vælge en driftsform, der aktivt fjerner næringsstoffer fra naturarealet.
- *Tilførsel med udstrømmende, næringsberiget grundvand.* Belastningen af grundvandet med nedsivende næringsstoffer reguleres af gødskningsloven. Der er igangsat et projekt i regi af det nationale overvågningsprogram, der generelt skal belyse sammenhængen mellem grundvandskvalitet og naturtilstand i grundvandsafhængige naturtyper.

Vandindvinding

Kilder, rigkær og andre grundvandsafhængige, terrestriske naturtyper er helt afhængige af en høj grundvandsstand samt mængden og kvaliteten af det udstrømmende grundvand. Indvinding af grundvand til fx drikkevand og vandingsformål kan reducere grundvandstrykket, som igen kan reducere mængden af udsivende grundvand til naturtyperne og en generel sænkning af vandstanden. En sådan udtørring betyder ændring i vegetationen fra en våd mose med udbredt forekomst af mosser til en mere engagtig vegetation. Udtørringen kan ligeledes resultere i en eutrofiering. Tilknyttede dyre- og plantearter vil ligeledes blive negativt påvirkede.

Miljøfarlige stoffer

Tilstedeværelse af udvalgte miljøfarlige stoffer i vandmiljøet overvåges i det nationale overvågningsprogram. Den konkrete betydning for arter og naturtyper er ikke systematisk opgjort. Tilstedeværelsen af stofferne reguleres af miljøbeskyttelsesloven og gennem vandplanlægningen.

Prædation

Prædation fra særlig ræv og mink kan lokalt indebære en meget væsentlig negativ påvirkning af små ynglefugle-bestande. Prædation fra fisk kan i småsøer have væsentlig negativ indflydelse på paddebestande. Overvågning af prædationen på ynglefuglearter indgår endnu ikke i NOVANA-programmet, hvorfor en konkret vurdering af betydningen heraf ikke indgår i denne basisanalyse. Tilstedeværelse af fisk i småsøer indgår i tilstandsvurderingen af levesteder for padder.

Naturstyrelsen udsendte i foråret 2012 en ny minkforvaltningsplan, som særligt tager hensyn til ynglefugle i Natura 2000-områderne, ligesom prædation i et vist omfang reguleres i 1. planperiode.

2.7 Igangværende indsats

Den 1. generation af Natura 2000-planer blev udstedt i december 2011, og de opfølgende handleplaner endelig vedtaget med udgangen af 2012. Statslige lodsejere har enten udarbejdet særlige drifts- og plejeplaner eller har andre forvaltningsplaner, som opfylder Natura 2000-planernes krav til indsats. Alle statslige lodsejere vurderer, at den samlede, planlagte indsats er gennemført med udgangen af planperioden i 2015.

Det forudsættes, at de aktiviteter, der er beskrevet i kommunale og statslige handleplaner, ligeledes gennemføres i første planperiode.

Indsatsen efter den gældende plan er ikke afspejlet i de data, der ligger til grund for basisanalysen, fordi flere af indsatserne ikke var igangsat ved dataindsamlingen, og fordi naturens økologiske træghed medfører, at resultatet i naturtilstanden i de fleste tilfælde først kan erkendes efter en årrække.

De første Natura 2000-planer fastlagde rammerne for en række grundlæggende handleplan-tiltag, som f.eks. rydninger, forbedrede hydrologiske forhold og iværksættelse af plejetiltag. Life-projekter, projekter og indsatser med tilskud fra landdistriktsordningerne (LDP) samt kommunale/statslige projekter bidrager til at gennemføre Natura 2000-plan 2010-15.

I dette Natura 2000-område er følgende tiltag iværksat:

Areal med plejereleterede miljøtilsagn	
Natura 2000-område nr. 30	
Tilsagnstype	Samlet areal (ha)
1. Græsning/slæt	1.577
2. Forberedelse til græsning	1.002
3. Rydning	12
4. Samlet areal med plejetiltag	2.362
Hydrologiprojekter, forundersøgelse	322
Hydrologiprojekter, realisering	70

Arealer med tilsagn til naturpleje-indsats under LDP-ordningerne inden for Natura 2000-området.

I tabellen oven for dækker samlet pleje over nettoarealet med ansøgt støtte til naturpleje-indsats. Specielt i forbindelse med igangsætning af naturpleje kan der til det samme areal være ansøgt om flere typer af indsats – f.eks. både rydning og forberedelse til græsning med hegnsætning.

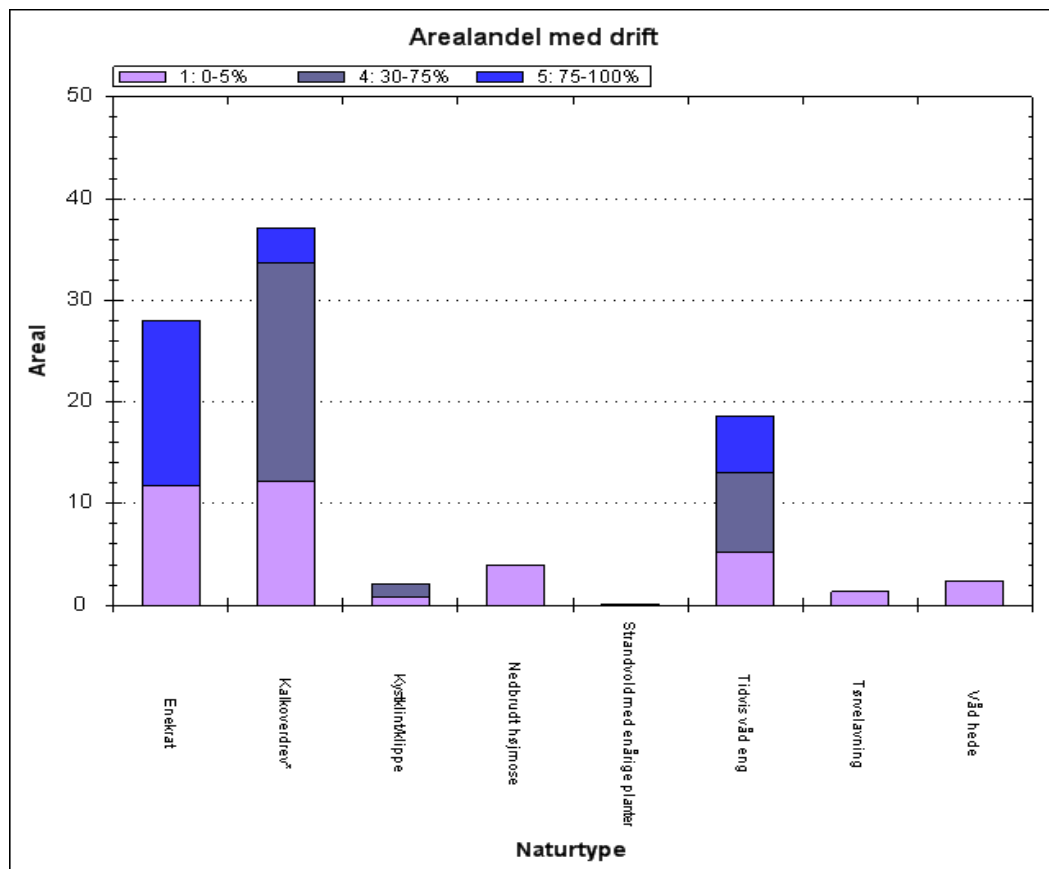
I Natura 2000-området er der indgået aftaler om tilskud til miljøtilsagn græsning/høslet (1577 ha), forberedelse til græsning (1002 ha) og til rydning (12 ha). Samlet set er der indgået aftaler om tilskud til naturpleje på i alt 2362 ha. Der er desuden indgået aftaler under hydrologiordningen til forundersøgelse på 322 ha og til realisering af hydrologiprojekter på 70 ha.

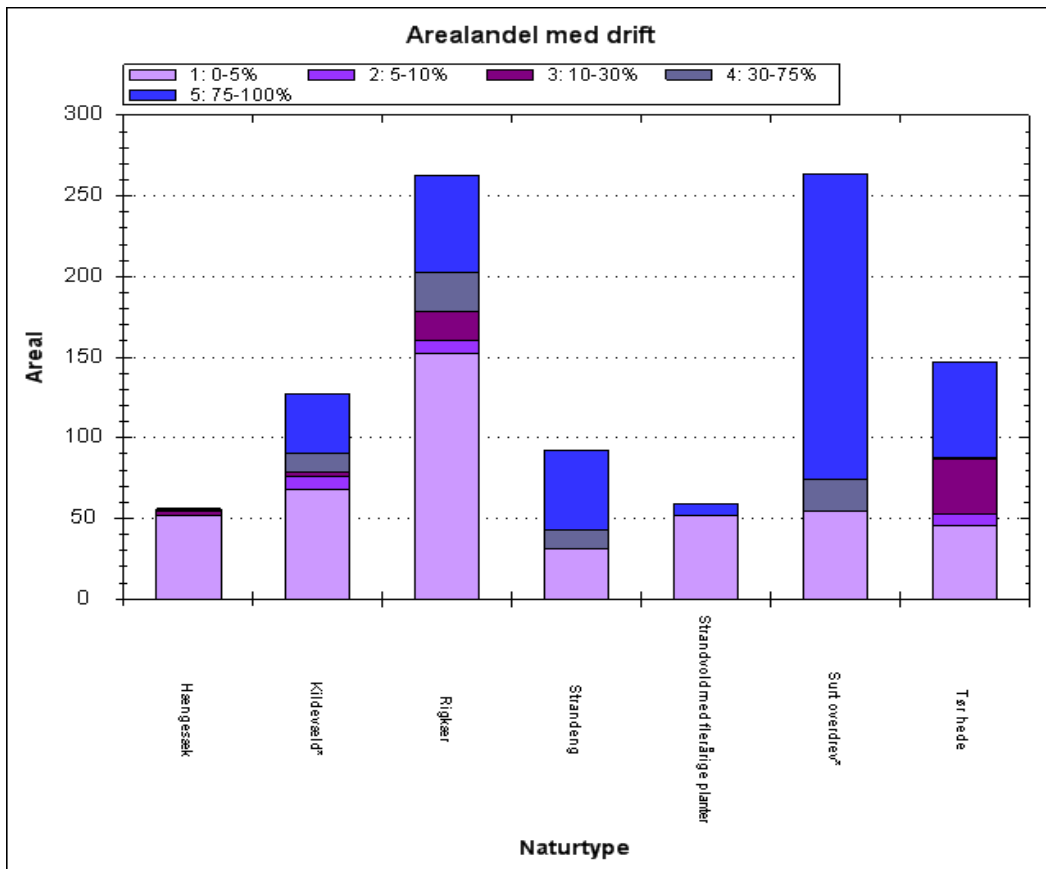
Fiskeri:

Muslingefiskeri forvaltes i henhold til Muslingepolitikken, jf. www.naturerhverv.dk, som blev politisk vedtaget i juni 2013.

Når der foreligger en kortlægning af områdets naturtyper, deres præcise placering samt udbredelse, vil Fødevarerministeriet vurdere, om gældende lovgivning er tilstrækkelig i forhold til beskyttelse af revene i området.

Ved indsamlingen af data fra de driftsafhængige, lysåbne naturtyper blev det registreret, om arealet på kortlægningstidspunktet var i hensigtsmæssig drift til sikring af lysåbne forhold. Resultaterne er vist i figurene nedenfor.

Andel af græsnings- eller høslætsdrift fordelt på naturtyper.

Flere af de kortlagte naturtyper er ikke velegnede til drift som afgræsning og slåning, da driften kan ødelægge en sårbar struktur på naturtypen. Det drejer sig f.eks. om flere af kyst-naturtyperne og mange af arealerne med *hængesæk*. Derfor er en manglende drift på disse naturtyper ikke nødvendigvis problematisk.

Det ses på figurerne, at der er drift (afgræsning/slåning) på størstedelen af områdets arealer med *strandeng*, *kalk- og surt overdrev*, *enekrat* og *tidvis våd eng*, men der er modsat også betydelige arealer uden drift og det gælder for alle kortlagte naturtyper. Værst ser det ud for de driftsfafhængige naturtyper *kildevæld* og *rigkær*, hvor mere end halvdelen af arealerne er helt uden drift. Dette er problematisk på længere sigt, hvis naturtyperne skal sikres for fremtiden.

3. Litteratur

Anvendte EU-direktiver, love og bekendtgørelser:

Rådets direktiv 92/43/EØF af 21. maj 1992 om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter med senere ændringer (**habitatdirektivet**). <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1992:206:0007:0050:DA:PDF>

Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2009/147/EF af 30. november 2009 om beskyttelse af vilde fugle med senere ændring (**fuglebeskyttelsesdirektivet**). <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:020:0007:0025:DA:PDF>

Bekendtgørelse nr. 932 af 24. september 2009 af lov om miljømål m.v. for vandforekomster og internationale naturbeskyttelsesområder (**miljømålsloven**), som senest ændret ved lov nr. 514 af 27. maj 2013. <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=127102>

Bekendtgørelse nr. 144 af 20. januar 2011 om klassificering og fastsættelse af mål for naturtilstanden i internationale naturbeskyttelsesområder (**målbekendtgørelsen**). <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=135852>

Bekendtgørelse nr. 408 af 01. maj 2007 om udpegning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter (**habitatbekendtgørelsen**). <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=13043>

Anvendt faglitteratur:

Danske naturtyper i det europæiske Natura 2000 netværk. Skov- og Naturstyrelsen 2000. <http://www.cites.dk/udgivelser/2001/87-7279-400-3/helepubl.pdf>

Fugle 2004-2011. NOVANA. Pihl, S., Clausen, P., Petersen, I.K., Nielsen, R.D., Laursen, K., Bregnballe, T., Holm, T.E. & Søgaard, S. 2013. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 188 s. - Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 49. <http://www2.dmu.dk/Pub/SR49.pdf>

Overvågning af arter 2004-2011. NOVANA. Søgaard, B., Wind, P., Elmeros, M., Bladt, J., Mikkelsen, P., Wiberg-Larsen, P., Johansson, L.S., Jørgensen, A.G., Sveegaard, S. & Teilmann, J. 2013. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 240 s. - Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 50. <http://www2.dmu.dk/pub/sr50.pdf>

Vurdering af forstyrrelsestrusler i NATURA 2000-områderne. Therkildsen, O.R., Andersen, S.M., Clausen, P., Bregnballe, T., Laursen, K. & Teilmann, J. 2013. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 174 s. - Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 52. <http://www2.dmu.dk/Pub/SR52.pdf>

Naturtilstand i habitatområderne. Habitatdirektivets lysåbne naturtyper. Fredshavn, J.R. & Ejrnæs, R. 2009. Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet. 76 s. – Faglig rapport fra DMU nr. 735. <http://www2.dmu.dk/Pub/FR735.pdf>

Kortlægning af terrestriske naturtyper. Fredshavn, J., Ejrnæs, R. & Nygaard, B. 2011. Teknisk anvisning nr. N03. version 1.04. Fagdatacenter for Biodiversitet og Terrestriske Naturdata, AU-DMU. http://bios.au.dk/fileadmin/Resources/DMU/MYndighedsbetjening/FDC_bio/TeknAnvisn/TA-N03-104.pdf

Tekniske anvisninger for kortlægning og registrering af skovnaturtyper og levesteder for skovlevende arter i Natura 2000 områder (TA for skovene). Buttenschøn, R.M. m.fl. 2006. Skov & Landskab for Skov- & Naturstyrelsen. 11 s.

Kortlægning af levesteder for vandhulsarter. Søgaard, B. Teknisk anvisning til kortlægning af levesteder for vandhulsarter (padder, guldsmede og vandkalve) nr. TA-OP 5, version 1.2, Fagdatacenter for Biodiversitet og Terrestriske Naturdata, AU-DMU, 2010. http://bios.au.dk/fileadmin/Resources/DMU/MYndighedsbetjening/FDC_bio/TeknAnvisn/TA-OP_vandhulsarter_v_1_2_DMU_27_5_01.pdf

Tilstandsvurdering af levesteder for ynglefugle. Fredshavn, J.R., Pihl, S., Bregnballe, T. & Søgaard, B. 2014. Tilstandsvurdering af levesteder for ynglefugle. 16 Natura2000 udpegningsarter. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 52 s. - Videnskabelig rapport fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 114. <http://dce2.au.dk/pub/SR114.pdf>

DEVANO naturtype småsøer. Teknisk anvisning til kortlægning af Natura 2000 søtyper. 2007. Fagdatacenter for Ferskvand, DMU, 2007. <http://bios.au.dk/fileadmin/Attachments/TADEVANOnaturtypefinal.doc>

Naturtypebestemmelse samt vegetationsundersøgelse, felt-målinger og udtagning af vandprøve til brug ved tilstandsvurdering af søer og vandhuller <5 ha. Johansson, L.S. Teknisk anvisning nr. S10. Fagdatacenter for Ferskvand, Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 27 s, 2011. http://bios.au.dk/fileadmin/bioscience/Fagdatacentre/Ferskvand/S10_NaturtyperV3.pdf

Overvågning af blank seglmos *Hamatocaulis vernicosus*. Wind, P. & Nygaard, B. 2012. Teknisk anvisning nr. A41. Version 1. Nationalt Center for Miljø og Energi. Aarhus Universitet. http://bios.au.dk/fileadmin/Resources/bios.medarbejdere.au.dk/TA_A41_Blank_seglmos_v_2_ny_skabelon_FDC_0808-12.pdf

Overvågning af flagermus *Chiroptera sp.* Søgaard, B & Baagøe, H.J. 2012. Teknisk anvisning nr. A04. Version 1. Nationalt Center for Miljø og Energi. Aarhus Universitet. http://bios.au.dk/fileadmin/Resources/DMU/TAA04_flagermus_v2_rev_9_8_12doc.pdf

Overvågning af odder *Lutra lutra*. Søgaard, B., Elmeros, M., Madsen A.B. & Holm, T.E. 2011. Teknisk anvisning til ekstensiv overvågning nr. A01, version 1.2. Nationalt Center for Miljø og Energi, Aarhus Universitet. http://bios.au.dk/fileadmin/Resources/DMU/MYndighedsbetjening/FDC_bio/TeknAnvisn/TAA01_Odder_v_1_2_01.pdf

Overvågning af padder. Søgaard, B., Adrados, L.C., Fog, K., Würtz Jensen, M. og Svendsen, A. 2011. Teknisk anvisning nr. A17. Version 1. Nationalt Center for Miljø og Energi. Aarhus Universitet. http://bios.au.dk/fileadmin/Resources/DMU/MYndighedsbetjening/FDC_bio/TeknAnvisn/TAA17_Padder_v1_6_6_2011.pdf

Overvågning af vindelsnegle: Sumpvindelsnegl *Vertigo moulinsiana*, skævvindelsnegl *Vertigo angustior* og kildevældsvindelsnegl *Vertigo geyeri*. Søgaard, B. 2012. Teknisk anvisning nr. A25. Version 1. Nationalt Center for Miljø og Energi, Aarhus Universitet.
http://bios.au.dk/fileadmin/Resources/DMU/MYndighedsbetjening/FDC_bio/TeknAnvisn/TAA25_Vindelsnegle_v1.pdf

Overvågning af ynglefugle. Pihl, S. & Kahlert, J. 2004. Teknisk anvisning for overvågning af ynglefugle F1, version 2.0. Fagdatacenter for Biodiversitet og Terrestriske Naturdata, AU-DMU.
http://www2.dmu.dk/1_Om_DMU/2_Tvaer-funk/3_fdc_bio/ta/TA-F1.pdf

Ekstensiv overvågning af ynglefugle. Pihl, S., Holm, T.E. & Søgaard, B. 2012. Teknisk anvisning nr. A199, Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi.
http://bios.au.dk/fileadmin/bioscience/ePublikationer/TAA199_Ekstensive_fuglearter_v1.pdf

Overvågning af gul stenbræk *Saxifraga hirculus*. Wind, P. Nygaard, B. mfl. 2011. Teknisk anvisning nr. A31. Version 1. Nationalt Center for Miljø og Energi. Aarhus Universitet.
http://bios.au.dk/fileadmin/Resources/DMU/MYndighedsbetjening/FDC_bio/TeknAnvisn/TAA31_gul_stenbraek_v1.pdf

Makroinvertebrater (smådyr) i vandløb. Wiberg-Larsen, P. 2010. Teknisk anvisning nr. V07. Version 2.2 Nationalt Center for Miljø og Energi. Aarhus Universitet.
http://bios.au.dk/fileadmin/bioscience/Fagdatacentre/Ferskvand/V07_Makroinvertebrater_version_2_2_2013.pdf

Fiskeundersøgelser i vandløb. Wiberg-Larsen & Kristensen, E. A. 2011. Teknisk anvisning nr. V18. Version 2 Nationalt Center for Miljø og Energi. Aarhus Universitet.
http://bios.au.dk/fileadmin/Resources/DMU/MYndighedsbetjening/FDC_ferskvand/V18_Fisk_2_version_07_06_2012.pdf

Overvågning af guldsmede Søgaard, B., Holmen, M., Nielsen, O.F., Holm, T. E. 2011. Teknisk anvisning nr. A06. Version 1. Nationalt Center for Miljø og Energi. Aarhus Universitet.
http://bios.au.dk/fileadmin/Resources/DMU/MYndighedsbetjening/FDC_bio/TeknAnvisn/TAA06_Guldsmede_v1_6_6_2011.pdf

Artsovervågning af sæler. Teilmann, J. og Galatius, A. 2012. Teknisk anvisning nr. M16. Version 1. Nationalt Center for Miljø og Energi. Aarhus Universitet.
http://bios.au.dk/fileadmin/bioscience/Fagdatacentre/MarintFagdatacenter/TekniskeAnvisninger_2011_2015/TA_M16_Artsovervaagning_af_saeler.pdf

Miljøministeriet
Naturstyrelsen

Haraldsgade 53
DK 2100 København Ø
Tlf.: (+45) 72 54 30 00

www.nst.dk